CONSILIUL SECURITĂȚII STATULUI

CENTRUL EVIDENȚĂ, DISPECERAT ȘI ARHIVĂ

STUDII ȘI DOCUMENTE

4

CONSILIUL SECURITĂŢII STATULUI

CENTRUL DE EVIDENTĂ DISPECERAT ŞI ARHIVĂ

NU SE SCOATE DIN UNITATE

Exemplar nr. 443

STUDII ŞI DOCUMENTE

Vol. 4

1970

Cu numărul de față, culegerea de „Studii și documente" elaborată de unitatea noastră va fi tipărită și difuzată într-un număr sporit de exemplare.

Rugăm pe această cale întregul aparat de securitate să consulte cu regularitate studiile publicate, să formuleze sugestii și propuneri cu privire la conținutul și tematica acestor materiale, precum și cu privire la utilitatea lor pentru munca de securitate.

De asemenea, în activitatea noastră de valorificare științifică a arhivelor securității, atît de la Centru cît și de la inspectoratele județene de securitate, solicităm colaborarea și ajutorul tuturor cadrelor care doresc și au posibilități în acest sens.

Personalul și sediile serviciului secret. Clasificarea, acoperirea și dotarea cu mijloace tehnice

(de la înființare pînă în anul 1940)

Lt. col. MEIANU NICOLAE
cercetător științific

Creșterea avîntului revoluționar al maselor largi populare, după primul război mondial, precum și noile condiții istorice în care se găsea România, după desăvîrșirea unității naționale prin actul istoric de la 1 decembrie 1918, au determinat cercurile conducătoare ale statului burghez român, să înființeze, așa după cum se cunoaște, încă un aparat cu sarcini informative în afara celor existente. Oficial, acesta trebuia să anihileze acțiunile spionajului străin puse la cale pe teritoriul patriei noastre și să culeagă date și știri ce interesau România din afara fruntariilor sale. Practic însă, Serviciul Secret, pentru că despre el este vorba, a primit încă de la înființare, pe lîngă obiectivele amintite și o serie de sarcini menite să ducă la apărarea orînduirii sociale burgheze. Dacă însuși regele Ferdinand se interesa de modul cum progresează, cum își intră în atribuții, se poate trage concluzia ce rol important i se rezervase acestui aparat [1]). Dar nu numai regele era preocupat de punerea pe picioare a Serviciului Secret, ci și „Consiliul Superior al Apărării Statului", organ consultativ și de directivă suprem, înființat imediat după primul război mondial, din care făceau parte : regele, primul ministru, ministrul de război, șeful Statului Major al armatei și cei care deținuseră astfel de funcții în trecut [2]).

Luînd ființă în cadrul Biroului II Contrainformații de pe lîngă Marele Stat Major, Serviciul Secret, din anul 1919 și pînă în anul 1925, a fost încadrat aproape în exclusivitate cu personal militar. Acesta, deși poseda

[1]) Arhiva C.S.S., dos. F.A. nr. 17474, vol. 1, fila 9 (verso).
[2]) Ibidem, filele 7—8.

unele cunoştinţe de ordin informativ, nu a reuşit totuşi să ridice activitatea Serviciului Secret la nivelul cerinţelor pretinse. Acest fapt a nemulţumit tot mai mult cercurile conducătoare burgheze. După trecerea Partidului Comunist Român în afara legii, în luna aprilie 1924, situaţia a devenit şi mai presantă. S-a reanalizat atunci din nou activitatea informativă desfăşurată de către Serviciul Secret şi s-a ajuns la concluzia că acest aparat, pentru a putea duce la îndeplinire noile însărcinări, trebuie organizat pe alte principii. Burghezia îi cerea de acum, în mod insistent, ca pe lingă sarcinile sale iniţiale de luptă împotriva spionajului străin să culeagă informaţii şi din rindul grupărilor şi organizaţiilor politice, îndeosebi din rindul Partidului Comunist din România.

Pentru îndeplinirea acestei cerinţe s-a ajuns la concluzia că trebuie schimbată radical şi componenţa personalului acestui aparat. Încadrarea sa numai cu militari nu dăduse roade şi s-a hotărît astfel, ca pe viitor marea majoritate a aparatului să fie formată din civili specializaţi în munca de informaţii şi contrainformaţii, urmînd chiar, ca şi în fruntea Serviciului Secret să fie adus un conducător civil cu cunoştinţe corespunzătoare şi reale posibilităţi organizatorice. Astfel, la 1 iunie 1925 [1]), la conducerea Serviciului Secret a fost numit Mihail Moruzov care era bine cunoscut şi apreciat de cele mai înalte foruri militare încă de pe timpul cînd condusese Serviciul Special de Siguranţă al Deltei Dunării şi Serviciul Special de Siguranţă al Dobrogei. Din toamna anului 1924 şi în special după 1 iunie 1925, aparatul Serviciului Secret, capătă un nou contur. Mihail Moruzov, primind împuterniciri depline, atrage în Serviciul Secret pe unii dintre foştii săi subalterni de pe timpul cînd condusese cele două servicii speciale amintite, oameni cu înclinaţii pentru munca informativă şi în acelaşi timp, determină şi o serie de angajaţi ai Siguranţei să-şi dea demisia din acest aparat şi să se încadreze în Serviciul Secret. Concomitent, el acordă o atenţie deosebită specializării şi acoperirii acestui personal, conspirării şi dotării cu mijloace tehnice a sediilor în care Serviciul Secret îşi desfăşura activitatea. Nu se neglijează însă nici pregătirea multilaterală a aparatului.

După anul 1925, aparatul Serviciului Secret se dezvoltă continuu, ajungînd ca în anul 1934 să aibă un efectiv de 228 de oameni [2]). Cu ocazia reorganizării din anul 1934, Moruzov încadrează un număr însemnat de ofiţeri cu pregătire informativă corespunzătoare. Serviciul Secret reuşeşte astfel, să-şi creeze un aparat puternic cu ramificaţii informative în cele mai diverse domenii de activitate. Începe să se contureze de acum o clasificare mai pregnantă a personalului ce îl compunea.

CLASIFICAREA PERSONALULUI DE CARE DISPUNEA SERVICIUL SECRET

În linii mari, aparatul Serviciului Secret se compune din personal bugetar, format din angajaţi militari şi civili şi dintr-un anumit număr de angajaţi temporari, denumiţi diurnişti.

---

[1]) Arhiva C.S.S., dos. F.A. nr. 20984, vol. 1, fila 735.
[2]) Arhiva S.S.S., dos. F.O. nr. 48340, vol. 409, fila 126.

După sarcinile pe care le aveau de îndeplinit, angajații se mai împărțeau în : personal acoperit și personal descoperit [1]). Se înțelege desigur, că personalul acoperit se ocupa în mod nemijlocit cu culegerea de informații, pe cînd cel descoperit avea de îndeplinit alte însărcinări care nu necesitau o acoperire. Aceștia din urmă însă, erau într-un număr redus, majoritatea aparatului Serviciului Secret desfășurindu-și activitatea în mod acoperit.

Pînă în anul 1934, nu exista o delimitare riguroasă în statul de funcțiuni al Serviciului Secret. In general, era cunoscută pentru personalul militar, provenit din ofițeri activi sau de rezervă, funcțiunea de „referent" cu gradații (referent gradul I, gradul II etc.). Aceiași funcțiune de „referent" cu gradații, era cunoscută și pentru personalul civil superior. Pentru personalul civil inferior erau uzitate funcțiunile de : agent special S.S.I. clasa I, a II-a și a III-a ; detectivi ; agenți stagiari și diurniști [2]).

După anul 1934, în urma reorganizării care are loc, se aplică un sistem de funcțiuni mai bine definit, fără însă a avea la bază, nici de astă dată, un statut care să reglementeze această situație. Acum, aparatul Serviciului Secret se compunea din următoarele categorii de salariați : agenți speciali, agenți principali, șefi de echipă, șefi de birouri, șefi de grupe, șefi de secții, clasa I și a II-a, șef și subșef serviciu fotografic și identificare, director și director general, personal tehnic și de administrație, format din : translatori, stenodactilografi, maiștrii fotografi, desenatori clasa I și a II-a, chimiști și personal de serviciu [3]).

Fiecare din categoriile de specialitate amintite avea cîte un corespondent de echivalență, cu funcțiunile din alte instituții centrale de stat, corespondent pe care îl vom preciza în momentul cînd vom trata fiecare categorie în parte. Funcțiunile amintite în rîndurile de mai sus, erau totodată asemănătoare în cea mai mare parte, ca denumire, cu cele existente în Siguranța Generală. Unica diferență față de acestea, o constituia modul diferit de remunerare. Funcțiunile Serviciului Secret erau mult mai bine remunerate decît cele ale Siguranței.

Pentru a ne edifica mai bine asupra personalului ce a compus Serviciul Secret, vom căuta să ne oprim mai pe larg în rîndurile care urmează asupra fiecărei categorii.

Agenții speciali. După cum s-a văzut, prima categorie de funcțiuni din cadrul Serviciului Secret, care era și cea mai numeroasă, a constituit-o „agenții speciali". Această categorie forma, de fapt, baza Serviciului Secret. Agenții speciali erau aceia care se ocupau permanent cu culegerea de date și informații, din toate domeniile de activitate. Ca funcții, aceștia erau asimilați șefilor de birouri din alte instituții centrale de stat [4]). Conducerea Serviciului Secret acorda o atenție deosebită recrutării acestei categorii de agenți. De regulă, selecționarea lor se făcea din rîndul „diurniștilor" (adică

[1]) Arhiva C.S.S., dos. F.O. nr. 48340, vol. 409, fila 120, art. 5, din regulamentul de funcționare al Serviciului Secret.
[2]) Arhiva C.S.S., dos. F.A. nr. 48163, vol. 4, filele 30—34, 69.
[3]) Arhiva C.S.S., dos. F.O nr. 48340, vol. 409, fila 26.
[4]) Arhiva C.S.S., dos. F.A. nr. 17842, vol. 2, filele 125—126

a personalului angajat temporar) şi a „stagiarilor", care dovediseră calităţi reale în munca informativă. Direct, în această funcţiune nu erau încadraţi decît aceia care mai desfăşuraseră activitate informativă, în cadrul Siguranţei şi fuseseră determinaţi de oamenii lui Moruzov, să vină în Serviciul Secret. Şi într-o situaţie, şi în alta, pe lîngă „calităţile profesionale" se mai cerea ca angajaţii să fi dovedit ataşament faţă de orînduirea burgheză, acesta fiind, desigur, un criteriu tot atît de hotărîtor ca şi primul. Pentru angajaţii ce erau trimişi să lucreze peste hotare, se menţiona cerinţa expresă, să posede un „înalt simţ patriotic", tărie de caracter şi curaj. Se evita pe cît posibil angajarea pentru astfel de misiuni a oamenilor fricoşi şi laşi. Agenţii speciali, la rîndul lor, se împărţeau şi ei în trei categorii şi anume : agenţi indicatori, recrutori şi informatori.

Agenţii indicatori aveau o misiune destul de dificilă. Ei trebuiau să studieze un mare număr de persoane, din diferite domenii de activitate ce intrau în atenţia Serviciului Secret, urmînd ca din rîndul acestora să aleagă pe cele mai potrivite, din toate punctele de vedere, pentru a fi recrutate ulterior ca informatori. Era o muncă grea, migăloasă şi plină de răspundere. De aceea, agenţii indicatori pe lîngă faptul că lucrau în permanenţă în mod acoperit, (neavînd voie să viziteze decît în cazuri cu totul deosebite sediile serviciului), trebuiau să posede şi o vastă cultură generală şi de specialitate, să fie înzestraţi cu reale calităţi pentru a putea pătrunde în cercurile cele mai diferite, să fie sociabili, inventivi, să ştie să lege prietenii cu viitorii candidaţi la recrutare, să cîştige încrederea acestora, pentru că numai astfel îi puteau studia în cele mai mici amănunte.

Acoperirea sub care intrau în contact cu aceştia, impunea să fie cît mai plauzibilă, cît mai naturală, astfel încît să nu creeze suspiciuni. În acest scop se ţinea seama de profesiunea celor ce urmau să fie luaţi în studiu, de rangul lor social, de pregătirea intelectuală etc. Agentul indicator urma să acţioneze în aşa fel, încît nici după recrutare, candidatul să nu-şi dea seama că această măsură s-ar datora „cumva" lui.

În momentul cînd se termina studiul asupra persoanei studiate agentul indicator, în mod discret, o „preda" spre recrutare agentului recrutor. „Predarea" se făcea şi ea cu grijă. Agentul indicator nu trebuia văzut în nici un caz de candidat în compania agentului recrutor. În acelaşi mod urma să se procedeze şi după recrutare.

Conducerea Serviciului Secret ţinea mult la conspirarea deplină a fiecărei acţiuni şi lua măsuri severe împotriva acelora care nu o respectau. De fapt, era normal să se procedeze astfel pentru că un agent indicator odată deconspirat, nu-şi mai putea îndeplini în viitor în mod corespunzător misiunea, mai ales că aceasta nu înceta odată cu „predarea" candidatului spre recrutare. Agenţii indicatori continuau să-i supravegheze, să-i studieze pe noii informatori asupra modului cum se comportă, cum păstrează secretul misiunii primite etc. Datorită legăturilor ce le creaseră cu aceştia, ei erau cei mai indicaţi pentru o astfel de treabă.

Agenţii recrutori, aşa după cum rezultă din cele relatate mai sus şi după cum îi arată şi denumirea, aveau misiunea să se ocupe de efectuarea recrutărilor propriu zise. Ca şi în cazul agenţilor indicatori, nici

misiunea lor nu înceta odată cu efectuarea recrutării. Ei trebuiau ca după această operațiune, în raport de posibilități, mai ales în cazul informatorilor recrutați în afara granițelor, o perioadă de timp să facă instructajul acestora, atît personal, cît și prin alte mijloace. În momentul cînd se convingeau că noii informatori știu ce au de făcut și prezintă suficientă încredere, îi treceau în legătura personală sau impersonală a altor angajați ai Serviciului Secret, care se ocupau de domeniul de activitate respectiv. Concomitent cu îndeplinirea acestor însărcinări, agenții recrutori continuau să recruteze noi informatori recomandați de către agenții indicatori.

Agenții informatori erau a treia categorie de agenți speciali ai Serviciului Secret. Ei nu se confundau cu informatorii propriu-ziși, (care erau atrași în munca informativă să sprijine, benevol sau constrînși, activitatea Serviciului Secret). Agenții informatori, erau cadre ale Serviciului Secret infiltrate sub diverse acoperiri în obiectivele sau domeniile de activitate ce se aflau în atenția lui. Aceștia, de regulă, aveau o acoperire reală și nu fictivă : „voiajor" la firma X., „ziarist", „funcționar" la o întreprindere oarecare etc. Legat de acest aspect agentul informator „P. Panaitescu" arată că în vara anului 1940, a primit dispoziții să se deplaseze din București la Turnu Severin, unde trebuia să se prezinte maiorului Sadoveanu Alexandru, rezidentul Serviciului Secret în zona cazanelor. Aci urma să primească o nouă misiune informativă. După cîteva zile de la sosire, maiorul Sadoveanu l-a anunțat că a fost „numit controlor tehnic al Marinei Comerciale din port", dîndu-i totodată și „cîteva indicații asupra muncii" pe care trebuia să o desfășoare în calitatea de mai sus. „Astfel, — arată „Panaitescu" — mi-a spus că eu voi lua parte cu echipa la întregul control ce se va face pe vasul respectiv, însă ceea ce mă interesează pe mine este magazia, să văd care este încărcătura vasului" [1]). În anii 1939—1940 au fost primite informații că spionajul englez intenționează să blocheze navigația pe Dunăre prin scufundarea unor vase cu ciment sau cu cărbune în zona cataractelor. „În calitate de funcționar al Sevriciului Special de Informații introdus în acest punct important, în calitate de controlor tehnic, trebuia să semnalez — precizează în continuare agentul — maiorului Sadoveanu Alexandru vasele ce aveau încărcătură de ciment sau cărbuni, indiferent de pavilionul sub care se afla vasul" [2]).

În afara acestor misiuni, agentul informator „Panaitescu" trebuia să mai culeagă informații prin discuții directe, purtate cu „cetățenii iugoslavi ce treceau la noi în țară" [3]), despre atitudinea populației iugoslave față de România, iar prin discuții cu navigatorii ce treceau pe malul bulgar, informații „despre starea de spirit a populației de acolo și zvonurile care circulau în legătură cu Cadrilaterul" [4]).

După cum se poate observa, nu numai agenții indicatori trebuiau să

[1]) Arhiva C.S.S., dos. F.A. nr 20064, vol. 1, filele 30—32.
[2]) Ibidem..
[3]) Ibidem, fila 34.
[4]) Ibidem.

posede o serie de calităţi, fără de care nu şi-ar fi putut îndeplini misiunile încredinţate, ci şi agenţii recrutori şi informatori. Şi aceştia trebuiau să fie oameni bine pregătiţi din punct de vedere cultural şi profesional, dotaţi cu mult tact şi spirit de orientare, curaj şi spirit de iniţiativă în toate ocaziile.

Agenţii principali constituiau a doua treaptă în ierarhia funcţiilor Serviciului Secret. In general, ei aveau aceleaşi atribuţii ca şi agenţii speciali, cu deosebirea, că de regulă, aceştia conduceau activitatea unei rezidenţe sau subechipe. De pildă, agentul principal Mojaischi Alexandru, albgardist, fost mai intii informator personal al lui Moruzov, iar apoi angajat al Serviciului Secret, conducea o rezidenţă compusă din zece informatori dirijată în problema emigraţiei ruse formată din elemente albgardiste stabilite în România după victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie. Cu ajutorul acestei rezidenţe, Serviciul Secret a reuşit să stabilească pe emigranţii ruşi care lucrau pentru spionajul englez, francez sau german, pentru ca mai apoi, pe unii dintre aceştia, să-i oblige să lucreze şi pentru Serviciul Secret. Această rezidenţă, formată în totalitate din elemente contrarevoluţionare, a fost folosită şi împotriva mişcării comuniste şi muncitoreşti, atît de către Serviciul Secret, cît şi de către Siguranţă, urmărindu-se în special legăturile dintre Internaţionala a III-a Comunistă şi membrii Partidului Comunist din România [1]). Agenţii principali, ca şi cei speciali, deşi conduceau unele compartimente de muncă, erau specializaţi şi ei pe cele trei categorii amintite : indicatori, recrutori, informatori, dar faţă de agenţii speciali, posedau o pregătire superioară în materie informativă. De aceia, li se atribuiau spre rezolvare, în general, unele probleme mai grele, cum ar fi : indicarea şi recrutarea unor informatori din păturile sociale sus-puse, pătrunderea ca agenţi informatori sub o acoperire oarecare în unele obiective de importanţă mai deosebită, trimiterea pentru culegerea de informaţii şi date în afara graniţelor etc. Ca funcţii, agenţii principali erau echivalaţi cu şefii de secţii din alte instituţii [2]).

Şefii de echipă. După cum precizam, în studiul referitor la structura organizatorică a Serviciului Secret pînă în anul 1940, „echipa" constituia veriga de bază a acestui aparat. Ea era condusă de către un şef de echipă care trebuia să posede faţă de subordonaţii săi o pregătire superioară, atît profesională cît şi culturală. Funcţia de şef de echipă, nu întotdeauna era similară cu conducerea efectivă a unei echipe. Un angajat putea fi numit şef de echipă, fără a avea un astfel de colectiv în subordine însă îndeplinea în cadrul Serviciului Secret, o muncă superioară agenţilor speciali şi principali. Şi aceştia, ca şi în primele două cazuri, erau specializaţi pe categoriile amintite de : indicatori, recrutori şi informatori. Şefii de echipă însă primeau spre rezolvare cazurile mai deosebite, mai dificile. De exemplu : Gheorghe Comşa care a deţinut mai multe funcţii în cadrul Serviciului Secret, pe timpul cînd a funcţionat ca şef de echipă cît şi după aceea, se ocupa cu recrutarea şi

[1]) Arhiva C.S.S., dos. F.A. nr. 20989, vol. 1, filele 31—34.
[2]) Arhiva C.S.S., dos. F.A. nr. 17842, vol. 2, fila 126.

infiltrarea unor informatori peste frontieră [1]). Ca funcţii, şefii de echipă erau echivalaţi şefilor de servicii [2]) din alte instituţii centrale.

Şefii de birouri, erau cadre cu un grad superior şefilor de echipă şi făceau parte în marea lor majoritate din secţia informaţii a Serviciului Secret. Ei conduceau birourile de studii, de pe lîngă cele trei fronturi ale acestei secţii. (Frontul de Sud, de Vest şi de Est). De regulă, şefii de birouri trebuiau să fie oameni cu un larg orizont cultural, buni cunoscători ai problemelor informative, oameni cu putere de analiză şi sinteză. Fără asemenea calităţi, nu şi-ar fi putut îndeplini multiplele însărcinări ce le reveneau în cadrul activităţii de studii şi apoi dirijare a activităţii informative. De regulă, şefii de birouri, în cadrul Serviciului Secret erau ofiţeri cu pregătire de Stat Major.

Şefii de grupe conduceau compartimentele de muncă denumite grupe, care făceau parte din Secţia Contrainformaţii. În ierarhia funcţiilor Serviciului Secret, erau socotiţi funcţionari superiori, fiind echivalaţi cu subdirectorii [3]) din alte instituţii de stat. De fapt, pentru ocuparea funcţiei de şef de grupă se cerea ca angajatul să fie absolvent al unei facultăţi sau ofiţer cu pregătire de Stat Major. Erau rare cazurile cînd aceste posturi erau ocupate de persoane care nu posedau o asemnea pregătire. Pentru a fi absolvit de o astfel de obligaţie, angajatul trebuia să fi obţinut rezultate excepţionale în munca de informaţii şi contrainformaţii şi să fi dovedit în activitatea sa un înalt spirit de organizare şi iniţiativă, să fi fost cunoscător a una sau mai multe limbi străine. Intr-un cuvînt, să fi fost un „meseriaş" desăvîrşit al muncii secrete.

Şefii de secţii erau echivalaţi cu directorii [4]) din alte instituţii. Ei conduceau activitatea unei secţii sau grupe. Erau împărţiţi în două clase (şefii de secţii clasa I şi a II-a) în raport de vechimea şi experienţa acumulată în activitatea practică. Şefii de secţii coordonau, prin şefii de grupe şi birouri, activitatea informativă şi contrainformativă a secţiilor pe care le conduceau. Se ocupau de pregătirea de specialitate a subordonaţilor, luau parte personal la acţiunile cele mai importante. Funcţia de şef de secţie, ca şi în cazul funcţiilor de şefi de grupă sau echipă, nu impunea în mod obligatoriu conducerea unui compartiment de muncă denumit secţie. Un angajat al Serviciului Secret, putea deţine o astfel de funcţie, fără a avea în subordine un asemenea compartiment. In schimb însă, el desfăşura o muncă superioară, echivalentă funcţiei pe care o deţinea. In alte cazuri, şefii de secţii conduceau compartimente de muncă inferioare secţiei, (echipe, birouri sau grupe), care necesitau a fi conduse de un angajat cu pregătire superioară. De fapt, în cadrul Serviciului Secret, funcţiile amintite constituiau un grad ierarhic, care odată cîştigat nu i se mai lua angajatului(bineînţeles ca titlu şi remu-

[1]) Arhiva C.S.S., dos. F.O. nr. 123532, fila 166.
[2]) Arhiva C.S.S., dos. F.A. nr. 17842, vol. 2, fila 126.
[3]) Ibidem.
[4]) Ibidem.

nerare), acestea nefiind legate de schema de organizare [1]). Schema se putea schimba, ori de cîte ori era nevoie, fără însă a afecta cu nimic funcţia sau mai exact gradul de calificare odată cîştigat de un salariat. In cazul cînd un angajat se dovedea necorespunzător, fie profesional, fie din alt punct de vedere, Serviciul Secret nu era obligat să-l menţină în aparatul său, ci îl înlătura. Menţinerea în aparat, cu toate drepturile cîştigate, se aplica numai în cazul elementelor valoroase muncii informative.

Şeful şi subşeful serviciului foto-identificări. Şi în cazul acestora situaţia concordanţei dintre funcţie şi schemă se prezenta la fel. Compartimentul foto-identificări în fruntea căruia se prevedea un şef de serviciu, în schemă nu avea rangul de serviciu, ci de birou, acesta făcînd parte din Secretariatul general al Serviciului Secret. Cu toate acestea, funcţiile de şef şi subşef al serviciului foto-identificări erau superioare cu o treaptă funcţiei de şef de secţie. Desigur, la prima vedere se crează unele nedumeriri. Faptul se elucidează însă, dacă se are în vedere cele precizate mai înainte că, anumite compartimente de muncă datorită importanţei pe care o prezentau, trebuiau să fie conduse de angajaţi cu funcţii superioare. Aşa s-au petrecut lucrurile şi cu acest birou. După anul 1934, acordîndu-se o mare atenţie dotării tehnice a Serviciului Secret, s-a ajuns la hotărîrea ca în fruntea biroului foto-identificări, să fie numit un şef de serviciu, care mai tîrziu, este ridicat la rangul de director. Şeful serviciului (biroului) foto-identificări, trebuia să fie de profesie inginer specialist în chimie, în fizică şi tehnica fotografică. Pentru specializare în aceste ramuri legate de criminologie, Mihai Moruzov l-a trimis pe Gheorghe Cristescu, primul şef al acestui compartiment, să facă practică la Paris în laboratoarele Biroului 2 Francez (Serviciul de informaţii al armatei franceze).

Directorii. După cum se cunoaşte din prezentarea structurii organizatorice, Serviciul Secret pînă în anul 1940, nu a avut compartimente de muncă numite direcţii. Cu toate acestea, a avut un număr de funcţionari care au deţinut în mod oficial funcţia de director clasa I sau clasa II-a Incadrarea într-una din aceste două clase se făcea avîndu-se în vedere experienţa acumulată, vechimea în Serviciul Secret, perspicacitatea în munca informativă şi rezultatele obţinute. Pe lîngă aceste condiţii se mai cerea ca angajatul respectiv să posede o pregătire de specialitate superioară, să fie absolvent al unei facultăţi sau să fi dovedit calităţi excepţionale în activitatea practică. De regulă, pînă în anul 1937, directorii au condus compartimentele denumite secţii. După această dată, directorii au fost numiţi şi în fruntea unor birouri care prezentau o importanţă mai deosebită pentru Serviciul Secret, aşa cum a fost biroul foto-identificări şi biroul personal.

Au existat însă în cadrul Serviciului Secret şi directori care nu au avut un compartiment anume în subordine. Ei erau însă folosiţi în executarea unor munci superioare, de concepţie, de analiză, de studii. Aşa a fost cazul lui Vintilă Ionescu, care ieşind la pensie din cadrul Siguranţei cu gradul de director, a fost încadrat în Serviciul Secret cu acelaşi grad.

[1]) Arhiva C.S.S., dos. F.A. nr. 17842, vol. 2, fila 126 (verso).

Sau cazul fostului chestor de poliție Parizianu și al colonelului magistrat Kiru V. [1]), care au fost angajați în cadrul Serviciului Secret tot cu gradul de directori. Aceștia însă, desfășurau activitate de consilieri, fiind subordonați numai lui Mihail Moruzov. Același procedeu se aplica și în cazul celorlalți angajați care dețineau diferite funcții, fără a avea în subordine un compartiment anume. În raport cu funcția pe care o aveau, ei se subordonau șefilor imedit superiori.

Prin aplicarea acestui procedeu, Serviciul Secret a reușit să atragă în cadrul său o seamă de oameni cu o bogată experiență în munca de informații și contrainformații. Așa se explică desigur, saltul făcut de Serviciul Secret în perioada 1925–1940, ca și rezultatele informative obținute de către acest aparat.

Aparatul de lucru al serviciului secret, pentru exterior, era format din aceleași categorii de persoane. În cadrul acestora însă predomina personalul militar. Erau folosiți și civilii dar într-un număr mai mic. În această ramură de activitate informativă a Serviciului Secret, în afara categoriilor de agenți cunoscute (agenți indicatori, recrutori și informatori), ca și în cazul celor ce acționau în interior, mai era cunoscută și categoria rezidenți. Aceștia din urmă conduceau activitatea informativă a unei rezidențe informative a Serviciului Secret, ce funcționa într-o țară sau alta. Rezidenții, ca și în celelalte cazuri, erau deci, cadre ale Serviciului Secret, trimise sub diferite acoperiri în țara unde era creată sau urma să se creeze una sau mai multe linii informative. *De regulă Serviciul Secret avea mai multe rezidențe informative într-o țară, independente una de alta și fără să cunoască una de existența celeilalte* (subl.n.n.). Ținem să precizăm că, în aceste cazuri, după cum se poate dealtfel și deduce, nici rezidenții nu se cunoșteau între ei, fiecare avînd legătură directă cu centrul, respectiv „Frontul", care dirija activitatea informativă asupra țării în cauză.

În afara personalului operativ, informațional despre care am arătat, Serviciul Secret a mai dispus și de un personal tehnic și administrativ, chemat să contribuie la buna desfășurare a activității informative, format din : chimiști, fizicieni, translatori etc. Și în angajarea acestora s-a urmărit ca fiecare dintre ei să posede o pregătire temeinică în ramura tehnică pentru care urmau să fie angajați, să posede calități pentru specificul activității informative.

Directorul general. Era șeful Serviciului Secret. El avea largi atribuții și împuterniciri, acordate prin Regulamentul din 20 aprilie 1934, atît în ceea ce privește munca de culegere de date și informații, cît și în privința încadrării aparatului cu personal corespunzător. Directorul general ținea legătura directă în problemele de serviciu cu : Ministerul Apărării

[1]) Arhiva C.S.S., dos. F.A. nr. 842, vol. 2, fila 38.

Naţionale, Preşedintele Consiliului de Miniştri şi palatul regal, informînd aceste foruri cu datele şi ştirile ce interesau statul român, culese din afara graniţelor şi cu problemele presante din interiorul ţării. În funcţia de director general al Serviciului Secret de Informaţii, pînă în anul 1940, aşa după cum se cunoaşte, a funcţionat Mihail Moruzov.

*

* *

În cadrul Serviciului Secret s-a acordat importanţă nu numai selecţionării cadrelor şi ierarhizării aparatului de lucru în raport cu capacitatea şi pregătirea fiecăruia, ci pentru a se putea obţine rezultate cît mai rodnice pe tărîm informativ, s-a manifestat aceiaşi atenţie şi acoperirii acestui aparat, conspirării lui..

ACOPERIREA APARATULUI SERVICIULUI SECRET

Incă din faza verificării prealabile a viitorului angajat — fiindcă nici un salariat nu era încadrat în Serviciul Secret înainte de a fi fost verificat cu atenţie — se avea în vedere modul cum trebuia asigurată acoperirea acestuia. Se studia din timp acoperirea cea mai plauzibilă, sub care urma să-şi desfăşoare activitatea, în cazul că se ajungea la angajarea sa. De pildă, din cei care urmau să fie trimişi peste graniţă, unii trebuiau să lucreze sub acoperirea de „voiajori", „ziarişti", „marinari", „secretari de ataşaţi militari", „consuli", „reprezentanţi economici" etc. Cei care urmau să fie angajaţi pentru activitatea informativă şi contrainformativă din interior, primeau şi ei astfel de acoperiri, bineînţeles legate de sectorul în care urmau să acţioneze. De pildă, dacă se urmărea descoperirea agenţilor spionajului străin veniţi în ţară sub acoperirea de „ziarişti", viitorul angajat al Serviciului Secret trebuia să acţioneze tot sub această acoperire: de „ziarist". Dacă se urmărea depistarea spionilor veniţi sub acoperirea de „negustori", viitorul angajat trebuia să-şi desfăşoare şi el activitatea informativă tot sub acoperirea de „negustor" şi aşa mai departe. Desigur, aceste acoperiri, aşa după cum se poate deduce cu uşurinţă, trebuiau să aibă pe cît posibil o bază reală, altfel n-ar fi avut nici o valoare. Din contră, puteau duce la deconspirarea acţiunilor intreprinse. Deci, agentul Serviciului Secret care acţiona sub acoperirea de „ziarist", trebuia să şi practice această meserie, (aşa cum am arătat dealtfel în cazul agentului informator „Panaitescu" numit controlor tehnic în portul Turnul Severin), să frecventeze cluburile de breaslă, sau mai pe scurt, să trăiască în mijlocul oamenilor în rîndul cărora urma să-şi desfăşoare activitatea. Pentru aceasta însă, se cerea ca angajatul să fie pregătit în mod corespunzător şi din punct de vedere al acoperirii sub care lucra. Altfel nu şi-ar fi putut îndeplini misiunea, cu toate că era înarmat cu legitimaţii sau alte acte din care rezulta că practică o astfel de „meserie". De aci, se văd şi greutăţile ce se întîmpinau în alegerea viitorilor angajaţi ai Serviciului Secret. Trebuie reţinut însă, că de regulă angajările de personal nu se făceau

la intimplare, ci se avea mai intii in vedere locul unde trebuia plasat noul angajat și in raport de acesta se efectua și recrutarea. Nu se făcea mai intii angajarea și după aceea să căuta locul potrivit, ci se proceda invers. De aceea a și reușit Serviciul Secret să dispună de un aparat de lucru, in general, destul de competent.

Desigur, cu ocazia verificării prealabile cit și după incadrare, se stringeau o serie de documente referitoare la angajat și se forma un dosar personal, care era considerat strict secret. Pină in anul 1934, s-a acordat o asemenea importanță acestor documente, incit au fost păstrate personal de către Mihail Moruzov [1]). Cu timpul, mărindu-se numărul angajaților, acest lucru nu a mai fost posibil și sarcina respectivă a fost incredințată șefului biroului personal, care după anul 1937, avea rangul de director.

In afara măsurilor amintite, Mihail Moruzov care era adeptul conspirării totale a Serviciului Secret, a luat măsura să se asigure o acoperire desăvirșită a angajaților, chiar și la sediul Serviciului. Astfel, a dispus ca incă de la angajare, fiecare salariat să primească un nume conspirativ [2]), el insuși folosind in decursul activității sale citeva nume conspirative : „inginer Ștefănescu", „M. Ștefan", „Mateescu" etc. [3]).

Tot in scopul asigurării unei acoperiri cit mai depline a aparatului de lucru, s-a dispus ca materialele intocmite să fie semnate cu nume conspirative, iar altele, pentru a păstra in secret atit numele angajatului, cit și al sursei, să nu fie semnate deloc. Intilnirile intre angajații Serviciului Secret erau cu desăvirșire interzise. Dealtfel, pină in 1940, aceștia nu au fost niciodată intruniți la un loc, deși numărul lor nu era prea mare.

Desigur, șeful Serviciului Secret nu a luat aceste măsuri, privind conspirarea oamenilor, dintr-un capriciu sau din tendința de a lăsa impresia că totul in jurul său e cuprins de mister. El avea in atenție două aspecte. In primul rind, conform practicilor stabilite in cadrul Serviciului Secret, toți angajații trebuiau să culeagă informații cu caracter general și orice alte informații ce ar fi interesat Serviciul Secret. Or, dacă un angajat al Serviciului Secret s-ar fi deconspirat că este salariat al acestui organ, ce fel de informații ar mai fi putut culege ? Se ințelege de la sine că un astfel de angajat nu-și mai putea indeplini misiunea in condiții corespunzătoare. In al doilea rind, nu trebuie uitat faptul că agenții spionajului străin erau și ei direct interesați in descoperirea angajaților Serviciului Secret, pentru ca prin urmărirea lor să le identifice informatorii cu care lucrau, atit in țară cit și peste hotare.

Acestea erau motivele care determinaseră conducerea Serviciului Secret, să țină atit de mult, ca măsurile de acoperire preconizate, să fie respectate cu strictețe. Pentru a intări și mai mult aceste măsuri, Moruzov intervenise incă in anul 1929, prin referatul nr. 171, din 11 ianuarie, pe lingă Ministerul de Război, ca in ce privește angajații Serviciului Secret

---

[1]) Arhiva C.S.S., dos. F.A. nr. 17842, vol. 1, fila 34.

[2]) Arhiva C.S.S., dos. F.A. nr. 17474, vol. 1, fila 31 (verso).

[3]) Arhiva C.S.S. dos., F.A. nr. 17842, vol. 2, fila 135 (verso).

„să se facă unele derogări de la Statutul Funcționarilor Publici" [1]). Astfel, pentru a se preîntîmpina cunoașterea personalului și a metodelor de muncă folosite de către acest aparat, de către persoane străine, el propune ca „oricare va fi greșala comisă de către un funcționar al Serviciului Special de Informații... să nu apară înaintea unei comisiuni de disciplină, căci acolo s-ar putea divulga toată organizarea și tot sistemul de lucru al Serviciului" [2]).

Mergînd mai departe, în același referat, Moruzov mai propunea ca : „*în statele de plată ale salariaților să se treacă numai inițialele funcționarilor, rămînind ca numele lor adevărat, cu fotografia și toate datele necesare, să se păstreze la Secția Informațiilor în casa de fier a șefului secției*" [3]), (subl. ns.) aceasta pentru a nu da posibilitatea celor interesați să deducă ordinea de bătaie a Serviciului.

Propunerile au fost desigur aprobate și puse în practică pe tot timpul cît Moruzov s-a aflat la conducerea Serviciului Secret. Pînă în anii 1934–1935, Moruzov nu a admis să se întîlnească între ei nici măcar șefii de secție. Organizarea Serviciului fiind „făcută pe compartimente absolut separate" [4]), șefii de secții aveau planificate la Moruzov „zile și ore diferite. Arareori și asta numai întîmplător, în cazuri urgente, neprevăzute, puteau călca regula strict impusă. Ba chiar și atunci – arăta Gheorghe Cristescu fost director în Serviciul Secret – Moruzov se supăra dacă șefii de secții dădeau cumva ochii unii cu alții" [5]).

Ceva mai tîrziu însă, cînd activitatea Serviciului Secret a luat amploare, Moruzov a mai făcut unele concesii de la această regulă. Multitudinea sarcinilor l-au determinat să-și facă din șefii de secții și de agenturi, un fel de stat major, cu care se consulta în permanență asupra măsurilor ce urmau a fi luate. În jos însă, se păstrau aceleași reguli riguroase de acoperire și conspirare a aparatului. Procedeul, pe lingă avantajele profesionale de necontestat, și-a mai dovedit și altă utilitate. Astfel, în toamna anului 1940 cînd legionarii au acaparat puterea, cu toate strădaniile depuse nu au reușit să descopere personalul Serviciului Secret care activase împotriva lor și nici informatorii cu care lucrase.

În afara acestor măsuri, odată cu intensificarea sarcinilor, s-a acordat o atenție sporită și pregătirii în direcții cît mai variate a personalului.

ȘCOLARIZAREA APARATULUI

Noile cerințe informative, impuse de desfășurarea evenimentelor internaționale de după anul 1934, pe lingă măsurile amintite (de angajare a personalului în urma unei selecții riguroase ; de acoperire și compartimentare a muncii acestuia etc.), au determinat conducerea Serviciului

[1]) Arhiva C.S.S., dos. F.O. nr. 2415, vol. 2, filele 153—154
[2]) Ibidem.
[3]) Arhiva C.S.S., dos. F.O. nr. 2415, vol. 2, filele 153—154.
[4]) Arhiva C.S.S., dos. F.A. nr. 17474, vol. 1, fila 12 (verso)
[5]) Ibidem.

Secret să acorde atenția cuvenită și pregătirii cadrelor. Dacă pînă la această dată „meseria" în cadrul Serviciului Secret se învăța numai în activitatea practică, de zi cu zi, de acum se recurge la sistemul de învățămînt organizat, renunțîndu-se la metodele meșteșugărești de pregătire. Aceasta, bineînțeles, vorbind la figurat, pentru că pregătirea în activitatea vie, își menținea în continuare importanța ei. Serviciul Secret își crează „școlile sale proprii de telegrafiști, radio-telegrafiști, conducere moto (mașini grele) și auto" [1]), pentru ca în caz de necesitate fiecare angajat să fie în stare să manipuleze un telefon de campanie, să stăpinească alfabetul Morse, să folosească aparatele de radio din dotarea armatei, să știe să conducă un camion sau un autoturism. Dealtfel, incă cu mult înaintea acestei măsuri generale, șefii de compartimente din cadrul Serviciului Secret erau obligați să-și conducă personal autoturismele în momentul cînd se întîlneau cu informatorii ce-i aveau în legătură personală. Însuși Moruzov, în astfel de situații își conducea personal autoturismul. Pentru aceste scopuri, el ceruse Serviciului Tehnic să-i doteze „Mercedesul-Benz" cu o „instalație de imprimat pe discuri" [2]) și un „post de radio-telefonie-emisie-recepție" [3]), care se găsea în contact permanent cu postul de radio al Serviciului.

S-au mai înființat de asemenea o „școală de foto-cinematografie luare și developare, o școală de filaj", s-a efectuat „instructaj de filare a corespondenței", s-a creat o „școală de dactilografie etc." [4]). Serviciul Secret a început deci să-și creeze un personal specializat și în unele ramuri tehnice, de care aparatul informativ avea absolută nevoie. Personalul didactic era format din șefii imediat superiori care posedau cunoștințe tehnice superioare sau din subalterni, care aveau un înalt grad de pregătire profesională. Aceasta pentru a se respecta totuși în limitele posibilului acoperirea personalului și compartimentarea muncii. De școlarizarea aparatului se ocupa fiecare șef de compartiment, de la cel mai mic pînă la șeful Serviciului Secret. Moruzov ținea de acum „cel puțin odată pe lună conferințe cu șefii de secții și separat cu șefii de agenturi", unde, legînd învățămintele de activitatea practică, analiza „criticînd și dezbătînd în contradictoriu deficiențele constatate" [5]).

Procesul de învățămînt era, așa după cum se vede, strins legat de activitatea practică, subordonat direct acesteia.

Serviciul Secret a acordat o atenție deosebită și sediilor în care își desfășura activitatea, dotării acestora cu aparatură necesară, precum și conspirării lor.

---

[1]) Arhiva C.S.S., dos. F.A. nr. 17474, vol. 1, fila 32 (verso).
[2]) Ibidem.
[3]) Ibidem.
[4]) Ibidem, fila 32 (verso).
[5]) Arhiva C.S.S., dos. F.A nr. 17474, vol. 1, fila 33.

SEDIILE SERVICIULUI SECRET. CONSPIRAREA ŞI DOTAREA CU APARATURĂ TEHNICĂ NECESARĂ

După cum precizam în prima parte a studiului, o mare parte dintre angajaţii Serviciului Secret care îşi desfăşurau activitatea în mod acoperit, nu aveau voie să viziteze sediile Serviciului Secret. Cu ei se ţinea legătura în diferite locuri în oraş, unde predau sau raportau verbal datele şi informaţiile culese şi li se înmînau chiar şi salariile. Nu cu toţi salariaţii se putea însă proceda aşa. Munca impunea, în special în cazul celor ce se ocupau de prelucrarea şi studiul informaţiilor, să aibe un sediu. La acest lucru nu se putea renunţa, nu era posibil. Pentru a se asigura însă şi în acest caz un minimum de conspirare a compartimentelor de muncă şi de acoperire a personalului ce le compuneau, s-au luat măsuri ca Serviciul Secret să-şi desfăşoare activitatea în mai multe sedii, situate la diferite adrese. Fiecare secţie îşi avea o „reşedinţă separată şi ca loc şi ca organizare" [1]). Gheorghe Cristescu — fostul şef al Serviciului Identificări din cadrul Serviciului Secret, arăta că aceasta „era făcută pe compartimente absolut separate, cunoscute numai de şef" [2]), adică de Moruzov şi şeful secţiei respective.

Serviciul Secret mai dispunea, în afara acestor sedii şi de un sediu central, situat în str. Saita nr. 10. Aici se găsea instalat şi cabinetul de lucru al lui Moruzov. *Dealtfel, acesta nu era singurul, el mai avea cîte* un birou şi la celelalte sedii, pe care le folosea cînd avea de rezolvat probleme legate de activitatea compartimentelor respective.

Toate aceste sedii erau conspirate, folosindu-se diferite acoperiri, cu excepţia celui central care era cunoscut diferitelor oficialităţi. Aci, de regulă, Mihail Moruzov primea o serie de personalităţi politice, conducătorii diverselor instituţii etc., dar şi acest sediu, nu trebuia cunoscut de către marea masă a populaţiei.

Pentru asigurarea conspirării sediilor de care dispunea, Serviciul Secret luase o serie de măsuri de siguranţă. În acest sens el cerea fiecărui angajat care îşi desfăşura activitatea în aceste locuri, să se controleze de fiecare dată, cînd voia să pătrundă în sediu. În cazul cînd ar fi observat că cineva îl urmăreşte, trebuia să evite intrarea în imobilul respectiv, iar în ziua aceia nici să nu se prezinte la serviciu, ci să rezolve alte însărcinări, care nu necesitau prezenţa sa la birou. Dacă avem în vedere faptul că angajaţii Serviciului Secret erau obligaţi să culeagă personal informaţii cu caracter general, era posibilă înlocuirea muncii de birou cu cea de teren, pentru o zi, două şi chiar mai multe.

Dar, nu numai în cazul cînd se observa că este urmărit, angajatul Serviciului Secret nu avea voie să pătrundă în sediu ci şi atunci cînd era însoţit de un prieten sau de o rudă de care nu s-ar fi putut despărţi în drum spre serviciu. Ori dacă mergînd spre birou, s-ar fi întîlnit cu o cunoştinţă în apropierea sediului, trebuia de asemenea să procedeze în acelaşi mod. În astfel de cazuri angajatul era obligat să meargă mai

---

[1]) Ibidem, fila 12 (verso).
[2]) Ibidem.

departe şi să nu se întoarcă spre sediu decît atunci cînd se convingea că nu mai există nici un pericol de a fi văzut unde intră. Şi intr-un caz, şi intr-altul, angajatul în cauză era obligat să-şi înştiinţeze şeful de la un telefon public, despre situaţia ivită. În momentul cînd un angajat nu respecta aceste reguli, se luau împotriva sa cele mai severe măsuri, mergînd de la amenzi reţinute din salariu, pînă la înlăturarea din aparat.

Pentru a se preîntîmpina pătrunderea în sediile Serviciului Secret, pe timp de noapte sau în afara orelor de program, prin forţarea uşilor sau ferestrelor, se luaseră măsuri de instalare a unor sisteme de alarmare electrice, simple dar eficace.

La sediul central şi îndeosebi în cabinetul de lucru al şefului Serviciului Secret se instalaseră atît sisteme de siguranţă, cît şi o complicată aparatură tehnică necesară în activitatea de informaţii şi contrainformaţii. S-a adus tot ce apăruse mai nou pe plan mondial în această direcţie. Amenajarea cabinetului era făcută după cele constatate de către Moruzov personal sau de către agenţii Serviciului Secret în cabinetele altor şefi de servicii informative de peste hotare. Astfel, cabinetul fusese prevăzut cu „aparate de înregistrare fonică pe discuri şi fir electromagnetic" [1]). Mai fusese dotat cu microfoane detectoare speciale, oglinzi transparente prin care se putea observa orice persoană ce se găsea în cabinet, fără ca aceasta să-şi dea seama, periscoape pentru observarea indirectă, celule fotoelectrice, detectoare şi alte aparate ce se foloseau în activitatea de contraspionaj. Acest aparataj se manipula fie direct de la masa de lucru a lui Moruzov, fie de către un operator ce se afla într-o cameră alăturată [2]).

Dacă ţinem desigur seama de persoanele care îl vizitau pe şeful Serviciului Secret la acest cabinet, iese în relief destul de uşor utilitatea acestei aparaturi. Pe lîngă faptul că Moruzov, era vizitat de şefii unor partide politice sau instituţii, tot aci el primea şi pe reprezentanţii diferitelor servicii de informaţii străine, cu care purta o serie de discuţii care îl interesau. De fiecare dată, el sau operatorul nevăzut puneau aparatura în mişcare. Întreaga discuţie, fără ca cel în cauză să-şi dea seama, era înregistrată pe discuri, ascultată ulterior şi exploatate informaţiile ce prezentau importanţă.

Tot cu ajutorul aparaturii cu care fusese prevăzut cabinetul, anumiţi oameni din „lumea înaltă" care prezentau interes pentru Serviciul Secret, erau supuşi, fără ca ei să bănuiască, unui studiu amănunţit. Studiul se executa de la distanţă cu ajutorul unei oglinzi transparente, în care vizitatorul nu-şi vedea decît propriul său chip. Prin aceasta i se urmăreau toate mişcările, semnele de nelinişte etc.

Studiul mai putea fi executat de asemenea tot de la distanţă cu ajutorul „spectroscoapelor care erau instalate în alte camere" [3]). Cel ce vizita cabinetul mai putea fi fotografiat în mod secret sau chiar cinematografiat. I se putea imprima vocea „fie direct pe cale fonografică, fie indirect,

[1]) Arhiva C.S.S., dos. F.A. nr. 17474, vol. 1, fila 31 (verso).
[2]) Ibidem.
[3]) Ibidem, fila 32.

transmisă unui aparat imprimator cu plăci de ebonit sau aluminiu"[1]).

„Moruzov a utilizat curent aceste instalaţii- relatează Gheorghe Cristescu, fostul şef al Serviciului Foto-identificări (tehnic) — care i-au adus servicii reale, mai cu seamă în convorbirile ce le avea cu şefii diferitelor autorităţi"[2]).

La celelalte sedii, Serviciul Secret nu a avut instalată o astfel de aparatură deoarece în ele nu aveau voie să pătrundă persoane din afară.

*
* *

Din analiza modului de clasificare, ierarhizare, acoperire şi conspirare, a aparatului de lucru al Serviciului Secret, precum şi din aprofundarea măsurilor de acoperire şi dotare tehnică a sediilor, se desprind unele aspecte demne de reţinut. Astfel, Serviciul Secret folosindu-se de propriul său personal, culegea în permanenţă o serie de date şi informaţii cu caracter general, minore la prima vedere, dar importante pentru puterea executivă a statului. Starea de spirit a populaţiei faţă de o măsură sau alta luate pe linie de stat, dereglări în circuitul economic pe care le constata în modul cel mai eficace piaţa, fenomene negative înregistrate într-un sector sau altul etc., nu erau elemente de neglijat. Pe baza unor astfel de informaţii, raportate la timp de către Serviciul Secret, puterea executivă a statului burghez român din acele vremuri, a putut să fie încunoştinţată şi să întreprindă măsuri corespunzătoare.

Astfel de informaţii care indică pulsul vieţii citadine, cu preocupările şi frămîntările ei, nu prezintă însă interes numai pentru statul burghez, ci pentru orice stat, inclusiv pentru cel socialist. Informaţiile cu caracter general au avut în decursul timpului importanţa lor, ele au constituit întotdeauna un fel de barometru pentru conducătorii de state. Nici în zilele noastre, astfel de informaţii nu şi-au pierdut valoarea, bineînţeles schimbîndu-se în mod radical conţinutul acestora. Dacă statul burghez urmărea să afle starea de spirit a maselor populare, care erau potrivnice claselor exploatatoare, pentru a lua măsuri de represiune, statul socialist dimpotrivă, este interesat să cunoască nevoile maselor, pentru a veni în întîmpinarea satisfacerii lor. Nu trebuie uitat de asemenea, nici faptul că unele elemente provenite din rîndul claselor exploatatoare, agenţii spionajului străin, sînt interesaţi în a prezenta în mod denaturat anumite măsuri luate pe linie de partid şi de stat, în lansarea de zvonuri tendenţioase etc. Astfel de informaţii nu trebuie culese numai de persoanele ce fac parte din reţeaua informativă, ci le poate strînge direct şi raporta într-un timp mult mai scurt orice salariat al Consiliului Securităţii Statului. De cîte rezerve n-ar dispune în acest sens, organele de securitate ! Orice salariat, are posibilităţi nelimitate să culeagă în timpul său liber, sau în alte împrejurări, cînd se află în magazine, pieţe, săli de spectacole, în vizită la prieteni, în comune etc., informaţii cu caracter

[1]) Ibidem.
[2]) Arhiva C.S.S., dos. F.A. nr. 17474, vol. 1, fila 32.

general, prin observare directă, prin exploatare în orb, prin membrii familiei care sînt angajați ai diferitelor întreprinderi etc., informații care să fie raportate apoi în scris o dată sau de două ori pe lună.

Un alt aspect, care merită atenție, îl constituie specializarea aparatului de bază al Serviciului Secret, pe cele trei categorii de agenți : indicatori, recrutori și informatori. Sistemul prezenta o serie de avantaje. În primul rînd, agenții indicatori aveau posibilitatea de a studia pe informator atît înainte de recrutare, cît și după aceea, dar mai ales după recrutare, cînd trebuia stabilit cu precizie pe ce poziție se situează acesta, dacă divulgă misiunea primită sau nu, dacă este sincer, dacă are frămîntări etc. În al doilea rînd, agenții recrutori profesînd în întreaga lor muncă acest gen de activitate se specializau, reușind în acest fel să adopte tactica cea mai potrivită, în cazul fiecărei recrutări. *Aceasta nu însemna desigur că atît agenții indicatori, cît și cei recrutori nu aveau obligația să culeagă informații cu caracter general. De o asemenea îndatorire nu era scutit nimeni în cadrul Serviciului Secret.* (subl. ns.). Și în fine, agenții informatori care aveau în lucru cîte un obiectiv sau mai multe, prin infiltrarea lor în acestea sub diferite acoperiri plauzibile, puteau să culeagă mult mai ușor o serie de date și informații, să cunoască în amănunțime toate aspectele ce frămîntau sectoarele avute în atenție. Ei culegeau informațiile de care aveau nevoie atît prin rețeaua informativă de care dispuneau cît și prin observarea directă, prin exploatare în orb etc., a celor cu care veneau în contact. Considerăm că n-ar dăuna cu nimic, dacă acest sistem de lucru ar fi analizat mai în profunzime și de către aparatul de securitate. Compartimentarea strictă a atribuțiilor, dar mai ales modul de acoperire și apoi de acțiune al oamenilor ce compuneau Serviciul Secret, ni se par a conține elemente ingenioase. Făcînd abstracție de caracterul de clasă al acestui aparat, trebuie să admitem că în privința compartimentării, conspirării și acoperirii acțiunilor desfășurate, el s-a ridicat deasupra celorlalte organe cu profil asemănător ale statului burghez. În aceasta constă de fapt și secretul rezultatelor înregistrate de el pe tărîm informativ, pînă în septembrie 1940. Deosebit de interesant ni se pare modul de acoperire, infiltrare și acțiune al „agenților informatori", care așa după cum precizam și mai sus, erau cadre ale Serviciului Secret, largile posibilități de culegere a informațiilor create prin acoperirea sub care aceștia erau introduși în obiectivul interesat. Exemplul citat în prima parte a lucrării este destul de edificator în acest sens. Dealtfel și în zilele noastre, mai toate serviciile informative, apreciind eficacitatea acestui procedeu clasic îl folosesc pe scară largă, atît pe plan intern cît și pe plan extern. Credem, că și organele noastre ar putea folosi cu mai multă îndrăzneală acest procedeu verificat de viață, ca unul dintre cele mai eficace, adaptîndu-l bineînțeles la condițiile noastre de astăzi.

Interes prezintă de asemenea și modul cum se asigura conspi-

rarea sediilor de care dispunea Serviciul Secret, regulile impuse pentru preintimpinarea deconspirării acestora, precum și dotarea lor cu mijloace tehnice, ceea ce ne determină să sperăm că unele idei conținute în cuprinsul studiului de față vor fi analizate de către unitățile interesate și folosite pentru îmbunătățirea continuă a muncii de securitate.

ATITUDINEA UNOR CERCURI ŞI PERSONALITĂŢI POLITICE DIN PARTIDELE BURGHEZE FAŢĂ DE GARDA DE FIER ŞI EXPANSIUNEA HITLERISTĂ ÎN ANII 1938 — 1940.

Cpt. BOBOCESCU VASILE
cercetător ştiinţific

Perioada anilor 1938–1940 s-a caracterizat prin extinderea agresiunii statelor fasciste şi declanşarea celui de al doilea război mondial, care a pus în primejdie fiinţa naţională a numeroase popoare.

Incurajată de succesele vremelnice ale Germaniei hitleriste şi Italiei fasciste, Garda de fier şi-a intensificat acţiunile în vederea instaurării dictaturii fasciste şi alinierii României blocului statelor „Axei"". Această politică a fost sprijinită de vîrfurile cele mai reacţionare ale burgheziei şi moşierimii române, de conducătorii de dreapta ai unor partide burghezo-moşiereşti ca, Gheorghe Brătianu, Alexandru Vaida-Voevod, Constantin Argetoianu, Sever Bocu, Sever Dan şi alţii, de cercurile fasciste din rîndurile armatei şi de ceilalţi politicieni de dreapta, prohitlerişti (I. Gigurtu, Mihail Manoilescu, Ernest Urdăreanu etc.). De asemenea, mişcarea legionară a fost sprijinită şi de I. Maniu, preşedintele P.N.Ţ.

In cîrdăşie cu politicienii ultrareacţionari şi de dreapta, mişcarea legionară, agentura hitlerismului în România, a desfăşurat o politică antipopulară şi antinaţională, trădînd interesele poporului român şi subordonînd ţara dominaţiei Germaniei hitleriste. Consecinţele acestei politici au fost mutilarea teritoriului ţării, înfeudarea economică şi politică Germaniei hitleriste şi instaurarea la 6 septembrie 1940 a dictaturii militaro-fasciste, care au pus în pericol însăşi existenţa României ca stat independent şi suveran.

In faţa acestui grav pericol, reprezentat de Garda de fier şi de expansiunea agresivă a Germaniei hitleriste, s-au ridicat forţele naţionale patriotice şi antihitleriste de la comunişti, social-democraţi, partide şi organizaţii democratice, pînă la numeroşi membri ai partidelor „istorice" şi unele cercuri politice ale regimului carlist. In fruntea maselor populare împotriva primejdiei gardiste şi a agresiunii hitleriste, s-a situat clasa mun-

citoare, forța cea mai activă, combativă și înaintată a luptei antifasciste din țara noastră.

Unele cercuri ale burgieziei naționale, numeroși oameni politici ai vremii (Nicolae Iorga, Armand Călinescu, Mitiță Constantinescu, Victor Iamandi, Mihail Ghelmegeanu, Gheorghe Tătărăscu, Mihail Rallea, Petre Andrei, Grigore Gafencu etc.), reprezentanți de frunte ai intelectualității progresiste (Mihail Sadoveanu, Fl. Ștefănescu-Goangă etc.), au luat atitudine contra expansiunii agresive a Germaniei naziste, au demascat activitatea fascistă din interior și s-au pronunțat pentru suprimarea Gărzii de fier.

1. *Poziția partidelor politice burgheze față de mișcarea legionară în preajma instaurării dictaturii regale*

Campania electorală și rezultatul alegerilor parlamentare din 20 decembrie 1937 *) au arătat cît de amenințător devenise pericolul fascismului și în deosebi al Gărzii de fier. Înarmarea legionarilor, acțiunile cu caracter pucist întreprinse de ei în ziua alegerilor, declarațiile repetate ale lui Codreanu că, în cazul acaparării puterii, va realiza imediat o alianță cu Germania hitleristă și amenințările proferate la adresa celorlalte partide, au îngrijorat puternic nu numai masele populare și organizațiile politice cu adevărat democratice, dar și cercurile burghezo-moșierești nefasciste, adepte ale menținerii sistemului parlamentar și a alianțelor externe tradiționale.

Pericolul fascismului s-a amplificat prin aducerea la guvern de către regele Carol al II-lea, la 28 decembrie 1937, a Partidului Național Creștin, partid cu orientare fascistă și lipsit de o bază de masă. În noul guvern, prezidat de Octavian Goga, au intrat pe lîngă reprezentanții P.N.C., 4 membri ai grupului centrist din P.N.Ț., în frunte cu Armand Călinescu, unii oameni ai palatului, precum și generalul Ion Antonescu.

Deși se aflau în inferioritate numerică, reprezentanții din afara P.N.C. dețineau posturi cheie (internele, justiția, externele și altele), care le ofereau posibilitatea să contracareze tendințele lui Octavian Goga de a imprima politicii interne o orientare fascistă și de a se apropia de statele totalitare.

Guvernul Goga-Cuza a constituit o diversiune pentru vîrfurile monopoliste din jurul lui Carol al II-lea, în scopul de a dovedi inutilitatea regimului parlamentar și a sistemului partidelor politice, pentru a cîștiga timp și a ușura realizarea planului de instaurare a unei dictaturi personale. *„Faptul că regele rezervase Ministerul de Interne celui mai hotărît adversar al Gărzii de fier* — arăta Pamfil Șeicaru — *era o indicație pentru cine știe să citească în politica întortochiată a lui Carol, că guvernul Goga era un simplu provizorat"*, menit *„să acopere lovitura de stat și instaurarea dictaturii regale"* [1]. (subl. ns.).

---

*) În aceste alegeri P.N.L. a obținut 35,9% din voturi, P.N.Ț. — 20%, partidul „Totul pentru țară" — 15%, P.N.C. 9,14%, restul de voturi celelalte partide.

[1]) Pamfil Șeicaru: Istoria partidelor național, țărănesc și național-țărănesc, vol. II, Madrid 1966, Editura Carpați p. 243.

Imediat după instaurare, primul ministru, în interviul acordat ziarului „Berliner Tageblatt", şi-a exprimat dorinţa de a realiza raporturi amicale cu Italia şi Germania şi de a încheia un „pact de amiciţie" cu aceste ţări [1].

Pentru a-şi asigura victoria în alegerile parlamentare, programate să se desfăşoare la 2 martie 1938, O. Goga a încheiat acorduri electorale cu partidul „Totul pentru ţară" al lui C. Z. Codreanu, Partidul german al saşilor şi cu alte formaţiuni politice de dreapta, prohitleriste.

Politica antidemocratică şi antimuncitorească a guvernului Goga-Cuza a creat un climat propice amplificării activităţii Gărzii de fier care, încurajată de succesul nescontat în alegerile generale din decembrie 1937 şi de acţiunile agresive ale statelor fasciste, se orienta tot mai mult spre organizarea unei lovituri de stat, pentru a prelua puterea politică şi a instaura statul totalitar. Cu prilejul consfătuirii cu inspectorii legionari judeţeni, din 27 ianuarie 1938, C. Z. Codreanu a declarat că „victoria legionară este aproape, nu vor trece nici şase luni şi toată ţara va fi legionară" [2].

Pentru pregătirea militară a loviturii de stat legionare, s-a înfiinţat un corp „select" de legionari cu denumirea de „Moţa-Marin" [3] şi s-a constituit grupul militarilor legionari. De asemenea, s-au procurat armele şi muniţiunile necesare.

Prin circulara din 10 ianuarie 1938, C. Z. Codreanu *a luat hotărîrea* de a înfiinţa în fiecare reşedinţă de judeţ cîte o şcoală de primari legionari, iar în Bucureşti o şcoală de prefecţi legionari [4], necesare pregătirii cadrelor viitorului stat legionar. De asemenea, peste cîteva zile, din sînul Gărzii de fier s-au constituit comisii care să se informeze asupra activităţii fiecărui minister şi serviciu şi să facă propuneri asupra organizării lor. Pentru Ministerul de Interne s-au constituit mai multe comisii care să cerceteze amănunţit structura tuturor organelor, mai ales a Direcţiunii Generale de Poliţie şi Siguranţă, pentru a face selecţia cadrelor şi reorganizarea activităţii lor la venirea mişcării legionare la putere [5]. Desigur, aceste hotărîri ale lui Codreanu au produs mare bucurie în cercurile legionare, care „acum au speranţa că venirea la putere nu este îndepărtată" [6].

În legătură cu aceste pregătiri ale mişcării legionare, C. Argetoianu consemna în memoriile sale la 5 februarie 1938 că „Garda de fier se organizează ca un stat în stat. După corpul Moţa şi Marin, un fel de S.S... după atîtea alte formaţiuni politice, sociale şi gospodăreşti, Căpitanul a mai înfiinţat în ziua de ieri Corpul foştilor militari compus din foşti ofiţeri, plutonieri înscrişi în mişcarea legionară" [7].

Pe de altă parte, Garda de fier conta pe sprijinul şi colaborarea

[1] „Universul" nr. 33, din 3 februarie 1938.
[2] Arhiva C.S.S., dos. nr. 110237, vol. 12, fila 109.
[3] Ibidem, fila 118.
[4] Ibidem, filele 118—149.
[5] Ibidem, fila 151—152.
[6] Ibidem, fila 192.
[7] Arhiva Centrală a C.C. al P.C.R., fond nr. 104, dos. 8626, C. Argetoianu : însemnări zilnice — 1 ian. — 31 febr. 1938, pag. 3357.

unor, politicieni reacţionari, de dreapta, din partidele burgheze. În acest scop, au continuat întrevederile între C. Z. Codreanu şi conducerea „Frontului Românesc", Partidului Poporului, Partidului Liberal-Georgist şi alte partide şi organizaţii reacţionare. Iuliu Maniu sfidind învăţămintele trase din consecinţele încheierii pactului de „neagresiune" cu partidul „Totul pentru ţară", a menţinut şi dezvoltat relaţiile cu C. Z. Codreanu, ceea ce l-a determinat pe acesta să declare în faţa celorlalţi fruntaşi legionari, că, colaborarea cu liderul P.N.Ţ., „va fi extinsă după necesităţile ce se vor ivi pentru partidul Totul pentru ţară, cît şi pentru partidul d-lui Maniu" [1]).

Prin acţiunea regelui de a desprinde grupul centriştilor din P.N.Ţ., introducîndu-l în guvernul Goga-Cuza, divergenţele Maniu-Carol al II-lea au căpătat noi dimensiuni, ascuţindu-se şi mai mult. În această situaţie, cînd rîndurile P.N.Ţ. au fost slăbite, iar perspectivele de a fi adus la guvern neclare, I. Maniu considera utilă colaborarea cu mişcarea legionară pentru realizarea intereselor lui politice. „*S-a calculat greşit, legătura dintre domnul Maniu şi mişcarea legionară este deja cimentată* — arăta un fruntaş legionar — *astfel, oricîte lovituri s-ar mai încerca, se* vor sfărîma de zidul de granit Maniu-Corneliu Codreanu" [2]).

La rîndul lor, cercurile liberal-georgiste sprijineau partidul „Totul pentru ţară", în speranţa că prin această acţiune vor atrage simpatia Germaniei hitleriste şi concursul mişcării legionare la instaurarea unui guvern prezidat de Gheorghe Brătianu. Unele din organizaţiile acestui partid, nemulţumite de tratativele purtate de şeful lor cu Constantin I. C. Brătianu pentru reîntregirea partidului liberal, au ameninţat cu „părăsirea în bloc" a partidului şi cu trecerea la partidul „Totul pentru ţară" [3]).

Instaurarea guvernului Goga-Cuza şi creşterea pericolului acaparării puterii politice de către Garda de fier au produs o puternică îngrijorare în rîndurile forţelor politice democratice şi antifasciste. P.C.R., prin intermediul organizaţiei legale de masă — Uniunea Democratică — a desfăşurat o bogată activitate pentru unirea tuturor partidelor şi organizaţiilor democratice împotriva pericolului fascismului şi expansiunii agresive a Germaniei hitleriste. Pentru alegerile generale din martie 1938, P.C.R. a dat cuvînt de ordine membrilor şi simpatizanţilor săi, ca acolo unde nu figurează candidaţi ai forţelor democratice şi antifasciste conduse de comunişti, să fie votaţi candidaţii P.S.D., P.Ţ.R., P.N.Ţ. şi P.N.L., care au sorţi de izbîndă şi să înfrîngă lista forţelor de dreapta şi fasciste [4]).

Sub presiunea curentului de opinie publică antifascist al maselor populare, conducerile P.S.D., P.N.Ţ., P.N.L., P.Ţ.R., Partidului Naţionalist Democrat, iau atitudine atît împotriva mişcării legionare, cît şi a guvernului Goga-Cuza.

Nicolae Iorga adresînd un protest vehement guvernului împotriva încălcării drepturilor democratice preciza că : „Nu pot admite o situaţie care

[1]) Arhiva C.S.S., dos. nr. 110237, vol. 12, fila 213.
[2]) Ibidem, fila 214.
[3]) Arhiva C.S.S., fond operativ, dos. nr. 10176, vol. 6, fila 149.
[4]) „Scînteia", anul VIII, nr. 3, (93) din ianuarie 1938.

odată stabilită ar putea să aducă și alte interziceri ale drepturilor constituționale" [1]).

Constantin I. C. Brătianu, președintele Partidului Național Liberal, în interviul acordat ziarului „Viitorul", a luat atitudine împotriva partidului „Totul pentru țară", arătînd „pericolul ce-l prezintă pentru siguranța și consolidarea statului" [2]). Mișcarea legionară, arăta el, în acest interviu, reprezintă un mare pericol pentru țară, democrație și „ne aduce războiul" [3]). De asemenea, Garda de fier a fost acuzată de „a fi strîns în rîndurile ei toată pleava țării, de a nu avea nici un program și de a semăna anarhia" [4]).

Sub presiunea puternicului curent de opinie antifasciat, format ca rezultat al activității comuniștilor și a aripii de stînga, democratice, în frunte cu dr. N. Lupu, conducerea P.N.Ț., și-a luat angajamentul de a nu mai reînnoi „pactul de neagresiune" cu Garda de fier și a acceptat încheierea unui cartel electoral cu P.S.D. pentru noile alegeri. „*Vom duce cu acest partid* (P.N.Ț. — n.n.) — scria „Lumea Nouă", organul P.S.D. — *o acțiune comună contra dușmanului comun : fascismul retrograd, barbar și războinic*" [5]).

I. Maniu urmărind propriile sale interese politice și pentru a nu fi înlăturat și de această dată de la succesiune, a adresat regelui un memoriu [*]), în care, exprimîndu-și îngrijorarea față de situația politică din țară, cerea „revenirea la metodele constituționale și încredințarea formării guvernului P.N.Ț.-ului, care își asuma răspunderea situației [6]).

I. Maniu, în cuvîntarea rostită la 5 februarie 1938 la o întrunire a tineretului național-țărănist, a fost obligat să ia atitudine împotriva instaurării unei dictaturi fasciste în România și a politicii revizioniste și imperialiste a Germaniei hitleriste. „Sîntem înverșunați dușmani ai ideilor de dictatură, fie că ele se numesc hitleriste sau fasciste" [7]), declara el. În legătură cu principiile politicii externe ale partidului „Totul pentru țară", de aliniere a României la statele „Axei", Maniu arăta că acestea sînt „principii cu totul catastrofale... și contra intereselor României", deoarece Germania revizionistă — marele pericol pentru noi — „caută expansiunea spre orient, practicînd ca toate statele totalitare o politică șovinistă și imperialistă" [8]).

---

[1]) N. Iorga „Memorii", Sinuciderea partidelor (1932—1938) vol. VII. București 1939, pag. 444.

[2]) „Viitorul" din 8 februarie 1938.

[3]) „Facla" din 8 februarie 1938.

[4]) Arhiva Centrală a C.C. al P.C.R., fond nr. 104, dos. 8626, C. Argetoianu : Însemnări zilnice 1 ian. — 21 febr. 1938 — fila 3397.

[5]) „Lumea Nouă", anul XXXI (1938), nr. 6, 6 februarie.

[*]) Referitor la acest memoriu adresat regelui, I. Maniu a declarat lui C. Argetoianu că „stabilirea unui regim totalitar în România ar fi însemnat o nenorocire. O dictatură de dreapta ar provoca o imediată imixtiune a Rusiei în afacerile noastre, în indiferența Franței și a Angliei, tot așa cum o dictatură de stînga ar determina o intervențiune germană și poate și polonă" (Arhiva Centrală a C.C. al P.C.R., fond 104, dos. 8626, op. cit., filele 3386—3387).

[6]) Arhiva Centrală a C.C. al P.C.R., op. cit., filele 3386—3387 ; „România Nouă", anul VI. (1938), nr. 29, 11 februarie.

[7]) „România Nouă", anul VI (1938) nr. 27, din 29 februarie.

[8]) Ibidem.

Aceste declarații surprinzătoare ale lui I. Maniu împotriva Gărzii de fier, au fost determinate de criticile ascuțite ale opiniei publice democratice și antifasciste împotriva sa, după încheierea pactului de „neagresiune", cît și de presiunile exercitate asupra lui de o serie de cadre din conducerea P.N.Ț., de organizațiile provinciale și de membrii de rînd, nemulțumiți de consecințele noii orientări impuse partidului. Dar, I. Maniu nu erau sincer în colaborarea cu forțele democratice și antifasciste, declarînd în același timp că va menține „raporturi bune" cu partidul „Totul pentru țară" [1]), ceea ce reliefează încă o dată poziția lui contradictorie și duplicitară față de mișcarea legionară și nesinceră față de celelalte forțe, chiar față de propriul partid.

Spre deosebire de I. Maniu, A. Călinescu, conducătorul grupului centriștilor din P.N.Ț., introdus de rege în guvernul Goga-Cuza, s-a relevat ca un energic adversar al grupărilor fasciste, îndeosebi al Gărzii de fier. Pe plan extern, el se pronunța cu consecvență pentru alianța și prietenia cu Franța și Anglia și se opunea apropierii de Germania hitleristă și Italia fascistă, în care vedea o primejdie de moarte pentru independența și integritatea României.

Exprimîndu-și îngrijorarea față de creșterea agresivității Gărzii de fier, A. Călinescu nota în memoriile sale că *„... triumful ei ar fi sigur o catastrofă pentru stat"* [2]). În calitate de ministru de interne, el a militat pentru a imprima organelor de poliție, siguranță și jandarmerie o orientare antigardistă și antihitleristă. Din ordinul său s-au întreprins unele măsuri de către aceste organe pentru reprimarea acțiunilor agresive ale organizațiilor fasciste, îndeosebi ale Gărzii de fier [3]). Unele din aceste măsuri au fost îndreptate chiar împotriva P.N.C., preconizîndu-se desființarea corpului lăncierilor [4]).

Alarmate de avîntul luptei antifasciste și democratice, îngrijorate de starea de spirit încordată care se crease în țară prin politica guvernului Goga-Cuza, cercurile monopoliste din jurul regelui, în frunte cu N. Malaxa, Max Auschnit, I. Gigurtu și alții, au trecut la o acțiune mai hotărîtă pentru salvarea intereselor fundamentale ale regimului burghezo-moșieresc, instaurînd la 10 februarie 1938 dictatura regală.

Instaurarea dictaturii regale a fost posibilă datorită lipsei de unitate a forțelor potrivnice planurilor dictatoriale ale lui Carol al II-lea și care se situau pe linia menținerii sistemului parlamentar. În momentele decisive premergătoare actului de la 10 februarie 1938, conducătorii P.N.Ț. și P.N.L. nu numai că au adoptat o poziție obstrucționistă creerii unui larg front național antifascist propus de P.C.R., dar n-au putut ajunge nici măcar la o înțelegere între cele două partide, pentru a realiza o formulă de guvern de coaliție.

---

[1]) „România Nouă", anul VI (1938) nr. 27, din 9 februarie.
[2]) Arhiva I.S.I.S.P., de pe lîngă C.C. al P.C.R., fond 2 dos. nr. 65, filele 473—474.
[3]) Ibidem, fila 462; „România Nouă" anul VI, nr. 26/8 febr. 1938.
[4]) Arhiva I.S.I.S.P., op. cit., filele 471—472.

II. *Poziția unor cercuri și personalități politice din partidele burgheze față de mișcarea legionară și expansiunea Germaniei hitleriste în timpul dictaturii regale (10 februarie 1938 – 6 septembrie 1940).*

Dictatura regală a fost un regim reacționar și antipopular, expresie a intereselor cercurilor reacționare ale marelui capital și ale moșierimii române, în frunte cu Carol al II-lea, care în politica internă se orientau spre restrîngerea parlamentarismului burghez, a drepturilor și libertăților democratice, iar pe plan extern spre menținerea relațiilor cu Anglia, Franța și statele din Mica Ințelegere și Ințelegerea Balcanică.

Apreciind just și obiectiv conținutul dictaturii regale, P.C.R. ținea seama de faptul că, totuși pericolul principal pentru independența națională îl reprezenta nu acest regim, ci Gara de fier. *„Ar fi o mare greșeală – scria Scînteia – să confundăm regimul actual, reacționar și antipopular cu fascismul și Frontul Renașterii Naționale ca o unealtă directă a acestuia... dușmanul principal este și rămîne Garda de fier. Impotriva Gărzii de fier – acestei agenturi teroriste de spionaj hitlerist – trebuite în primul rînd îndreptat focul principal"* [1]) (subl. ns.).

Actul de la 10 februarie 1938, introducînd în locul sistemului parlamentar burghez regimul de dictatură personală al regelui Carol al II-lea și suprimind partidele*), n-a întrunit adeziunea principalelor partide politice din România, cu excepția unor dizidențe și grupări politice mai mici **). Astfel, P.N.L. – Dinu Brătianu (grupul liberalilor „bătrîni"), P.N.Ț. – I. Maniu (grupul „intransigenților" și gruparea țărănistă în frunte cu Ion Mihalache, V. Madgearu, dr. N. Lupu etc.), Partidul Țărănesc Radical, prezidat de Gr. Iunian și Partidul Liberal-georgist, au dezaprobat regimul carlist și n-au participat la guvernele din această perioadă. De asemenea, mișcarea legionară, văzîndu-și amenințate planurile de instaurare a statului totalitar și de aliniere a României la statele fasciste, și-a manifestat ostilitatea față de dictatura regală și îndeosebi față de aducerea în fruntea Ministerului de Interne a lui Armand Călinescu, adversarul ei înverșunat.

O parte din cercurile politice burgheze conduse de I. Maniu și Gh. Brătianu, precum și cele din Partidul Poporului și din Partidul Național Creștin (ramura gogistă), de teama luptei antifasciste și democratice a maselor populare conduse de P.C.R., au recurs la colaborarea cu căpeteniile

---

[1]) „Scînteia" din 24 ianuarie 1939.

*) Deși partidele politice au fost desființate la 30 martie 1938 și înlocuite cu F.R.N., ele au continuat să activeze mai departe, fiind tolerate de regimul carlist.

**) La regimul dictaturii regale au aderat gruparea centriștilor din P.N.Ț. (A. Călinescu, Gr. Gafencu etc.); gruparea liberalilor tineri (Gh. Tătărăscu, M. Cancicov, dr. I. Costinescu, Mitiță Constantinescu etc.) și grupul „H" (V. Iamandi) din P.N.L.; Frontul Romînesc prezidat de Al Vaida-Voevod; Uniunea Agrară a lui C. Argetoianu; P.N.D. al prof. Nicolae Iorga și prof. C-tin Giurescu, din P.L.-georgist. De asemenea, în guvernul dictaturii regale au intrat și o serie de personalități democratice și cu legături cu mișcarea revoluționară și antifascistă condus de P.C.R. (M. Ralea, Petre Andrei, M. Ghelmegeanu și alții).

Gărzii de fier împotriva regimului carlist, în speranța de a subordona această grupare țelurilor lor politice.

Deși I. Maniu era un susținător convins al sistemului tratatului de pace de la Versailles, al prieteniei cu Anglia și Franța și al alianțelor realizate de N. Titulescu, colaborînd cu C. Z. Codreanu, care declarase că în 48 de ore va realiza alianța cu Germania hitleristă și Italia fascistă, a ajutat în mod indirect mișcarea legionară, contribuind prin aceasta la divizarea forțelor naționale antifasciste și patriotice și la încurajarea celor de dreapta.

Părăsit de grupul centriștilor și de numeroase elemente democratice și nefiind întotdeauna aprobat de ramura țărănistă condusă de I. Mihalache, V. Madgearu și dr. N. Lupu, I. Maniu, susținut numai de ramura naționalistă din P.N.Ț., a recurs la colaborarea cu Garda de fier, în scopul de a folosi-o pentru realizarea intereselor sale politice, în lupta împotriva regelui Carol al II-lea și a camarilei. În acest scop a menținut relații de colaborare cu conducătorii Gărzii de fier.

În întrevederea cu ziaristul francez – Georges Qudrat – I. Maniu a recunoscut că „avea întîlniri secrete cu Corneliu Codreanu în casa unui prieten comun" [1]).

Imediat după destituirea guvernului Goga-Cuza și instituirea regimului de dictatură regală, în noaptea de 10 februarie 1938, I. Maniu a avut o întîlnire secretă cu C. Z. Codreanu. Cu această ocazie s-a discutat noua situație politică, care punea în pericol interesele celor două partide.

Pentru a da o forță mai mare acțiunilor în lupta cu regimul carlist, Maniu și Codreanu au hotărît ca cele două partide (P.N.Ț. și Partidul „Totul pentru țară") să se „carteleze" și să se unească. În caz de suprimare a unuia dintre cei doi șefi"...*partizanii celui dispărut – au stabilit ei – să urmeze necondiționat pe șeful rămas, pentru a se păstra unitatea și tăria blocului*" [2]) (subl. ns.).

Tot cu această ocazie, Codreanu a sugerat lui Maniu ideea organizării unei lovituri de stat, intuindu-i că „*cele două partide* (P.N.Ț. și partidul „Totul pentru țară" – n.n.) *pot lua puterea prin forță*" [3]). În acest sens, el a argumentat că „în alegerile din decembrie trecut a făcut experiența ocupării prin forță de către legionarii locali a 71 de primării din țară, ceea ce a reușit foarte bine și este o dovadă că operațiunea se poate face și în stil mare" [4]).

La ultima întrevedere din 12 februarie 1938 a dr. D. Gerota, membru în conducerea Partidului Poporului, cu C. Z. Codreanu, însoțit de generalul Dona și colonelul Zăvoianu, a participat și Zaharia Boilă, purtătorul de cuvînt al lui I. Maniu [5]).

---

[1]) Arhiva I.S.I.S.P., de pe lîngă C.C. al P.C.R., fond nr. 3, dos. 451, vol. 2, (istoricul Gărzii de fier — 15 febr. 1938) fila 8.

[2]) Ibidem, fila 15.

[3]) Ibidem, fila 8.

[4]) Arhiva I.S.I.S.P., op. cit., fila 15.

[5]) Arhiva C.S.S., dos. nr. 110237, vol. 12, filele, 46, 57, 63.

După instaurarea dictaturii regale, I. Maniu, alături de alți politicieni reacționari, s-a transformat în îndrumătorul mișcării legionare, sfătuindu-l pe C. Z. Codreanu ce acțiuni să întreprindă pentru a anihila măsurile represive ale regimului carlist.

Urmînd sfatul lui I. Maniu și al dr. D. Gerota, C. Z. Codreanu, în urma întîlnirii secrete din ziua de 21 februarie 1938, a dizolvat formațiunile politice ale mișcării legionare și a renunțat la comerțul legionar. Pe de altă parte, Codreanu a lăsat să se înțeleagă că această decizie nu înseamnă lichidarea mișcării legionare și a făcut un apel către colaboratorii săi, îndemnîndu-i să-și continue activitatea, fiecare în domeniul lui, în sensul ideologiei ce-l conduce [1]).

Pentru salvarea șefului Gărzii de fier de la represiunea ce se întrevedea din partea regimului carlist, I. Maniu și dr. D. Gerota l-au sfătuit să plece în străinătate, în Italia fascistă și apoi în Germania hitleristă, de unde să intensifice acțiunile împotriva regelui Carol al II-lea. Autoritățile, aflînd de aceste intenții, i-au retras pașaportul.

O apropiere mai vizibilă, în aprecierea evenimentelor politice după 10 februarie 1938, cu mișcarea legionară, a manifestat-o Partidul Liberal, prezidat de Gh. Brătianu. Acest partid, grupînd în rîndurile sale unele cercuri politice burghezo-moșierești dintre cele mai reacționare și progermane (Gh. Slama, prof. Mihai Antonescu, C. Toma, Mihail Sturdza, Dimitrie Sturdza, Alice Sturdza, C. Hentzescu, Gh. Cantacuzino, prof. V. Papacostea, Constantinescu Bordeni, Atta Constantinescu etc.), s-a pronunțat în anii 1938–1939, pentru instaurarea în România a unui regim de dreapta, fascist, „în genul regimului Salazar din Portugalia" [2]) și pentru alinierea țării Germaniei hitleriste. Acest regim trebuia să înglobeze toate organizațiile și elementele de extremă dreaptă, inclusiv Garda de fier.

Mai mult, unele cadre liberal-georgiste întrețineau strînse legături cu mișcarea legionară, acordindu-i asistență juridică în procesele intentate de autorități, iar altele se vor înscrie în rîndurile ei. Un astfel de exemplu l-a constituit M. Sturdza — fost șef al organizației tineretului liberal-georgist — care va deveni ministru de externe al legionarilor în guvernul militaro-fascist.

După instaurarea dictaturii regale, mișcarea legionară s-a bucurat și de sprijinul unor politicieni reacționari și de dreapta, susținători ai regimului carlist, precum și de cercurile monopoliste progermane. Unul dintre aceștia, Al. Vaida-Voevod, „nașul" Gărzii de fier, a propus regelui Carol al II-lea, printre alte măsuri antidemocratice și antinaționale, chemarea „cît mai neîntîrziată în guvern a lui Corneliu Codreanu" și introducerea legionarilor în parlament [3]). Politician profascist, Al. Vaida-Voevod a fost alături de C. Argetoianu, G. G. Mironescu, Arthur Văitoianu, A. Bentoiu, Valer Pop, I. Gigurtu, M. Manoilescu, Ernest Urdăreanu etc. — demnitari ai regimului carlist, precum și de N. Malaxa, M. Moruzov și de alții,

---

[1]) Ibidem, vol. 7, fila 87.

[2]) Arhiva C.S.S., fond operativ, dos. 10176, vol. 4, fila 69.

[3]) Arhiva C.S.S., dos., nr. 166942, fond operativ privind pe Al. Vaida-Voevod, fila 138.

un promotor al evoluţiei regimului carlist spre dreapta, spre compromis cu mişcarea legionară şi infeudarea economică şi politică a ţării, Germaniei hitleriste. Prin intermediul unor politicieni din rîndul acestora, partidul „Totul pentru ţară" era informat asupra măsurilor represive antigardiste ce se întreprindeau de regimul carlist.

*

* *

Pericolul fascismului intern reprezentat de Garda de fier şi politica expansionistă şi agresivă a Germaniei hitleriste, inaugurată prin cotropirea Austriei, au devenit o gravă primejdie naţională. „*Mişcarea legionară* – se arăta în raportul de activitate al Prefecturii Poliţiei Capitalei pe anul 1938 – *reprezintă cel mai mare pericol pentru siguranţa statului*" [1]) (subl. ns.).

Împotriva acestui iminent pericol şi a politicii agresive, imperialiste şi revanşarde a Germaniei hitleriste, s-au ridicat masele populare în frunte cu clasa muncitoare condusă de P.C.R. şi unele cercuri politice ale burgheziei naţionale care s-au situat pe poziţii patriotice şi antihitleriste. Atitudinea acestora din urmă a cunoscut felurite valenţe, de la elementele deschis ostile Gărzii de fier şi potrivnice politicii externe a României spre Germania hitleristă din guvernele dictaturii regale şi din Consiliul de Coroană (A. Călinescu, general Gh. Argeşeanu, prof. N. Iorga, Gh. Tătărăscu, M. Constantinescu, M. Ghelmegeanu, Victor Iamandi, M. Ralea, Petre Andrei, Gr. Gafencu, V. V. Tilea, dr. C. Angelescu etc.), pînă la importante grupări politice din fostele partide burgheze care n-au aderat la regimul carlist.

A. Călinescu, conducătorul grupului „centriştilor" din P.N.Ţ. şi figura centrală în cadrul guvernelor dictaturii regale, în care a deţinut postul de ministru de interne şi apoi de preşedinte al Consiliului de Miniştri, a fost iniţiatorul reprimării în masă a mişcării legionare, al rezistenţei cu orice preţ faţă de expansiunea agresivă a Germaniei hitleriste. „*Armand Călinescu în politica externă* – arăta Pamfil Şeicaru – *era fidel vechilor alianţe, convins de pericolul pe care-l reprezenta expansiunea Germaniei naţional-socialistă ; intern era adversar al mişcării legionare pînă la exterminare*" [2]) (subl. ns.). Deşi politica lui a fost sprijinită în principiu de forţele democratice şi antifasciste conduse de P.C.R., A. Călinescu n-a apelat la concursul celorlalte forţe nefasciste neîncadrate în regimul carlist, ceea ce a făcut ca lupta sa împotriva Gărzii de fier să apară ca acţiunea guvernului şi nu opera întregii naţiuni române. Această greşală s-a datorat poziţiei sale antidemocratice şi anticomuniste şi de susţinător convins al regelui Carol al II-lea, ceea ce nu diminuează cu nimic din personalitatea sa de politician burghez lucid şi patriot.

---

[1]) Prefectura poliţiei Capitalei. Activitatea pe anul 1938, p. 11.

[2]) Pamfil Şeicaru : Istoria Partidelor naţional, ţărănesc şi naţional-ţărănesc, vol. 2, Madrid 1966, Editura „Carpaţi" p. 244.

Unele personalități cu vederi democratice din fostele partide politice burgheze — N. Iorga, președintele P.N.D. ; M. Ralea, Petre Andrei, M. Ghelmegeanu și alții din aripa de stînga a P.N.Ț. ; V. Iamandi, conducătorul grupului „H" din P.N.L. și alții — au acceptat posturi de conducere în regimul carlist, datorită speranței lor că dictatura regală ar fi putut împiedica subjugarea țării regimului fascist.

O categorie a cercurilor politice din fostele partide burgheze care n-au aderat la regimul carlist, reprezentînd curentul de stînga, burghezo-democratic, condus de dr. N. Lupu, Gr. Iunian, V. Madgearu și de alții, s-au situat pe o poziție consecventă și energică antifascistă și antihitleristă. Aceste cercuri erau convinse de necesitatea că, pentru a da o ripostă serioasă pericolului fascist reprezentat de Garda de fier și de agresiunea Germaniei hitleriste, era necesară aderarea la lupta comună cu forțele democratice și antifasciste conduse de P.C.R. și o apropiere de Uniunea Sovietică.

O poziție de aversiune față de Garda de fier și de expansiunea Germaniei hitleriste, s-a conturat și din partea cercurilor politice liberale din jurul lui Constantin I. C. Brătianu, președintele P.N.L., și a grupării țărăniste din P.N.Ț., condusă de I Mihalache. Aceste grupări reprezentau interesele unei părți din burghezia României care se pronunța pentru menținerea alianțelor existente pe plan extern, iar pe plan intern pentru revenirea la sistemul politic tradițional legiferat prin Constituția din 1923. Situîndu-se pe poziții anticomuniste, gruparea liberalilor „bătrîni", condusă de C. I. C. Brătianu și cercurile politice din jurul lui I. Mihalache, au respins colaborarea cu celelalte forțe patriotice și democratice și s-au ferit de acțiuni antifasciste cu caracter de masă. După izbucnirea celui de al doilea război mondial, atitudinea lor s-a caracterizat prin inconsecvențe și tendințe spre compromis cu forțele de dreapta. C. I. C. Brătianu a făcut serioase concesii lui Gh. Brătianu în probleme esențiale privind poziția partidului liberal față de mișcarea legionară și de Germania hitleristă, iar I. Mihalache n-a schițat decît slabe critici la adresa liniei impuse de I. Maniu, P.N.Ț.

Apropierea agresiunii hitleriste de granițele României prin cucerirea Austriei și înfăptuirea Anschlussului, la 12 martie 1938, a produs neliniște în rîndurile forțelor patriotice și antifasciste, printre susținătorii antigardiști ai regimului carlist, precum și în partidele burgheze nefasciste care vedeau în expansiunea agresivă a Germaniei naziste în centrul și sud-estul Europei o mare primejdie națională.

În fruntea acțiunilor de solidaritate ale poporului român cu poporul austriac și de apărare a independenței naționale și a libertăților democratice, amenințate de Garda de fier și de agresiunea hitleristă, s-au situat forțele democratice și antifasciste conduse de P.C.R. În aceste împrejurări, P.C.R. a lansat un manifest, în care se menționa : „După cotropirea Austriei de către armatele lui Hitler, independența țării noastre este grav amenințată, împreună cu existența statelor mici" [1]).

[1]) Arhiva I.S.I.S.P., cota A. XXII — 5, inv. nr. 990.

Numeroase cercuri politice ale P.N.L., P.N.Ț., P.Ț.R. și P.N.D. au condamnat agresiunea hitleristă în Austria, precum și gestul lui Codreanu de a trimite o telegramă lui Hitler cu această ocazie [1]).

Nicolae Iorga — președintele P.N.D. —, în ziarul „Neamul Românesc" și în alte publicații a desfășurat o campanie antigardistă și antihitleristă, dezvăluind consecințele pentru poporul român ale extinderii agresiunii celui de al III-lea Reich. Corelînd istoria poporului român cu cea a popoarelor Europei, N. Iorga în articolul intitulat *„Noua poartă către orient a Austriei"*, în care după ce făcea o demascare a tendințelor expansioniste ale militarismului german în decursul istoriei, avertiza : *„Eu îmi fac datoria cunoscătorului de trecut și înțelegătorului psihologiilor naționale, pentru a spune încă odată : „Ferește-te popor al meu căci mari primejdii ți se pregătesc"* [2]). subl. ns.). Convins că politica revizionistă a Germaniei hitleriste și a Ungariei horthyste amenința independența și unitatea națională a statului român, N. Iorga atrăgea atenția, în primăvara anului 1938, „să fim cu luare aminte la ce mișcare acolo, la hotarul nostru apusean" [3]).

Exprimînd starea de spirit antifascistă a membrilor fostului partid liberal și îngrijorat de creșterea pericolului fascismului intern și de apropierea agresiunii hitleriste de granițele României, Constantin I. C. Brătianu în expunerea ținută în fața Delegației Permanente a P.N.L., la 5 aprilie 1938, a declarat : „Acțiunea Partidului Național Liberal e mai necesară ca oricînd pentru a combate extremismul ce s-a manifestat în ultima vreme în politica noastră, cu tendințele și metodele sale atît de primejdioase. Organizațiile extremiste, ca acele ale Gărzii de fier, pot deveni elemente de răzvrătire împotriva ordinei publice și sociale, pe ale cărei temelii s-a clădit România mare și instrumente de acțiune violentă în mîna unor îndrumători străini" [4]).

Deosebit de semnificative, în legătură cu îngrijorarea ce a cuprins cercurile politice antigardiste din România în urma cotropirii Austriei de către Germania hitleristă, sînt constatările lui A. Călinescu, referitoare la consecințele acestui act agresiv, ce urmau a fi expuse, în ziua de 13 martie 1938 [*]) în audiență la rege : „Evenimentele din Austria nu sînt întîmplătoare. Ele sînt o etapă în planul de expansiune germană care cuprinde : Stat național integral și cucerirea de debușeuri și materii prime în răsărit. Dunărea bulevard comercial și strategic între est și vest. Toate statele care au fost așezate aici au suferit mari presiuni. Austria, apoi Cehoslovacia, ar urma România, care are baza aeriană prin petrol" [5]).

Pentru a preîntîmpina cotropirea țării de către Germania hitleristă și instaurarea dictaturii fasciste, A. Călinescu considera că e „momentul unei acțiuni decisive" [6]), pentru lichidarea Gărzii de fier, agentura hitlerismului în România.

---

[1]) Arhiva I.S.I.S.P., de pe lingă C.C. al P.C.R., fond nr. 3, dos. 451, vol. 2 fila 32.
[2]) „Timpul din 19 aprilie 1938.
[3]) Ibidem.
[4]) Arhiva I.S.I.S.P., fond nr. 3, dos. 451, vol. 2, fila 116.
[5]) Arhiva I.S.I.P.S., fond nr. 2, dos. 65, filele 489—492, (Vezi anexa nr. 1).
[6]) Ibidem, p. 489.
[*]) Vezi anexa nr. 1.

Cu prilejul audienței din 13 martie 1938, el propune regelui un plan de măsuri pentru *„lichidarea imediată a gardismului prin arestarea lui C. Codreanu și a tuturor fruntașilor legionari"* [1]).

Unii oameni politici și din aparatul de represiune au avertizat pe fruntașii legionari de măsurile ce se puneau la cale împotriva lor. Astfel, prin intermediul lui Simion Mehedinți, consilierul regal Arthur Văitoianu, fruntaș al Partidului Poporului, a informat pe C. Z. Codreanu că va fi arestat [2]).

Intr-o altă audiență, din 28 martie 1938, A. Călinescu a dezvăluit regelui complicitatea cu Garda de fier a unor politicieni, oameni din guvern, din poliție și armată, precum și din justiție. *„Poliția nu m-a secondat, justiția nu a activat, armata m-a sabotat. Unii membrii din guvern* — arăta A. Călinescu — *de asemenea m-au contracarat și au întreținut legături cu Codreanu"* [3]). Pentru a pune capăt pericolului Gărzii de fier, A. Călinescu a sugerat regelui urmărirea și darea în judecată a lui C. Z. Codreanu pe tema ultragierii lui N. Iorga, precum și arestarea celorlalți conducători legionari care s-ar solidariza cu el.

Folosind ca pretext scrisoarea trimisă lui N. Iorga din 26 martie 1938, Codreanu a fost trimis în judecată „pentru insultă adusă unui înalt demnitar al statului" și condamnat la 6 luni închisoare.

La 16 aprilie 1938 organele de poliție, siguranță și jandarmerie au operat descinderi și au arestat conducătorii legionari din București și din centrele mai importante din țară [4]).

Cu ocazia descinderii la domiciliul lui C. Z. Codreanu, la Casa Verde, organele Ministerului de Interne au descoperit numeroase documente ce reliefau și atestau că mișcarea legionară era o organizație complotistă care urmărea răsturnarea ordinei social-politice și atenta la siguranța statului. De asemenea, aceste documente ilustrau activitatea antinațională, trădătoare a lui C. Z. Codreanu pusă în slujba intereselor Germaniei hitleriste.

Pe baza acestor probe, C. Z. Codreanu este adus a doua oară în fața justiției militare și, între 23—26 mai 1938, la Ttribunalul Militar din București, are loc procesul lui.

---

[1]) Ibidem, p. 491.

[2]) Biblioteca C.S.S., „Despre organizația legionară", vol. I, p. 288.

[3]) Arhiva I.S.I.S.P., op. cit., pp. 493—494.

[4]) În cursul anului 1938, din inițiativa lui A. Călinescu, organele de poliție, siguranță și jandarmerie, precum și Prefectura Poliției Capitalei au fost dotate cu camioane, mitraliere și aparatură tehnică modernă, pentru a reprima eventualele acțiuni de grup ale Gărzii de fier. La conducerea acestor organe au fost promovate unele elemente hotărîte să reprime Garda de fier. Avînd în vedere că mișcarea legionară reprezenta pericolul principal pentru siguranța statului, serviciile și birourile din Siguranță și Corpul Detectivilor care urmăreau partidele și curentele de extremă dreaptă au fost întărite. Numai Prefectura Poliției Capitalei, cu sprijinul celorlalte organe, a efectuat în cursul anului 1938, 631 de descinderi și percheziții la domiciliile legionarilor și a operat arestarea a 1.286 de membri ai partidului „Totul pentru țară" (Vezi lucrarea: „Prefectura Poliției Capitalei. Activitatea pe anul 1938"), p.p. 12—13.

Şi de data aceasta, prietenii, simpatizanţii şi colaboratorii mişcării legionare s-au ridicat pentru salvarea lui Codreanu în faţa justiţiei militare.

Alături de martorii legionari şi de martorii simpatizanţi legionari (M. Manoilescu, Nichifor Crainic etc.), de cei din rîndurile elementelor fasciste din armată (generalii I. Antonescu, C-tin Petrovicescu, M. Racoviţă, Dona, Costandache, dr. Constantinescu, Comănescu, Iacob Constantin etc.), la proces s-au prezentat şi au depus ca martori în favoarea lui C. Z. Codreanu, reprezentanţii unor partide politice burgheze ca: I. Maniu — preşedintele P.N.Ţ., Sever Dan — fruntaş vaidist, avocatul liberal-georgist C-tin Hentziescu şi alţii [1]).

Un grup de preoţi legionari au mers la patriarhul Miron Cristea — preşedintele Consiliului de Miniştri, pentru a obţine eliberarea lui Codreanu, dar acesta i-a respins, afirmînd că nu face front comun cu tulburătorii ordinei sociale.

În faţa dovezilor de necontestat despre vinovăţia lui Codreanu, 99 de martori ai apărării din cei 122 înscrişi, nu s-au prezentat la proces. Între aceştia, un număr însemnat erau diferite personalităţi politice ale vremii (I. Mihalache, C. Argetoianu, dr. Al. Vaida-Voevod, D. R. Ioaniţescu, prof. C. C. Giurescu, Gr. Iunian, general Arthur Văitoianu, general Sănătescu), dintre care unii au mai apărat pe gardişti şi în alte procese [2]). Politicienii de dreapta susţinători ai regimului carlist, amintiţi mai sus, deşi simpatizau cu mişcarea legionară, n-au îndrăznit să apară ca martori la proces, pentru a-l apăra pe Codreanu, din teama de a nu se compromite prea mult şi a nu supăra pe rege, care la acea dată era hotărît să reprime Garda de fier, din cauza pretenţiilor tot mai insistente ale acesteia de a pune mîna pe putere.

Semnificativă este poziţia lui Gr. Iunian, care a refuzat să-l apere pe Codreanu, plecînd în străinătate. Cu această ocazie, el a declarat emisarilor mişcării legionare că „dacă odinioară am fost apărătorul legionarilor (în anul 1934 Gr. Iunian a depus ca martor în procesul asasinilor lui I. G. Duca — n.n.) e din motivul că eram convins că guvernul de atunci, nesocotind legile şi libertăţile constituţionale săvîrşea un grav abuz de autoritate şi o gravă eroare politică. Azi, sînt tot atît de convins că legionarii sînt aceia care au trecut la abuz şi la călcarea legilor existente. Deşi personal sînt şi eu împotriva actualei stări de lucruri, disciplina şi răspunderea mă opresc a face front cu tulburătorii" [3]).

În timp ce opinia publică şi majoritatea cercurilor politice burgheze nu se îndoiau de veridicitatea acuzaţiilor aduse şi de legăturile ce existau între Germania hitleristă şi mişcarea legionară, numai I. Maniu în ura lui faţă de regimul carlist şi din teama faţă de masele populare, de ele-

---

[1]) Arhiva C.S.S., dos. nr. 110237, vol. 6, filele 3—6.
[2]) Ibidem, vol. 4, fila 13 (14).
[3]) Ibidem, fila 29.

mentele democratice şi de stinga, s-a ridicat în apărarea lui C. Z. Codreanu [*]).

Maniştii au încercat să prezinte depoziţia lui I. Maniu ca fiind „foarte obiectivă" şi ca „o atitudine politică abilă", întrucît cu această ocazie a criticat pe Gh. Tătărăscu şi a afirmat superioritatea principiilor democratice. Realitatea este că Maniu, prin depoziţia sa a vrut să-l salveze pe Codreanu de la pedeapsa meritată şi „să cîştige simpatia Gărzii de fier" [1]).

Au trezit stupoare şi ironie atît în opinia publică din ţară cît şi din ţările antirevizioniste, declaraţiile lui I.Maniu despre „sinceritatea", „corectitudinea", şi „cinstea" lui C. Z. Codreanu, căruia justiţia pe drept îi aducea grave acuzaţii, susţinute de probe materiale despre acţiunea sa complotistă. „Urmărind personalitatea domniei-sale, m-am convins că este de o sinceritate, de o consecvenţă şi de o onorabilitate, care sînt foarte rare în viaţa noastră politică. Tenacitate, perseverenţă, consecvenţă şi sinceritate în acţiune nu prea se găsesc la noi. Am găsit la dumnealui (C. Z. Codreanu – n.n.). De aceea i-am întins cu plăcere mîna... pentru a apăra demnitatea naţională" [2]) – declara I. Maniu în depoziţia sa la proces, căutînd să motiveze încheierea pactului de „neagresiune" cu Garda de fier în noiembrie 1937.

În urma unui aranjament stabilit între conducătorii legionari nearestaţi şi I Maniu, s-a hotărît ca atunci cînd acesta va depune ca martor, C. Z. Codreanu „să formuleze întrebarea dacă şefii de partide deţin documente secrete care privesc siguranţa statului", iar Maniu să răspundă afirmativ, completîndu-şi răspunsul prin prezentarea în instanţă a cîtorva documente importante [3]). Conform acestei înţelegeri, Maniu a susţinut în depoziţia sa că deţinerea de către un şef de organizaţie politică a unor ordine şi acte secrete ce privesc siguranţa statului, nu constituie un act de trădare care să pericliteze existenţa statului [4]).

Respingînd acuzaţiile de trădare de patrie şi de agent în slujba unei puteri străine, ce i se aduceau lui Codreanu, Maniu a mistificat personalitatea acestuia, înfăţişîndu-l ca „luptător pentru demnitatea şi ridicarea naţiunii româneşti, care în toate acţiunile sale a dovedit numai dragoste de ţară şi de binele ei" [5]). *„Toate partidele, şi al domniei-sale* (partidul „Totul pentru ţară" – n.n.) *şi al nostru* (P.N.Ţ. – n.n.) *şi celelalte, sîntem patriotice, care vrem binele ţării – şi Domnia-sa şi noi – fiecare pe calea pe care o socoteşte mintea sa"* [6]) – declara I. Maniu în legătură cu C. Z. Codreanu, despre care se cunoştea că organizaţia sa legionară desfăşura o politică antipopulară şi antinaţională.

---

*) Vezi anexa nr. 2.
[1]) Ibidem, fila 29.
[2]) Arhiva C.S.S., dos. nr. 110237, vol. 6, filele 3–6.
[3]) Ibidem, vol. 4, fila 31.
[4]) Ibidem, vol. 6, fila 291.
[5]) Ibidem, filele 292–293.
[6]) Ibidem, fila 295.

Fruntașul vaidist, Sever Dan, arăta în depoziția sa că în calitate de deputat și de secretar al Partidului Național Român și apoi al P.N.Ț., l-au interesat toate mișcările de dreapta și îndeosebi mișcarea naționalistă. Încă din anul 1923, a ridicat cuvîntul în Adunarea Deputaților în ajutorul tinerilor încadrați în mișcarea naționalistă [1]). Ca și I. Maniu, Sever Dan a respins acuzațiile ce i se aduceau lui Codreanu și a insistat asupra relațiilor bune dintre Frontul Românesc și mișcarea legionară sub guvernul Goga-Cuza, cînd el a devenit intermediar între cele două partide.

Avocatul liberal-georgist C. Hentziescu, apărător în aproape toate procesele Gărzii de fier din anii 1933–1938, alături de ceilalți avocați legionari, în cuvinte identice, a pledat pentru „nevinovăția" lui Codreanu, înfățișîndu-l denaturat ca „un erou național" și „simbol național" [2]).

Încercarea cercurilor politice burgheze din jurul lui I. Maniu, Sever Dan și C. Hentziescu de a-l salva pe Codreanu în 1938 de la închisoare, n-a izbutit. Justiția militară, pe baza documentelor care arătau că acesta lucra din răsputeri, alimentat cu fonduri masive din Germania hitleristă, pentru o răsturnare violentă a ordinei de stat și instaurarea unui guvern legionar, precum și pentru schimbarea politicii externe a României și alăturarea ei statelor fasciste, l-a condamnat la 10 ani muncă silnică și 6 ani degradare civică.

Procesul lui Codreanu a provocat neliniște și nemulțumire în Germania hitleristă față de regimul carlist. „Procesul lui Codreanu, care fără îndoială va fi urmat de alte procese similare ale conducătorilor Gărzii de fier – raporta Fabricius, la Berlin – ne pune în încurcătură [3]).

Un rol important în demascarea activității complotiste și antinaționale a șefului Gărzii de fier și în crearea atmosferei favorabile condamnării lui, l-a avut presa democratică și antifascistă a vremii, precum și ziarele partidelor burgheze nefasciste **).

Condamnarea lui Codreanu și arestarea principalilor fruntași legionari au fost primite cu bucurie și satisfacție de masele populare, de întreaga opinie democratică și antifascistă și de cercurile nefasciste din fostele partide burgheze. „Întreaga conștiință românească – scria ziarul de orientare democratică și antifascistă „Lumea Românească" din 29 mai 1938 – a primit cu vie satisfacție sentința dată ieri de către Tribunalul Militar din București în procesul lui Corneliu Zelea Codreanu. Acest prim act hotărîtor al autorității de stat, menit să pună capăt anarhiei pe care fosta Gardă de fier o introdusese în viața publică și să curme acțiunea de dezagregare națională a mișcării legionare, a redat cetățenilor țării încrederea în autoritatea statului și credința în instituțiile constituite ale națiunii, pe care cei conduși de fostul «Căpitan» au căutat să le submineze și să le distrugă" ***). „... opinia publică și poporul român – arăta un ziar străin din 31 mai 1938 – au răsuflat, fiind eliberați de frica

[1]) Arhiva C.S.S., dos. nr. 110237, vol. 6, filele 298–299.
[2]) Ibidem, fila 363.
[3]) Les Arhives Secretes de la Wilhelmstrasse, tom V, livre 1, documentul nr. 187.
**) Vezi anexa nr. 3.
***) Vezi anexa nr. 4.

permanentă pe care o inspira teama de represaliile şi terorismul amintitei organizaţii" [1]. „Sentinţa în procesul lui C. Z. Codreanu — se arăta într-o notă a Inspectoratului regional de poliţie Craiova — a fost primită cu satisfacţie de populaţia din această regiune" [2].

Numeroşi fruntaşi şi membri ai fostelor partide politice, adversari ai mişcării legionare, precum şi muncitorimea ceferistă de la Atelierele „Griviţa", şi-au exprimat părerea că „condamnarea lui Codreanu ar fi trebuit realizată cu mulţi ani înainte, iar pedeapsa aplicată a fost prea mică faţă de actele de care s-a făcut vinovat" [3].

Alături de cercurile politice ultrareacţionare şi progermane din partidele politice care şi-au exprimat dezaprobarea faţă de măsurile represive ale regimului carlist împotriva legionarilor şi faţă de condamnarea lui Codreanu, a fost şi I. Maniu.

Pentru atitudinea sa faţă de legionari şi de apărător al lui Codreanu, I. Maniu „ a fost vehement atacat de majoritatea dintre fruntaşii naţional-ţărănişti, pe motivul că este singurul care a dus partidul la pieire şi chiar autorul situaţiei în care se află România astăzi" [4]. „Naţional-ţărăniştii se întreabă cum a putut I. Maniu să încheie cu atîta uşurinţă cunoscutul pact de neagresiune cu Garda de fier, organizaţie care a luptat cu patimă contra naţional-ţărăniştilor şi n-a putut să ajungă mai uşor la o înţelegere cu Coroana" [5] — se arăta într-un buletin informativ al Siguranţei din iulie 1938.

Condamnarea lui Codreanu a dezorientat temporar pe legionari care nu se aşteptau ca justiţia militară să dea un asemenea verdict şi sperau într-o intervenţie pentru salvarea lui din partea Germaniei hitleriste.

După un scurt, răgaz, legionarii, îndrumaţi de serviciile de spionaj hitleriste, au trecut la noi acte ostile regimului carlist, ceea ce determină pe ministrul de interne A. Călinescu să adopte noi măsuri represive.

La 2 luni după procesul lui Codreanu, la 25 iulie 1938, s-a judecat la Tribunalul Militar al Corpului II Armată, al doilea mare proces a 18 fruntaşi legionari, în frunte cu ing. Gh. Clime — preşedintele partidului „Totul pentru ţară" — care au fost condamnaţi la pedepse între 4—10 ani închisoare [6]. Pînă la sfîrşitul anului 1938 au continuat arestările de legionari vinovaţi de propagandă şi de acţiuni complotiste împotriva regelui Carol al II-lea şi a primului ministru A. Călinescu. Numai la 10 septembrie 1938, organele de poliţie, siguranţă şi jandarmerie au arestat 238 de legionari care au fost internaţi la Vaslui.

În timp ce C. Z. Codreanu se afla la închisoare, serviciile de spionaj hitleriste, pentru a avea garanţia că mişcarea legionară va sluji în con-

---

[1] Arhiva I.S.I.S.P., de pe lîngă C.C. al P.C.R., fond nr. 3, dos. 451, vol. 1, fila 10.

[2] Arhiva C.S.S., dos. nr. 110237, vol. 4, fila 97.

[3] Ibidem, fila 105.

[4] Arhiva I.S.I.S.P., fond nr. 3, dos. 451, vol. 1, fila 8.

[5] Ibidem.

[6] Prefectura Poliţiei Capitalei. Activitatea pe anul 1938, p. 12.

tinuare cu același devotament interesele Reichului nazist, au sprijinit acapararea conducerii Gărzii de fier de către Horia Sima. Increderea hitleriștilor în el nu s-a dezmințit. In timpul crizei müncheneze din toamna anului 1938, el a pus la cale o serie de acte teroriste, incendii și sabotaje în Transilvania, Banat și nordul Bucovinei, regiuni cu populație minoritară maghiară și germană, pentru a anihila o intervenție militară a României în sprijinul Cehoslovaciei și a crea o situație care să fie folosită ca pretext pentru amestec în treburile interne ale țării din partea statelor fasciste și revizioniste.

Acordul de la München a deschis drum larg Germaniei spre țările din estul și sud-estul Europei, amenințînd grav independența și integritatea teritorială a României. Winston Churchill, referindu-se la consecințele acestui tratat, declara la 5 octombrie 1938 : „Ne găsim în prezența unui dezastru de cea mai mare gravitate suferit de Marea Britanie și Franța. Să nu căutăm să ne facem iluzii asupra acestui punct... Sistemul de alianțe cu țările Europei centrale, pe care se bizuia Franța pînă în prezent pentru a-și garanta securitatea ei, a fost înlăturat și nu văd nici un mijloc ca el să fie reconstituit. Drumul pe Valea Dunării pînă la Marea Neagră, drumul care duce pînă în Turcia a fost deschis" [1]).

Dezmembrarea Cehoslovaciei prin acordul de la München a fost dezaprobată de cercurile politice din România, cu excepția celor progermane și de extremă dreaptă. Pe platforma luptei pentru sprijinirea poporului cehoslovac și corelat cu aceasta, pentru salvgardarea integrității și independenței României, s-au intîlnit oameni de cele mai diferite convingeri și orientări politice : comuniști, social-democrați, membri ai unor partide și organizații democratice, ai partidelor „istorice" și susținători ai regimului carlist.

Dînd expresie acestei stări de spirit și descifrînd sensul și implicațiile adînci ale tratatelor interimperialiste asupra națiunilor mici și mijlocii, inclusiv națiunea română, istoricul N. Iorga scria : „Tratatele au fost încălcate în picioare, schimbările s-au produs... prin bătăi din picior și cu pumnul în masă. Națiuni au fost prăvălite, de la culmea la care se credeau ajunse definitiv, într-o situație de umilință și nesiguranță" [2]).

P.C.R., mobilizînd masele populare la sprijinirea poporului cehoslovac, prin manifestul elaborat și difuzat în noiembrie 1938 atrăgea atenția că „de la un capăt la altul al țării ne pîndește o mare primejdie. Ghiarele hitlerismului cotropitor, după ce au sfîșiat Cehoslovacia, se pregătesc să se înfigă în trupul României" [3]).

Impotriva acțiunilor de solidaritate ale poporului român cu poporul cehoslovac, s-au ridicat cercurile politice progermane și profasciste din fostele partide politice. Gh. Brătianu a organizat o acțiune de combatere a poziției guvernului român, de a facilita ajutorul militar al U.R.S.S., către poporul cehoslovac, îndeosebi în problema acordării dreptului de survol

[1]) Churchill Winston : Blood, Sweat and Tears. G. P. Putnam's Sons New-York. 1941, p. 61.
[2]) „Neamul Românesc", nr. 285, din decembrie 1938.
[3]) „Scînteia" din 25 noiembrie 1938.

al teritoriului național, avioanelor sovietice în drum spre Cehoslovacia [1]).

După acordul de la München, situația României s-a agravat și mai mult, accentuîndu-se presiunile hitleriste asupra ei. „România dacă vrea să supraviețuiască în forma sa actuală — arăta ambasadorul Germaniei hitleriste la București, W. Fabricius — trebuie să întrețină relații cel puțin atît de bune ca și cele pe care le întreține Germania cu Ungaria" [2]).

Cercurile politice și financiare ale burgheziei liberale, în frunte cu Mitiță Constantinescu, ministrul economiei și guvernatorul Băncii Naționale, au opus o rezistență energică acaparării economiei naționale de către Germania hitleristă. „Constantinescu care exercită un fel de dictatură economică — preciza ministrul Germaniei hitleriste la București pentru probleme economice, Clodius, într-o notă către Berlin la 13 decembrie 1938 — s-a arătat, spre deosebire de atmosfera generală, refractar unei extinderi a schimburilor economice cu Germania, deoarece simpatiile sale politice se îndreaptă în altă direcție și deoarece el vrea să orienteze comerțul exterior al României în spre țările cu devize libere" [3]).

Mari speranțe în evitarea agresiunii hitleriste și-au pus cercurile nefasciste politice din România în vizita regelui Carol al II-lea, ce a avut loc în a doua jumătate a lunii noiembrie 1938, în Anglia, Franța și Belgia. Încurajați de mentorii lor naziști, legionarii amplifică în aceste zile acțiunile lor teroriste și criminale, care culminează cu atentatul asupra rectorului Universității din Cluj — Fl. Ștefănescu-Goangă și asupra colonelului magistrat Cristescu [4]). Evident că prin aceste acte, Hitler urmărea să facă presiuni asupra regelui Carol al II-lea care se afla în vizită în Germania, pentru a-i dovedi că situația sa în țară e nesigură și a-l obliga la serioase concesii, printre care și eliberarea conducătorilor legionari.

Riposta guvernului dictaturii regale față de virulența activității Gărzii de fier, în spatele căreia se afla Germania hitleristă, a constat în inițierea unor energice măsuri represive împotriva ei, inclusiv executarea conducătorilor legionari. În noaptea de 29—30 noiembrie 1938, au fost executați de organele de siguranță și de jandarmerie C. Z. Codreanu și alți 13 legionari (nicadorii-asasinii lui I. G. Duca — și decemvirii-asasinii lui M. Stelescu — n.n.) [5]).

Cercurile politice nefasticte din fostele partide burgheze, precum și opinia publică democratică și antifascistă, au primit cu satisfacție măsurile împotriva legionarilor. Într-un memoriu adresat lui A. Călinescu, reprezentanți ai Uniunii Democratice și ai Madoszului arătau, printre altele, că „lichidarea bandei de asasini și de spioni în frunte cu Codreanu o considerăm ca o măsură curajoasă de salvare a independenței țării" [6]), sugerîndu-i primului ministru și alte măsuri în vederea lichidării totale a Gărzii de fier.

---

[1]) Arhiva C.S.S., dos. nr. 10176, vol. 6, fila 131.
[2]) Les arhives secretes de la Wilhelmstrasse, vol. V, livre 1, documentul nr. 209.
[3]) Akten Zur Deutschen Auswärtigen Politik, vol. V, documentul 264.
[4]) „Timpul" din 30 noiembrie 1938.
[5]) „Timpul" din 2 decembrie 1938.
[6]) Arhiva Centrală a C.C. al P.C.R., fond nr. 6, dos. 1189, filele 117—118.

Desigur, cercurile politice ultrareacţionare şi fasciste, şi-au exprimat dezaprobarea faţă de actul guvernului, de lichidare a lui Codreanu. Acestora li s-au alăturat Al. Vaida-Voevod, Gh. Brătianu, I. Maniu şi alţi fruntaşi de dreapta ai partidelor burgheze. I. Maniu a adresat un memoriu regelui în care protesta faţă de asasinarea lui Codreanu şi cerea „pedepsirea guvernului asasin" [1]), iar Gh. Brătianu a declarat că „omorirea lui Codreanu a devenit o chestiune internaţională" [2]), adică va atrage protestul energic şi intervenţia Germaniei hitleriste.

Pericolul expansiunii hitleriste şi al fascismului intern reprezentat de Garda de fier, s-a amplificat după cotropirea în întregime a Cehoslovaciei la 15 martie 1939, de către cel de al III-lea Reich. Paralel cu agresiunea asupra Cehoslovaciei, trupele hitleriste şi horthyste au fost masate la graniţa de nord-vest a României, pregătite pentru o intervenţie militară. În acelaşi timp, Germania hitleristă a adresat un ultimatum României pentru încheierea unui tratat economic ce dezavantaja interesele naţiunii române.

În timpul agresiunii hitleriste asupra Cehoslovaciei, „poporul român — arată tov. Nicolae Ceauşescu — a fost gata să dea ajutorul său poporului cehoslovac şi să se opună cu forţa armelor agresorilor nazişti" [3]). În interviul acordat ziarului „Paris Soir", primul ministru A. Călinescu a declarat : „În ziua cînd România va fi atacată, ea se va apăra împotriva oricui şi va apăra pînă la limitele puterilor sale integritatea teritoriului său. România se va bate fără a lua în considerare rezultatele actuale ale războiului" [4]).

Măsurile luate de guvernul A. Călinescu, pentru respingerea agresiunii hitleriste şi ajutorarea poporului cehoslovac, au fost sprijinite de toate forţele politice-patriotice, de la comunişti pînă la membrii partidelor „istorice" şi susţinătorii regimului carlist. Masele populare au răspuns într-un entuziasm patriotic la concentrări şi la manevrele din vara anului 1939, cei chemaţi sub arme prezentîndu-se la unităţi într-un timp extrem de scurt şi executînd cu promptitudine ordinele [5]).

În aceste zile, P.C.R. a dat cuvînt de ordine membrilor şi simpatizanţilor săi să se prezinte la unităţile militare şi să lupte „pentru întărirea forţei politice şi morale a armatei, contra Germaniei hitleriste şi a statelor revizioniste", subliniind că „războiul poporului român pentru apărarea independenţei şi graniţelor ţării contra agresiunii fasciste este un război drept" [6]). Prin manifestul de la 17 martie 1939, P.C.R. declara că „comuniştii vor lupta cu arma în mînă în primele rînduri" dacă trupele de asalt ale lui Hitler vor invada România [7]).

În timpul evenimentelor din primăvara anului 1939, cercurile politice progermane şi de dreapta din fostele partide burgheze, încadrate şi neîncadrate în regimul carlist, şi-au dat mîna în vederea schimbării

[1]) Arhiva I.S.I.S.P., fond nr. 6, dos. nr. 113, filele 328—330.
[2]) Arhiva C.S.S., dos. nr. 10176, vol. 6, fila 116.
[3]) N. Ceauşescu : „România pe drumul desăvîrşirii construcţiei socialismului", vol. 2, Ed. Politică, Buc. 1968, p. 372.
[4]) „Timpul" din 28 martie 1939.
[5]) A. Călinescu : „Noul regim" (cuvîntări) 1938—1939, Buc. 1939 p. 179.
[6]) „Lupta de clasă" — organul teoretic al C.C. al P.C.R. — nr. 6, 1939.
[7]) Arhiva I.S.I.S.P., cota XXIII-1 nr. inv. 1030.

orientării politice externe a României, spre Germania hitleristă. Încă din iarna acestui an, Al. Vaida-Voevod, cu prilejul aniversării a 11 ani de la apariția ziarului reacționar „Curentul", a criticat regimul carlist și a făcut declarații favorabile Germaniei hitleriste [1]). În același timp, fruntașul liberal Gh. Brătianu a avut importante întrevederi cu conducătorii hitleriști cu ocazia vizitei sale în Germania [2]).

Ca să-și arate devotamentul față de Germania hitleristă, Gh. Brătianu și Al. Vaida-Voevod au participat, în aprilie 1939, la sărbătorirea în Germania a 50 de ani de la nașterea lui Adolf Hitler. Cu această ocazie, ei s-au întreținut cordial cu Hitler, iar Gh. Brătianu a avut întrevederi cu Herman Göering și Rudolf Hess, locțiitorul lui Hitler la conducerea Partidului Național Socialist, pe care i-a asigurat de concursul cercurilor politice de dreapta din fostele partide burgheze, în susținerea intereselor economice și politice ale Germaniei hitleriste în România [3]).

Sub presiunea Germaniei hitleriste, după cotropirea Cehoslovaciei, cercurile politice conducătoare din România au încheiat tratatul economic româno-german, din 28 martie 1939. Acest acord, urmat de alte tratate oneroase a subordonat economia românească intereselor politicii agresive a Germaniei hitleriste, a pus sub controlul acesteia viața economică și politică a României, încălcînd grav suveranitatea poporului român [4]).

Pe poziția potrivnice tratatului s-au situat importante grupări ale partidelor politice burgheze și miniștrii din guvernul dictaturii regale. Cercurile P.N.L., în frunte cu Dinu Brătianu [*]), au primit acordul româno-german „cu o vădită nemulțumire" și l-au apreciat ca „un dictat... o rușine națională care ne-a distrus independența economică" și dacă nu se vor lua măsurile necesare va fi urmat „de o robie politică" [5]). M. Constantinescu și C. Băicoianu, reprezentînd cercurile financiare din jurul Băncii Naționale și dîndu-și seama de dezastrul care pîndea România, au luat poziții împotriva clauzelor înrobitoare ale acordurilor economice.

În același timp, guvernul A. Călinescu a încercat să tărăgăneze punerea în aplicare a prevederilor acordului din martie 1939 și a întreprins demersuri pe lîngă guvernele englez și francez, reușind să obțină încheierea unor protocoale privind schimburile comerciale între țările respective. După sancționarea lor de către rege, aceste protocoale au fost date în mod demonstrativ publicității la București, concomitent cu textul tratatului economic româno-german din martie 1939 [6]).

Încheierea acordului economic româno-german a fost primită cu satisfacție de cercurile politice profasciste și de dreapta. Gh. Brătianu, din ură și teamă față de forțele democratice și antifasciste, cerea părăsirea alianței cu Anglia și Franța și încheierea unui tratat de asistență mutuală

[1]) Arhiva C.S.S., fond operativ, dos. 166942, fila 141.
[2]) Arhiva C.S.S., dos. nr. 10176 vol. 2, filele 112—116.
[3]) Arhiva C.S.S., dos. nr. 10176, vol. 2, fila 144 ; dos. 166942, fila 147.
[4]) N. Ceaușescu : op. cit., p. 371.
[5]) Arhiva C.S.S., dos. 167415, vol. 6, fila 26.
[*]) Const. I. C. Brătianu.
[6]) C. Hamangiu : Codul general al României, vol. 28, partea V, 1939, p. 1686—1690.

cu Germania hitleristă, adică exact ceea ce vroia și C. Z. Codreanu la sfîrșitul anului 1937 [1]).

După criza cehoslovacă, cercurile politice pro-franco-engleze, in frunte cu A. Călinescu, au întreprins unele acțiuni pe plan extern, menite să conserve sistemul de alianțe și să caute puncte de sprijin pentru a impiedica încercuirea economică, politică și militară a țării, de către Germania hitleristă. In acest scop, România a primit la 7 aprilie 1939, odată cu Polonia și Grecia, garanțiile Marii Britanii și ale Franței. Totodată, eforturile României s-au concentrat spre întărirea Ințelegerii Balcanice, mai ales că Turcia și Grecia erau hotărîte să opună rezistență în fața primejdiei agresiunii fasciste in Balcani și constituiau o punte de legătură cu aliații occidentali.

Cercurile politice burgheze in frunte cu A. Călinescu, înțelegind că eficiența sistemului de garanție al puterilor occidentale depinde de realizarea unui pact de neagresiune cu Uniunea Sovietică, s-au pronunțat, in primăvara și vara anului 1939, pentru stabilirea de contacte mai strînse decit pină atunci cu reprezentanții Uniunii Sovietice, pentru a se încheia un pact de asistență mutuală româno-sovietic [2]).

Compromisul cu mișcarea legionară și Germania hitleristă.

In condițiile internaționale defavorabile României, atit cercurile politice de dreapta din fostele partide burgheze, cît și personalitățile politice încadrate în regimul carlist — Al. Vaida-Voevod, C. Argetoianu, I. Gigurtu etc., alături de cercurile monopoliste progermane — N. Malaxa, M. Manoilescu etc. — și de unii demnitari carliști — Ernest Urdăreanu, M. Moruzov și alții — și-au intensificat eforturile pentru a modifica politica internă și externă a României, pentru a se ajunge la un compromis cu mișcarea legionară și cu Germania hitleristă. Incă de la inceputul anului 1939, Malaxa a opinat pentru o schimbare de regim in România pentru a se da satisfacție Germaniei, iar C. Argetoianu a propus lui A. Călinescu, la 26 august același an, eliberarea gardiștilor din închisori și lagăre „pentru a atrage pe nemți" [3]). E. Urdăreanu — mareșalul palatului — a sugerat regelui, la 23 august 1939, incheierea unui pact de neagresiune cu Germania, pe care aceasta l-ar primi numai dacă ar fi interpretat ca un gest contra franco-englezilor [4]).

Gruparea „intransigenților" din P.N.Ț., în frunte cu I. Maniu și colaboratorii săi politici — Mihai Popovici, Sever Bocu, Ilie Lazăr, Ghiță Pop, Aurel Dobrescu, Zaharia Boilă, Romulus Boilă, Aurel Leucuța, N. Penescu, Octav Tăzlăoanu, Ștefan Mihăescu, Ionel Pop etc. —, pentru a-și crea o bază politică în vederea formării unui guvern de nuanță manistă și a atrage simpatia statelor fasciste, s-a orientat spre un compromis cu miș-

[1]) Arhiva C.S.S., dos. nr. 10176, vol. 4, fila 126.
[2]) Arhiva I.S.I.S.P., fond nr. 3, dos. 65 — Memoriile lui A. Călinescu — f. 640.
[3]) Ibidem, filele 577—588.
[4]) Analele I.S.I.S.P., anul XII 1966, nr. 5, p. 74.

carea legionară, atragerea acesteia în rîndurile partidului său. După asasinarea lui Codreanu, Maniu considera că „este de datoria lui a păstra contactul cu tineretul legionar, pentru a-l capta şi canaliza într-o mişcare realizată de partidul său" [1]).

Printre primii oameni politici care au recunoscut şefia lui Horia Sima asupra mişcării legionare, contribuind la întărirea autorităţii acestuia, a fost I. Maniu. Nu-i un mister că, în această perioadă, I. Maniu şi H. Sima s-au căutat reciproc, pentru a stabili o colaborare între cele două partide. După ce s-a stabilit contactul între ei, H. Sima i-a făcut unele propuneri de colaborare între cele două forţe politice. Prin ing. Nicolau şi colaboratorul său Ghiţă Pop, I. Maniu i-a răspuns că primeşte propunerea de colaborare, dar „a condiţionat-o de încadrarea tuturor legionarilor în partidul său, specificînd că în afară de conducere, declaraţiile politice cu caracter intern şi extern aparţin numai lui, adică lui Maniu" [2]). Acordul nu s-a putut realiza, fiindcă H. Sima n-a acceptat condiţiile lui Maniu de integrare a legionarilor în P.N.Ţ., el dorind să-şi menţină independenţa şi să devină conducătorul statului legionar cu ajutorul Germaniei hitleriste. Acest insucces al lui Maniu n-a afectat continuarea relaţiilor sale politice şi personale cu conducătorii Gărzii de fier.

Prin avocatul legionar, H. Cosmovici, continua să se realizeze contactul între I. Maniu şi H. Sima, care se informau reciproc asupra situaţiei politice şi măsurilor ce trebuiau întreprinse împotriva regimului carlist. Prin alţi fruntaşi legionari, H. Sima a încercat să reia legătura cu C. Argetoianu, Al. Vaida Voevod şi Valer Pop, pentru a se apropia de rege [3]).

Legăturile lui I. Maniu cu Garda de fier au fost dezaprobate într-o anumită măsură de aripa ţărănistă din fostul P.N.Ţ., condusă de I. Mihalache şi V. Madgearu. Într-o şedinţă cu intimii săi, I. Mihalache, criticînd acţiunile lui Maniu, arăta că acesta „continuă să persevereze în greşala de a crede în forţa Gărzii de fier, cu care dealtfel întreţine şi acum relaţiuni morale şi probabil chiar personale" [4]). Situîndu-se pe poziţii mai realiste, cercurile politice ţărăniste din jurul lui Mihalache au apreciat pozitiv măsurile antigardiste ale guvernului A. Călinescu, „pentru a lichida o mişcare străină de corpul naţiunii", însă ele considerau că „guvernul a făcut greşala că nu a dat ţării participaţia ei în această operaţie necesară" [5]).

În condiţiile internaţionale cînd independenţa ţării era tot mai mult ameninţată de expansiunea agresivă a Germaniei hitleriste, I. Maniu, Gh. Brătianu şi cercurile politice din jurul lor au fixat ca obiectiv principal al opoziţiei, în vara anului 1939, obţinerea îndepărtării guvernului A. Călinescu şi formarea unui cabinet care să realizeze destinderea cu mişcarea legionară şi apropierea de statele fasciste. Pentru reuşita acestei acţiuni, ei au stabilit să atragă cercurile politice ale fostului P.N.L., grupate

[1]) Arhiva C.S.S., dos. nr. 2, vol. 21, Activitatea P.N.Ţ. în anii 1938—1939, fila 334.
[2]) Arhiva C.S.S., dos. nr. 40512, vol. 1, filele 85—86.
[3]) Arhiva C.S.S., fond documentar privind pe Horia Sima, dos. nr. 1, fila 6.
[4]) Arhiva C.S.S., dos. nr. 2, vol. 22, op. cit., filele 326—327.
[5]) Ibidem, fila 467.

în jurul lui Dinu Brătianu și pe Al. Vaida-Voevod, precum și colaborarea cadrelor fostului partid „Totul pentru țară" 1).

In secret, cercurile politice conduse de I. Maniu se pronunțau pentru unele modificări în politica externă a României, susceptibile să producă îmbunătățirea relațiilor cu Germania hitleristă, dar fără să se îndepărteze de Anglia și Franța. In legătură cu acest fapt, M. Popovici afirma că „Iuliu Maniu este deja cîștigat pentru o apropiere de Germania, însă nu va face cunoscut acest lucru în mod public, temîndu-se ca în momentul cînd ar schimba în mod brusc politica tradițională a grupării pe care o conduce, în rîndurile ei s-ar putea produce defecțiuni [2]).

După încheierea pactului de neagresiune sovieto-german, la 23 august 1939, și izbucnirea celui de al doilea război mondial, la 3 septembrie 1939, are loc o nouă regrupare a forțelor în cercurile politice ale P.N.L. – Dinu Brătianu. Cea mai mare parte a cadrelor conducătoare ale acestui partid în frunte cu D. Brătianu, se apropie de linia lui Maniu și Gh. Brătianu, aderind la acțiunea de creare a unui front unic al opoziției. Intr-un memoriu adresat regelui la începutul lunii septembrie 1939, Dinu Brătianu își exprima părerea că a dispărut pericolul mișcărilor extremiste de dreapta din România și cere trecerea la un proces de destindere, pacificare internă prin încetarea prigoanei antigardiste și eliberarea legionarilor din lagăre și închisori [3]).

De asemenea, cercurile politice liberale, în frunte cu Dinu Brătianu, Tancred Constantinescu, Bebe Brătianu, M. Djuvara, Ion Pilat etc., fără a renunța la sentimentele filo-franco-engleze, s-au apropiat de Gh. Brătianu, făcîndu-i serioase concesii în orientarea politicii externe a partidului. „Noi am putea, date fiind relațiile noastre cu puterile occidentale și ale lui Gh. Brătianu cu regimul hitlerist – arăta Dinu Brătianu – să constituim un guvern care să realizeze un concurs de forțe capabile să sprijine România [4]). Aceasta presupunea ca în componența guvernului să intre atît reprezentanți ai P.N.L. – Dinu Brătianu, cunoscuți prin sentimente proengleze și profranceze, cît și ai partidului progerman, profascist și de dreapta al lui Gh. Brătianu, cu scopul de a atenua relațiile încordate româno-germane și a atrage simpatia lui Hitler. Desigur, această linie tactică, ce slăbea forțele antifasciste, nu ameliora cu nimic situația României, ci agrava și mai mult pericolul cotropirii țării de către Germania hitleristă și al instaurării regimului fascist.

Considerăm ca fiind antinațională acțiunea lui I. Maniu – Gh. Brătianu, la care a aderat mai tîrziu și Dinu Brătianu, de a înlătura guvernul A. Călinescu, care, deși, antidemocratic, se situa pe linia rezistenței față de Germania hitleristă și a reprimării Gărzii de fier.

In această acțiune, cercurile politice menționate au încercat să atragă și colaborarea Gărzii de fier, care în secret, se pregătea să pună la cale asasinarea primului ministru Armand Călinescu, pentru a determina

1) Ibidem.
2) Arhiva C.S.S., dos. nr. 10176, fila 224.
3) Arhiva C.S.S., dos. nr. 107418, vol. 6, filele 97, 140.
4) Ibidem, fila 33.

schimbarea orientării politicii externe și interne a României. In zilele premergătoare crimei de la 21 septembrie 1939, I. Maniu vorbea tot mai insistent colaboratorilor săi politici despre necesitatea înlăturării guvernului Călinescu și atragerii la această acțiune a legionarilor. Desigur că Maniu, prin înlăturarea cabinetului Călinescu, urmărea realizarea scopurilor sale politice, adică venirea la guvern și integrarea legionarilor în P.N.Ț., pentru a da acestuia chipurile o forță politică mai puternică. Prin aceasta, Maniu contribuia la derutarea cadrelor și membrilor P.N.Ț., în sensul că nu mișcarea legionară constituia pericolul principal pentru poporul român, ci guvernul prezidat de A. Călinescu, împotriva căruia trebuia luptat.

In timp ce C. I. C. Brătianu și I. Maniu condamnau metoda asasinatului politic pentru lichidarea adversarului, folosită de Garda de fier, Gh. Brătianu, cunoscînd că legionarii organizează o acțiune violentă pentru răsturnarea guvernului A. Călinescu, în loc să-i demaște în fața opiniei publice sau cel puțin să-i tempereze, i-a îndemnat la înfăptuirea acestui act. Astfel, în urma unei comunicări transmise de mai mulți tineri fruntași legionari prin Constantinescu Bordeeni, că „sînt dispuși la o acțiune viguroasă împotriva guvernului", Gh. Brătianu le-a răspuns că „vrea să vadă pe legionari lucrînd, pentru a capta dovada că mișcarea legionară mai există" [1]).

La rîndul său, Horia Sima, după ce a aprobat planul asasinării lui A. Călinescu, a trimis pe ing. Nicolau „să ia contact cu Iuliu Maniu pentru a trata colaborarea pe viitor împotriva adversarului comun" [2]).

In timp ce, cercurile politice neîncadrate în regimul carlist din fostele partide poltice puneau la cale cu ajutorul legionarilor înlăturarea guvernului A. Călinescu, demnitarii de dreapta ai regimului carlist au determinat adoptarea la 6 septembrie 1939 a neutralității României și satisfacerea pretențiilor mereu crescînde ale Germaniei hitleriste. Acestei linii i s-au opus A. Călinescu, N. Iorga și Gh. Tătărăscu, care considerau necesar ca România să rămînă vremelnic în afara conflictului, dar pregătită pentru ca în momentul oportun să intre în război alături de Anglia și Franța. In semn de protest față de poziția cercurilor politice de dreapta și prohitleriste, A. Călinescu a prezentat regelui demisia guvernului, la care a revenit numai în urma intervenției guvernelor englez și francez, înștiințate imediat de ambasadorii lor la București [3]).

Planul Germaniei hitleriste de înlăturare a lui A. Călinescu, cu ajutorul Gărzii de fier, a fost pus în aplicare la data de 21 septembrie 1939, cînd acesta a fost asasinat la ordinul Gestapoului.

Integrîndu-se atmosferei generale antifasciste a opiniei publice și a cercurilor politice nefasciste, care au condamnat energic asasinarea lui A. Călinescu, P.C.R. a publicat imediat un manifest în care a demascat pe adevărații făptași și a dezvăluit planurile fascismului german de a ataca și ocupa România. „După I. G. Duca, mîna hitleriștilor — se arăta

[1]) Arhiva C.S.S., dos. nr. 10176, vol. 2, fila 164.
[2]) Arhiva C.S.S., fond documentar privind pe Horia Sima, vol. 1, fila 129.
[3]) „Le Monde" din 21 septembrie 1969.

în manifest — l-a ucis pe A. Călinescu. Ca și I. G. Duca, A. Călinescu a fost ucis de legionarii lui Hitler. Ordinul de asasinare a primului ministru a fost dat la Berlin" [1]).

Noul guvern prezidat de generalul Gh. Argeșeanu, la ordinul regelui, a adoptat imediat drastice măsuri represive împotriva Gărzii de fier, care s-au soldat cu împușcarea în masă a legionarilor din lagăre și închisori, precum și a cîte trei fruntași de fiecare județ.

Cercurile politice din jurul lui I. Maniu, Gh. Brătianu și Dinu Brătianu, fără a exprima regrete față de asasinarea lui A. Călinescu și fără a condamna pe autorii crimei, au înaintat memorii la rege, în care protestau împotriva măsurilor represive antigardiste și cereau realizarea unei destinderi în viața politică internă, prin eliberarea legionarilor din închisori și integrarea lor în viața de stat [2]).

Sub formula guvernului de uniune națională, cercurile politice din cele trei partide au continuat activitatea pentru înlăturarea guvernului C. Argetoianu și apoi a lui Gh. Tătărăscu. Guvernul de uniune națională, în concepția lor, trebuia să realizeze destinderea cu mișcarea legionară și apropierea de Germania hitleristă. În audiența sa la palat, din ziua de 1 martie 1940, Dinu Brătianu arăta că „modificarea pe care liberalii diniști o apreciază ca fiind necesară cît mai degrabă este introducerea unui sistem politic binom, format dintr-un organism de centru și altul de dreapta, în acesta din urmă putînd să se încadreze elementele foste legionare" [3]). Pentru a atrage concursul Gărzii de fier, I. Maniu a reluat legăturile cu preoții legionari, în rîndul cărora se bucura de simpatie și influență. „I. Maniu — se arăta într-o notă a Corpului Detectivilor din 10 februarie 1940 — afișează atitudini de un naționalist integral în scopul de a apărea continuatorul moral al mișcării de dreapta" [4]).

La rîndul său, Gh. Brătianu, care se bucura de simpatia mișcării legionare și de încrederea Germaniei hitleriste, a avut numeroase întrevederi în prima jumătate a anului 1940, cu ministrul W. Fabricius, cu membrii ambasadei germane — Neubacher, Herman von Ritgen și dr. Klaus Schickert —, cu agenta spionajului hitlerist, Edith von Cohler și cu diferiți emisari ai propagandei naziste, în legătură cu modalitatea formării unui guvern filogerman prezidat de el. Un astfel de guvern, asigura Gh. Brătianu, „nu va face o altă politică, decît a unei bune înțelegeri cu puterile Axei Berlin-Roma" [5]), iar „O Românie mare și puternică la gurile Dunării — declara el — poate fi oricînd de folos Reichului" [6]).

Acțiunea Maniu — Gh. Brătianu — Dinu Brătianu s-a corelat cu cea dusă de consilierii regali Al. Vaida-Voevod și G. G. Mironescu împotriva guvernului prezidat de Gh. Tătărăscu și pentru modificarea politicii interne

---

[1]) Arhiva I.S.I.S.P., cota A, nr. inv. 1038.
[2]) Arhiva C.S.S., dos. nr. 167415, vol. 6, filele 147—148; dos. 10176, vol. 2, filele 199—200.
[3]) Arhiva C.S.S., dos. nr. 167415, vol. 6, fila 183.
[4]) Arhiva C.S.S., dos. 2, vol. 299, P.N.Ț. (supravegherea lui Maniu) filele 55—56.
[5]) Arhiva C.S.S., dos. 10176, vol. 6, fila 30.
[6]) Ibidem, vol. 4, fila 154.

și externe a României în favoarea statelor totalitare. Cercurile politice vaidiste socoteau că „este neapărat nevoie de pacificare și destindere internă... și formarea unui guvern compus din cît mai multe personalități bine văzute la Berlin" [1]). „Înlocuirea lui Tătărăscu – declara Vaida-Voevod, în vara anului 1940 – înseamnă cel mai mare succes pe care l-au înregistrat vreodată germanii în România" [2]).

Împotriva concesiilor făcute de cercurile politice liberale din jurul lui Dinu Brătianu în favoarea lui Gh. Brătianu, în probleme esențiale ale politicii interne și externe a partidului, s-a ridicat fruntașul liberal dr. C. Angelescu, care atrăgea atenția asupra „pericolului pe care-l reprezintă mișcarea legionară pentru personalitățile politice de centru". „Mișcarea legionară de astăzi condusă de Horia Sima și I. Z. Codreanu – avertiza el – este mai periculoasă decît vechea mișcare condusă de C. Z. Codeanu... pentru că nu are în programul ei decît răzbunarea" [3]).

În studiul de față, nu ne propunem să abordăm decît tangențial problema compromisului regimului carlist cu mișcarea legionară. Creșterea rapidă a puterii militare a Germaniei fasciste, încheierea tratatului de neagresiune sovieto-german și grelele înfrîngeri suferite de Franța și Anglia în urma ofensivei Germaniei în Apus, au produs o nouă regrupare în rîndul cercurilor politice din România din jurul regelui Carol al II-lea. În timp ce adepții orientării filo-franco-engleze și-au pierdut treptat influența dominantă, grupările politice progermane și-au întărit pozițiile.

În condițiile cînd numeroase popoare erau cotropite de fasciști, iar la 22 iunie 1940 a capitulat Franța, are loc, sub presiunea brutală a Germaniei hitleriste, eliberarea legionarilor din lagăre și încadrarea lor în regimul carlist. Cabinetul Gh. Tătărăscu a fost destituit și înlocuit cu guvernul prezidat de politicianul profascist și progerman, I. Gigurtu. Horia Sima, salvat, în urma intervenției Germaniei hitleriste și a lui Mihail Moruzov, de la o grea pedeapsă după arestarea sa de către organele de siguranță și de jandarmerie, a fost introdus în guvernul Gh. Tătărăscu și apoi în cel prezidat de I. Gigurtu, ceea ce a însemnat recunoașterea sa oficială de conducător al mișcării legionare și de către regele Carol al II-lea.

În vara anului 1940, H. Sima a purtat o serie de tratative cu unii politicieni reacționari și de dreapta, îndeosebi cu I. Gigurtu, cu M. Manoilescu, Valer Pop, I. Maniu, Al. Vaida-Voevod și alții, în scopul de a-și consolida situația politică și a-și întări autoritatea în rîndurile legionarilor. La 6 iulie 1940, el a demisionat din guvern cu scopul de a avea mînă liberă în vederea organizării unui complot care să ducă la răsturnarea regelui Carol al II-lea, instaurarea statului totalitar și alăturarea României, Germaniei hitleriste.

Tot pe linia evoluției dictaturii regale spre dreapta este și transformarea F.R.N. în „Partidul Națiunii" sub președenția lui E. Urdăreanu, politician reacționar și progerman. În noul partid, ce avea la bază con-

[1]) Arhiva C.S.S., dos. 166942, fila 126.
[2]) Ibidem, fila 149.
[3]) Arhiva C.S.S., dos. nr. 10176, vol. 2, filele 345–346.

cepţii totalitare, au intrat în masă legionarii, iar elementele burgheze de stînga au fost îndepărtate. „România — scria presa fascistă italiană — se îndreaptă sub conducerea energică a Suveranului său înspre o completă pacificare internă care începe cu contribuţia generaţiilor tinere la construirea unei noi forme de viaţă... Regimul care se va instaura în România va fi un regim totalitar cu adevărat calificat" [1]).

Guvernul I. Gigurtu a adîncit subordonarea economiei naţionale intereselor Germaniei hitleriste şi a lăsat ţara la discreţia agenţilor serviciilor de spionaj hitleriste şi a emisarilor propagandei naziste. În Capitală şi în diferite oraşe din ţară, oficialităţi ştiinţifice, filozofice şi literare din Germania hitleristă asaltau populaţia şi îndeosebi intelectualii, cu conferinţe îmbibate de ideile hitleriste. În cursul anului 1940 a fost creat la Bucureşti „Institutul german de ştiinţă" condus de E. Gamillscheg, care, în acţiunea de propagandă a ideologiei şi culturii naziste, a fost sprijinit de politicienii români de dreapta şi progermani, printre care şi Gh. Brătianu.

Exprimîndu-şi dezacordul cu schimbările de guverne în care pătrundeau tot mai mulţi legionari şi prohitlerişti, precum şi cu linia politică imprimată de I. Gigurtu, N. Iorga şi-a manifestat aversiunea faţă de propaganda nazistă în România a emisarilor hitlerişti. „Nu pot veni la astfel de manifestaţii de propagandă pentru o cauză odioasă" — răspundea el la invitaţia de a participa la conferinţa unui profesor nazist [2]). De asemenea el a criticat, pe politicienii prohitlerişti Al. Vaida-Voevod şi C. Argetoianu, care nu mai conteneau cu întrevederile cu diferite oficialităţi ale Germaniei naziste şi Italiei fasciste.

În vara anului 1940, Legaţia germană din România, în urma discuţiilor purtate cu Ion Antonescu, M. Antonescu, H. Sima, Valer Pop şi alte personalităţi politice progermane, pregătise planurile de instaurare a unui regim fascist şi aştepta momentul potrivit. Acesta s-a creat prin criza politică provocată de impunerea Dictatului de la Viena, României, de către statele fasciste la 30 august 1940.

„În acest moment greu pentru destinele ţării sale, poporul român — sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu — s-a găsit singur, fără nici un sprijin dinafară, părăsit de toate statele Europene" [3]). În urma intervenţiei brutale a statelor fasciste, România a fost nevoită să accepte condiţiile nedrepte ale Dictatului de la Viena. Prin aceasta, teritoriul său naţional a fost mutilat şi ea a fost aruncată în braţele Germaniei hitleriste.

După numeroase pertractări între cele mai reacţionare forţe politice interne, în timp ce masele populare îşi manifestau ostilitatea faţă de răpirea Ardealului de nord şi hotărîrea de a apăra hotarele patriei strămoşeşti, la 6 septembrie 1940 s-a instaurat în România dictatura militară-fascistă, expresie a celor mai reacţionare, mai şovine şi mai agresive vîrfuri ale claselor dominante, prin care Germania nazistă şi-a asigurat dominaţia asupra ţării.

---

[1]) „Timpul" anul IV, nr. 1130, 24 iunie 1940.
[2]) Arhiva I.S.I.S.P., fond nr. 18, dos. nr. 144.
[3]) N. Ceauşescu : op. cit., p. 37.

Desigur, aducerea Gărzii de fier la putere s-a datorat, în primul rînd, intervenţiei din afară a Germaniei hitleriste. Aceasta nu înseamnă că ea nu a fost sprijinită şi de forţele politice reacţionare interne. Acest act a fost uşurat şi de poziţia obstrucţionistă a lui I. Maniu şi D. Brătianu, care au respins cererea regelui de a forma un guvern de uniune naţională, precum şi propunerea lui I. Antonescu de a intra într-un guvern naţional prezidat de el. Cînd Antonescu i-a ameninţat că se va adresa legionarilor, în caz că ei continuă să refuze intrarea în guvern, ei n-au fost „impresionaţi" [1]).

Proclamarea României ca stat naţional-legionar, la 15 septembrie 1940, a fost primită cu satisfacţie de cercurile politice reacţionare, de dreapta şi progermane. „Azi tot românul de bine – scria Zaharia Boilă, luîndu-se la întrecere în elogii cu Sever Bocu, conducătorul ziarului „Vestul" –, doreşte ca noul regim să reuşească şi să-şi realizeze programul său principal" [2]).

*

* *

Fără a emite pretenţia epuizării problematicii temei prezente, care va fi abordată şi în alte lucrări, considerăm necesar să subliniem în final, că prin acest studiu am urmărit să venim în întîmpinarea preocupărilor ofiţerilor de securitate de a cunoaşte raporturile dintre partidele politice burgheze şi mişcarea legionară, îndeosebi cîrdăşia elementelor reacţionare şi de dreapta cu căpeteniile Gărzii de fier, în preajma instaurării dictaturii militaro-fasciste şi a subjugării ţării de către Germania hitleristă.

---

1) Arhiva C.S.S., dos. 40010 vol. nr. 131 declaraţiile lui Radu Leca, fila 71.
2) „România Nouă" nr. 1 din septembrie 1940.

Antecedente ale rebeliunii legionare

Lt. col. FĂTU MIHAI
doctor în istorie

Regimul antonesciano-legionar instaurat la 6 septembrie 1940, intră la sfîrşitul lunii noiembrie şi începutul lui decembrie 1940, într-o nouă fază care durează pînă la începutul rebeliunii legionare şi pe care am putea-o caracteriza ca fiind perioada cînd ambele grupări fasciste din guvern, (cea reprezentată de Antonescu şi cea din jurul lui Horia Sima) căutau, fiecare, soluţii pentru înlăturarea de la putere a celeilalte, şi preluarea în întregime a puterii politice în stat. „Colaborarea" antonesciano-legionară din lunile septembrie-noiembrie, a dovedit ambelor grupări, imposibilitatea menţinerii regimului pe cei doi „piloni".

Contradicţiile inerente se vor amplifica necontenit. Problema ce va rămîne de rezolvat între cele două grupări va fi legată doar de găsirea căilor şi mijloacelor de rezolvare deplină a acestor contradicţii. Această latură a problemei se va contura treptat în decembrie 1940 — prima jumătate a lunii ianuarie 1941 şi se va solda cu ciocnirea violentă din ianuarie, provocată de legionari.

*
* *

Lunile octombrie-noiembrie 1940, au însemnat pentru România noi paşi spre înfeudarea ei faţă de Germania nazistă, împlinirea angajamentelor lui Codreanu, ca la 48 de ore după instaurarea regimului legionar, ţara să se angajeze de partea puterilor revizioniste, în frunte cu Germania. Spre acest scop, atît legionarii cît şi Antonescu, s-au orientat necontenit şi au luat treptat măsuri corespunzătoare. Dealtfel, încă la 18 septembrie, Antonescu declarase în şedinţele Consiliului de Miniştri, că punctul de sprijin al dictaturii militaro-legionare în exterior, îl constituie axa Roma-Berlin, iar în interior, regimul naţional-legionar. Împreună şi cu sprijinul nemijlocit al legionarilor, Antonescu, în perioada ce va urma, va lua noi măsuri pentru aşezarea ţării pe această „Axă"

și infeudarea ei Germaniei naziste. În a doua jumătate a lunii noiembrie, el așează România tot mai categoric pe povîrnișul ce ducea spre prăpastia războiului. Relațiile dintre Antonescu și guvernele mussolinian și hitlerist încep să se stringă tot mai mult, mai cu seamă după vizitele oficiale întreprinse de acesta la Roma, pe data de 14 noiembrie și la Berlin pe data de 22 noiembrie. În urma tratativelor cu Hitler, la 23 noiembrie, Antonescu semnează protocolul prin care România aderă în mod oficial la pactul tripartit încheiat între Germania, Italia și Japonia. Acest act de trădare națională, a avut grave consecințe asupra poporului român. Rezultatul imediat al acestuia, l-a constituit intensificarea ocupării „de facto" a țării, de către trupele germane. Începînd cu data de 12 octombrie, în România au început să pătrundă trupe germane sub masca unei așa zise „misiuni militare" pentru instruirea armatei române. În realitate, armata germană ocupă treptat punctele strategice cele mai importante ale țării, cum ar fi : regiunea petroliferă, împrejurimile capitalei, puncte de sprijin la frontiera cu U.R.S.S. etc. În lunile noiembrie-decembrie, ocuparea militară a țării de către trupele celui de al treilea Reich se va înteți [1]). Dealtfel, trebuie remarcat că legionarii și Antonescu au încercat să păstreze cel mai desăvîrșit secret în legătură cu aceasta. Recunoscînd acest lucru, Antonescu, într-o rezoluție pe un raport al ministrului de interne, general Petrovicescu, spunea : „Eu am dat ordin să se păstreze absolut cea mai mare discreție în privința trupelor germane în țară" [2]). Cu acest prilej el interzicea autorităților de frontieră să mai raporteze sau să înregistreze, trecerea de trupe germane în România.

Asistăm așadar, nu numai la aderarea „de jure" a țării noastre de partea „Axei" dar și la ocuparea ei armată, transformarea României într-un cap de pod al agresiunii hitleriste, împotriva U.R.S.S., într-un apendice economic și militar al planurilor războinice ale Germaniei, împotriva intereselor naționale ale poporului român. Planurile legionarilor deveniseră astfel realitate, fapt pentru care Garda de fier dezlănțuie o furibundă propagandă, pentru a demonstra și justifica, „temeinicia" unei astfel de orientări a guvernului antonesciano-legionar, în politica externă. Edificator este în acest sens articolul „Dece sîntem alături de Axă", apărut în revista „Muncitorul legionar" în care încercînd să liniștească opinia publică ce se ridica împotriva actului de trădare națională săvîrșit de Antonescu și legionari, aduce o seamă de „argumente", pentru a justifica aderarea României la Axă, pornind de la faptul că „Axa... are un scop hotărît : înlăturarea pericolului comunist". Făcînd apoi apologia puterii și invincibilității Germaniei, legionarii încercau să convingă opinia publică asupra faptului, că numai alături de Axă, România va putea să-și refacă frontierele naționale. Articolul făcea abstracție de faptul că puterile Axei au fost acelea care au impus României dictatul de la Viena și ruperea din trupul țării a Transilvaniei de nord. Apoi, făcînd un merit din declarația șefului Gărzii de Fier, C.Z. Codreanu, că odată ajuns

[1]) În decembrie 1940 după știrile transmise de posturile de radio americane și turcești în România au intrat cca. 500.000 militari germani.

[2]) Arhivele C.S.S. fond urmărire penală dos. nr 9.039, vol. 36, fila 176.

la putere va împinge România de partea Germaniei, legionarii se mîndreau cu faptul că Hitler, Mussolini și Franco „sînt frați sufletești cu *Căpitanul*" și că, *deci, împotriva acestei orientări ar putea fi* numai cei care doreau „de a întări în lume puterea comuniștilor..." [1]). Evident, nu avem intenția să detaliem modul în care legionarii și Antonescu au justificat și argumentat angajarea țării, împotriva voinței și intereselor poporului nostru, de partea puterilor agresive ale Axei. Fapt este că, atît legionarii cît și Ion Antonescu au făcut totul pentru a pune România la dispoziția Germaniei naziste, pentru interesele ei expansioniste, străine poporului român. Pe acest teren între legionari și Antonescu a existat o poziție unanim concepută și admisă, ca soluție „salvatoare" pentru regimul burghezo-moșieresc. În ciuda acestei unanimități de poziții în probleme fundamentale de politică externă, luna decembrie 1940 va aduce la suprafață noi fenomene care excitau contradicțiile puternice dintre cele două grupări fasciste pentru puterea absolută : cea condusă de Ion Antonescu și cea legionară.

Asasinatele de la Jilava, Snagov, Strejnic, au conturat pozițiile celor două grupări fasciste, nu atît în legătură cu acestea, cît mai ales cu evoluția ulterioară a cursei dintre ele, pentru putere. La 29 noiembrie are loc o ședință a Consiliului de Miniștri, în care Ion Antonescu, fără să condamne categoric și să dezaprobe în fond asasinatele ca metodă de exercitare a puterii, ia poziție împotriva legionarilor, pentru faptul că au scos de sub controlul său, o seamă de organe de stat, ca poliția și siguranța, le-au transformat în uneltele lor, cu ajutorul cărora au întreprins numeroase acțiuni agresive, banditești, în toată perioada ce a urmat instaurării regimului militaro-legionar. Reintors recent de la Berlin cu mandat din partea lui Hitler de a-și consolida pozițiile în stat — România făcînd „de jure" parte din Axă —, Antonescu vedea în acțiunile legionarilor un pericol pentru uzurparea pozițiilor sale de dictator, și în același timp, diminuarea rolului său în angajarea tot mai accentuată a României, în planurile țărilor Axei. Este în afară de orice îndoială că Ion Antonescu bazîndu-se pe „succesul" obținut la Roma și mai cu seamă la Berlin, venea hotărît să reexamineze colaborarea cu legionarii care-l stinghereau în exercitarea prerogativelor sale dictatoriale. Așadar, putem concluziona fără greș, că pentru Antonescu crimele legionarilor de la 27—29 noiembrie (Jilava, Snagov, Strejnic), erau binevenite în realizarea acestor aspirații. Acest adevăr este atestat, printre alții și de fostul secretar general al Gărzii de fier, Nicolae Petrașcu, care referindu-se la fenomenele amintite spunea : „Ion Antonescu, profitind de abuzurile legionarilor, de haosul și dezordinea care domnea în țară, și-a întărit poziția, devenind pretențios și îndrăzneț" [2]). După relatările aceluiași Petrașcu, într-o ședință a Consiliului de Miniștri care a urmat imediat evenimentelor de la finele lunii noiembrie, Antonescu ar fi mers pînă la a cere șefia mișcării legionare, ceea ce dovedește că nu mișcarea ca atare îl incomoda, ci metodele, formele, pe care aceasta le practica și care duceau, în realitate, la slăbirea

[1]) „Muncitorul legionar" anul I, nr. 4, seria II-a din 23 decembrie 1940.
[2]) Declarația lui N. Petrașcu, fila 46.

unui regim fascist care abia se înfiripase, subminîndu-i fotoliul dictatorial. Antonescu își demonstra din nou intenția de a subordona în mod absolut mișcarea legionară, pentru a da regimului său o bază politică, un sprijin social-politic, personificat în această organizație. Modelul regimului lui Hitler cu al său partid național — socialist, era tentant pentru Ion Antonescu, acest „mic Averescu" sau „Napoleon al României" ori „Hitler al orientului".

În această viziune privim o seamă de măsuri pe care Antonescu le ordonă, în cadrul ședinței Consiliului de Miniștri din 30 noiembrie și anume : „Siguranța Statului să intre în cadrul legilor și obligațiilor pentru ca statul să fie în tot timpul pus în cunoștință de tot ceea ce pune la cale... să se numească primari în toate comunele din țară care corespund intereselor statului... primarul nu trebuie să fie numit numai pentru că este legionar. Trebuiesc — spunea Antonescu — primari imparțiali... dornici să servească interesele patriei" (bineînțeles statul antonescian, statul național-legionar al cărui conducător unic era Antonescu. Căci și pentru el dictonul „l'état c'est moi" avea o deplină valabilitate conceptională dar care trebuia tradus în practică pînă la capăt — n.n.) [1]). Antonescu ordonă cu acest prilej ca toți cei care au organizat „revolte și rezistențe" să fie puși sub urmărire iar „la gări, la autorități — spune el — nu mai are ce căuta garda legionară" [2]).

Se pare că Antonescu era hotărît să dezarmeze pe legionari, deoarece în acest consiliu a dat dispoziții ca : „Cine poartă armă, trebuie dezarmat imediat și dat pe mîna justiției". De asemenea, el vroia să facă totul pentru a-și asigura sprijinul fără rezerve al organelor de siguranță, care erau manevrate de legionari prin Al. Ghika, director general al Polițiilor și Siguranței, cerînd ministrului de interne să-l încadreze pe acesta „în ordinea legală", iar dacă refuză, atunci să fie destituit [3]).

Ne găsim așadar, în fața unei suite de măsuri preconizate de dictator, menite a-i consolida puterea în detrimentul partenerului său Horia Sima, a legionarilor în genere. Legionarii însă, nu erau cu nimic dispuși să cedeze în fața lui Antonescu și nici să renunțe la crimă și teroare, ca mijloc de ascensiune spre putere deplină în stat. Dimpotrivă, stihia crimei și jafului, a terorii, continuă dîndu-i-se tot mai mult și o „explicație de principiu". Un prilej deosebit pe care l-au folosit legionarii pentru întreținerea și intensificarea spiritului de răfuială armată, față de cei cu care se găseau în conflict, l-a constituit reinhumarea, în decembrie 1938, a legionarilor asasinați de autoritățile lui Carol al II-lea, printre care și osemintele lui Codreanu.

Cu acest prilej, în capitală și în cîteva orașe din țară, legionarii organizează procesiuni religioase și demonstrații, în cursul cărora este alimentat și iritat spiritul crimei și terorii. Presa legionară își intensifică activitatea susținînd o furibună campanie menită să întrețină o atmosferă propice continuării acțiunilor teroriste, de încordare internă care să le

---

[1]) Arhivele Statului — București Fond „A", dos. 3.093, vol. 35, fila 108.
[2]) Loc. cit. fila 109.
[3]) Loc. cit. fila 110.

permită combinaţii, pentru înlăturarea lui Antonescu. Dacă pînă atunci, ei făceau răspunzători pentru asasinarea unor legionari doar pe Carol al II-lea şi cîteva personalităţi din jurul acestuia, cele cu care dealtfel se răfuiseră la Jilava, acum încep să apară în presa legionară articole prin care se aruncă vina asupra întregului popor român, vrînd să justifice o răfuială sîngeroasă cu marea masă a populaţiei. Edificator în acest sens este un articol de fond apărut în „Cuvîntul" — ziar al mişcării legionare — intitulat „Nevoia Ispăşirii", semnat de o figură legionară sinistră, Vasile Posteucă. În acest articol, legionarii aruncă vina pentru uciderea lui Codreanu asupra întregului popor şi că deci, „Blestemul morţii lui (a lui Codreanu — n.n.) apasă asupra neamului întreg" cerînd ca „neamul acesta" să se „umilească" şi să „ispăşească" fără să se piardă în „raţionamente sterile" (de condamnare a legionarismului — n.n.). Este de-a dreptul zguduitoare următoarea frază din articolul menţionat : „Vrem (legionarii — n.n.) ca naţia aceasta să simtă, dacă nu simte, să se macereze, să mai moară cu miile, oricum numai să cadă în genunchi recunoscîndu-şi sufletul ticăloşit". Vroind cu orice chip îngenuncherea naţiunii române în faţa sinistrului legionarism, vroind să transforme această naţiune într-un piedestal de cadavre pentru tronul statului legionar, articolul preciza : „Vrem să vedem şi noi neamul acesta cutremurîndu-se, urlînd setea de mîntuire, înfruntînd moartea şi murind. Poate e necesar să mai murim !... Înţelege neam român şi pleacă-te !... Căci vin munţii blestemelor peste tine... Mişcarea legionară... vrea ispăşirea integrală, mare, purificatoare" [1]).

Aşadar, un popor îngenuncheat şi supus, un popor sîngerînd şi murind, un popor de robi, era deviza pe care o formulau legionarii şi pentru care se angajau să militeze în viitor. Pentru legionari, nu două sute, cum afirma Codreanu, ci mii şi sute de mii de cadavre constituiau pavajul drumului spre „biruinţa" lor. Că ei erau hotărîţi să aştearnă pe acest drum noi sute, mii şi zeci de mii de victime de genul celor de la Jilava etc. o dovedesc evenimentele care au urmat. Dealtfel, trebuie menţionat că în continuarea acţiunilor lor criminale, teroriste, legionarii se simţeau încurajaţi de nazişti. La 5 decembrie, Heinrich Himmler trimite lui Horia Sima o scrisoare, în care se referă la asasinatele de la Jilava. În această scrisoare, Himmler face unele referiri cu privire la existenţa unor trăsături asemănătoare între activitatea Partidului naţional-socialist şi Garda de fier, în legătură cu folosirea terorii pentru pregătirea terenului necesar strecurării la putere a naziştilor. Referindu-se la asemenea acte folosite de Partidul naţional-socialist, imediat după preluarea puterii, Himmler spunea : „În această primă epocă a preluării puterii, au fost traşi la răspundere şi împuşcaţi de către mişcare, în afară de justiţia de stat, oamenii şi adversarii similari cazului legionarilor care au răzbunat moartea stimatului şi iubitului lor Căpitan... O asemenea măsură este justă pentru că ea nu poate fi adusă la îndeplinire niciodată de justiţia ordinară care este legată de paragrafe şi va depinde totdeauna de un formalism al paragrafelor" [2]).

---

1) „Cuvîntul" anul XVII (serie nouă) nr. 50 din 2 dec. 1940.
2) Arhivele Statului — Bucureşti (K) Fond „A", dos. 40.010, vol. 1, fila 8

Himmler, ca şef al poliţiei germane, promitea lui Horia Sima că-l va ajuta atît în organizarea poliţiei legionare, cît şi a mişcării ca atare

Încurajaţi de mentorii lor nazişti, legionarii vor perpetua şi înteţi acţiunile teroriste, criminale, ca punte spre putere. Trebuie precizat faptul, că şi de data aceasta Ion Antonescu se dovedise neputincios în a „domoli" pe legionari, a-i „cuminţi". Toate măsurile preconizate de acesta pe linia slăbirii rolului şi potenţei legionarilor în viaţa de stat, au rămas literalmente în cabinetul Preşedinţiei Consiliului de Miniştri. Antonescu ordonase desfiinţarea poliţiei legionare. La 30 noiembrie ministrul de interne, generalul legionar Petrovicescu, emite ordinul nr. 4.776 prin care, chipurile cere desfiinţarea poliţiilor legionare din întreaga ţară. Ordinul începe prin a constata că „Ministerul (de Interne — n.n.) a avut dese prilejuri de a constata hărnicia şi devotamentul depus de poliţiile legionare, acolo unde există. Influenţa lor asupra mersului general al poliţiei — afirma ordinul — a dat roade depline, fapt pentru care Ministerul le aducea toate mulţumirile". (!??) Apoi în document se arată: „Dat fiind că mişcarea legionară rezervă membrilor săi alte misiuni de importanţă mai mare, Ministerul renunţă cu începere de la 1 decembrie la serviciile poliţiilor legionare, acolo unde există. Vor mai rămîne în poliţie numai acei legionari care au fost încadraţi ca funcţionari bugetari normali" [1]). Aşadar, nu numai că nu se condamnă crimele săvîrşite de poliţia legionară, toate jafurile care au creat în ţară o stare de maximă tensiune şi nesiguranţă pentru fiecare cetăţean, ci se aduc şi mulţumiri pentru aceste crime, legionarii fiind menţinuţi în poliţie, ceea ce în fond însemna încurajarea lor în a-şi continua nestingheriţi „opera de purificare a poporului". În ziua de 2 decembrie, după toată mascarada cu reinhumarea lui Codreanu, Horia Sima dă şi el publicităţii un ordin, prin care chipurile anunţă desfiinţarea poliţiei legionare, dar, spre deosebire de ordinul ministrului de interne care menţiona că legionarii încadraţi deja în poliţie ca funcţionari bugetari normali vor rămîne mai departe în poliţie, cel emis de Horia Sima precizează că „membrii ei (ai poliţiei legionare — n.n.) vor... fi încadraţi în poliţia de stat" [2]). De la înălţimea funcţiei de vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, ordinul lui Sima a avut menirea de a facilita contopirea poliţiei legionare cu cea de stat. Acolo unde unii conducători ai organelor poliţieneşti de stat s-au opus, poliţia legionară a rămas nedesfiinţată, continuînd să funcţioneze sub altă firmă. La 21 decembrie 1940, inspectoratul de poliţie Alba Iulia prin raportul nr. 27.457 adresat Direcţiei Generale a Poliţiilor, Direcţiei poliţiei de siguranţă, informa că... „în oraşul Sibiu, în localul unde mai înainte a funcţionat Poliţia legionară, a luat fiinţă garda legionară" [3]).

În capitală nu au fost întreprinse nici un fel de măsuri pe linia lichidării poliţiei legionare sau chiar de a o masca şi include în cea de stat, aşa cum se indica în dispoziţia lui Sima. Într-un raport al prefectului Poliţiei capitalei din aprilie 1941 se precizează, referitor la corespondenţa

[1]) Loc. cit., vol. 31, fila 73.
[2]) Ibidem, fila 74. Vezi şi Universul nr. 334 din 4 dec. 1940.
[3]) Ibidem, fila 101.

despre desființarea poliției legionare că „la această prefectură nu există nici un fel de corespondență referitoare la această chestiune, întrucît conducătorii Prefecturii Poliției din acel timp, cu toate că au primit ordinul de desființarea poliției legionare, nu i-au dat curs..." [1]).

În aceste împrejurări, legionarii au continuat să întreprindă noi acțiuni agresive, teroriste, pregătind atmosfera și condițiile necesare rebeliunii din ianuarie 1941. Dealtfel, trebuie precizat că pentru ei, „seria sancțiunilor nu s-a terminat cu cei de la Jilava, întrucît lista n-a fost epuizată și că ea cuprinde pe toți oamenii poliției, foști prefecți, comisari, agenți, etc." [2]). Pentru această perspectivă, legionarii intenționau nu numai să-și păstreze unele detașamente înarmate pe fondul fostei poliții legionare, ci să-și creeze o armată de elită, după modelul național-socialiștilor germani. În acest scop, la începutul lunii decembrie, ei intenționau să inaugureze la Iași un gen de centru de instrucție, prin care urmau să treacă toți legionarii, timp de 60 zile, „pentru cunoașterea modului de întrebuințare a întregului armament individual și automat", cu scopul „de a forma o armată proprie legionară de elită" [3]). Această armată de „elită" urma să fie folosită împotriva poporului român în general și a forțelor progresiste în special, cît și pentru căpătuire prin jaf, teroare și amenințări. Edificatoare în acest sens sînt exemplele care urmează. Astfel, la 3 decembrie în orașul Făgăraș, „Prin amenințări și violențe"... „toți comercianții evrei au fost obligați să predea avutul lor mișcării legionare" [4]). Inspectoratul regional al poliției Timișoara, raporta la 5 decembrie că... „legionarii din Caransebeș intenționează să suprime mai multe persoane din Caransebeș" [5]). Nu de puține ori sub masca luptei împotriva comunismului, legionarii au continuat să jefuiască și să-și însușească bunuri materiale aparținînd diferitelor persoane care nu aveau nimic comun cu mișcarea comunistă sau muncitorească. După cum rezultă dintr-un document transmis de Al. Ghika, Inspectoratului de poliție Iași la 3 dec. 1940, mai mulți legionari „s-au prezentat la domicilul d-lui Margulies din Iași, str. Ștefan cel Mare nr. 27 pentru facerea unei percheziții.... Negăsindu-l în birou, s-au urcat în locuința personală și au făcut percheziție în toată casa din pod pînă în pivniță, în care timp au vîrît în pian și în cîteva fotolii, manifeste comuniste, după care s-au retras, pentru ca a doua zi de dimineață să facă din nou o percheziție și au găsit manifestele ascunse și vîrîte de ei personal". De data aceasta, găsind acasă pe fiul lui Margulies, acesta „a fost luat cu forța la poliția legionară și sub amenințări și teroare (a fost silit) să iscălească un proces-verbal cum că s-au găsit manifeste comuniste..." iar la refuzul acestuia de a semna un document

---

[1]) Ibidem, fila 109.
[2]) Dos. S.S.I. vol. 5 (112): Dare de seamă asupra rebeliunii, fila 32.
[3]) Ibidem, fila 28.
[4]) Loc. cit., vol. 45, fila 146.
[5]) Ibidem, fila 151.

fals, legionarii „au încercat a-l șantaja cerîndu-i lui 200.000 lei pentru mușamalizarea acestei chestiuni" [1]).

Sînt de asemenea nenumărate cazuri în care legionarii intră în posesia unor firme comerciale, industriale sau alte bunuri materiale folosind pistolul, „drept argument de convingere" în „tratativele" cu partenerul. Astfel, „în orașul Constanța, în zilele de 13 și 14 decembrie, echipe de legionari, în majoritate macedoneni refugiați, au intrat prin magazine... cu revolverele în mînă și au pretins să li se predea imediat magazinele, urmînd ca în ziua de 15 decembrie 1940 legionarii să intre în posesia lor, ceea ce s-a întîmplat cu unele magazine" [2]). La 5 decembrie soția și fiica lui Victor Iamandi, ucis de legionari la Jilava, reclamau că după uciderea acestuia „persoane, membri ai mișcării legionare au pus stăpînire asupra întregii averi care a aparținut defunctului" [3]).

În întreaga țară continuă astfel să domnească teroarea, jaful, abuzurile, opinia publică românească fiind amenințată la fiecare pas de violențele și bestialitățile legionare. Groaza și teama domneau peste tot. Descriind starea de spirit a populației din județele Iași și Vaslui, aidoma întregii țări, un anume Gh. Vieru, cerînd intervenția lui Antonescu împotriva samavolniciilor legionarilor, spunea : „Oamenii sînt luați la sediul legionar și maltratați într-un mod groaznic fără nici o vină", subliniind că numai „în evul mediu se întrebuințau asemenea mijloace de violență". Gh. Vieru dă exemple de legionari „care au reinviat inchiziția la Vaslui" și „de frica consecințelor oamenii maltratați nu îndrăznesc să reclame, dar — se adresa el lui Antonescu — să fie asigurați cei maltratați că nu li se va întîmpla nimic dacă declară adevărul și veți auzi d-le general, lucruri care înspăimîntă", făcînd apoi apel către Antonescu să elibereze „orașul și județul Vaslui de teroarea dezlănțuită" [4]).

În aceste împrejurări, cînd întregul edificiu al statului național-legionar patronat de Antonescu, era pe marginea prăpastiei, amenințînd cu surparea chiar a fotoliului dictatorial, generalul Antonescu încearcă noi măsuri pentru a pune capăt anarhiei și samavolniciilor legionare. El cere „Forului legionar", personal lui Horia Sima, să pună capăt abuzurilor Gărzii de fier. „Dacă astfel de acte continuă — declara Antonescu la 14 decembrie — eu nu pot tolera la infinit dezordinile care dau peste cap țara" [5]). În continuare adaugă : „Atrag ultima oară atenția tuturor ca să facă pe legionari — unii prin autoritatea pe care trebuie s-o aibă în cadrul Legiunii (referirea o făcea direct la Horia Sima — n.n.) și altora (Ministerul de Interne — paranteza aparține lui Antonescu) prin răspunderea pe care o are în stat, să renunțe la aceste sisteme, care compromit totul și nu dau nimic" [6]). Dar legionarii nu numai că au sfidat cererea lui Antonescu ci au intensificat acțiunile pentru înlăturarea acestuia. Astfel, organele

[1]) Ibidem, fila 163.
[2]) Ibidem, fila 184.
[3]) Ibidem, fila 197.
[4]) Ibidem, fila 210.
[5]) Loc. cit. vol. 35, fila 143.
[6]) Ibidem, fila 145.

de informații dețineau date prin care se atesta pregătirea legionarilor pentru rezolvarea contradicției dintre ei și Antonescu prin asasinarea acestuia, pregătire care s-a intensificat în a doua jumătate a lunii decembrie 1940 [1]). Această variantă este confirmată și de colaboratorii legației germane din București care țineau legătura între Reich și mișcarea legionară apreciind că în aceste împrejurări, „o înțelegere între Sima și Antonescu este imposibilă și că Antonescu va sfîrși prin a fi asasinat, iar partidul legionar, ca întotdeauna va spune că fapta se datorește inițiativei personale a unui exaltat" [2]). Dealtfel, încă la începutul guvernării național-legionare, Horia Sima a luat o seamă de măsuri pentru a pregăti condițiile înlăturării lui Antonescu din guvern și preluării puterii exclusiv de către Garda de fier. În acest scop a organizat un serviciu special de informații pe lingă sine, condus de către legionarul Stoicănescu, însărcinat „a urmări demnitarii și cadrele superioare legionare sub raportul fidelității față de el... și filarea lui Antonescu". Pentru obținerea de informații despre Ion Antonescu, Stoicănescu se folosea de un ajutor al său care avea o rețea informativă alcătuită din 10 ofițeri tineri, recrutați prin intermediul unui ofițer elev de la Școala Superioară de Război, plătiți cu o sumă lunară totală de 300.000 lei ; 70–80 studenți legionari și cîteva servitoare din casele prietenilor lui Antonescu. Relatînd despre rezultatele activității de urmărire informativă a lui Antonescu, ajutorul serviciului de informații legionare spune : „Am aranjat cu ofițerii tineri să intre în legătură cu aceste servitoare, care își primeau de acum cadourile prin ei, ceea ce, se înțelege, îmi urcase cheltuielile cam dublu. Însă destul de curînd au început să apară roadele. Tot felul de mese la care participau nu numai diferiți englezi din societățile petrolifere românești, ci și membrii de la legația engleză. Într-o casă... proprietatea unei rudenii, au reușit să instaleze cea mai modernă creație de fonograf cu placă și primeam trei plăci dintr-o asemenea reuniune... Antonescu vizita prietenii din fosta ligă «Vlad Țepeș»... cunoscuți masoni și anglofili" [3]).

Pentru legionari, deviza înlăturării lui Antonescu era de la început stabilită, deoarece, cum explica același ajutor al lui Stoicănescu „dacă nu reușim să-l alungăm cumva pe Antonescu, vom rămîne în afara istoriei" [4]).

Evident că în rezolvarea acestor contradicții ireconciliabile dintre grupările fasciste din România, un rol hotărîtor revenea lui Hitler și în general Germaniei naziste. Pentru Germania nu era indiferent cum vor evolua evenimentele interne ale României, din mai multe unghiuri de vedere. În primul rînd, România, după cum se știe, ocupa un loc important în planurile agresive ale Germaniei, atît sub raport militar cît mai ales economic. Fiind vorba de economie, nu trebuie omis nici faptul că în expansiunea sa, capitalul german vroia să-și consolideze pozițiile în special în România.

Pentru realizarea planurilor sale, Hitler și în general nazismul, avea

[1]) Dos. S.S.I. vol. 5 (112). Dare de seamă asupra rebeliunii, fila 46.
[2]) Arhivele Statului București (K) fond „A", dos 40.010, vol. 131, fila 76.
[3]) Loc cit. dos. 87.359, vol. 1, fila 219.
[4]) Ibidem, fila 220.

nevoie de o Românie cu un regim politic, cît de cît stabil, care să fie fără rezerve subordonat intereselor Germaniei. Desigur, nu se poate afirma că legionarii nu erau dispuşi să subordoneze totul Germaniei, dar perioada de guvernare după 6 septembrie, a creat pentru hitlerişti semne de întrebare justificate în legăutră cu potenţa legionarismului de a asigura un astfel de regim. În acest sens, prin abuzurile, agresiunile, jafurile, crimele, din perioada septembrie-decembrie, legionarismul se compromisese în faţa opiniei publice româneşti şi nu mai constituia o garanţie sigură pentru Hitler că va putea asigura un regim social-politic, pe care să se bizuie în realizarea planurilor sale.

În astfel de împrejurări, la sfîrşitul lunii decembrie, prin ministrul Germaniei la Bucureşti, Fabricius, Ion Antonescu îşi pregăteşte o vizită la Hitler. Scopul vizitei nu este încă suficient elucidat. Fie că Antonescu dorea ca Hitler să medieze între el şi Sima pentru păstrarea colaborării în guvern, fie că dorea de la el ajutor pentru a încheia această colaborare şi a instaura un guvern omogen militar, fără legionari, fapt este că această vizită, în împrejurările în care a avut loc, i-a fost favorabilă. La această rezultantă, o contribuţie nemijlocită a avut-o Horia Sima, care, manevrat de Himmler prin agentura sa din România, condusă de „ataşatul de poliţie" de pe lîngă ambasada germană, cpt. Peter Geisler, refuză să însoţească pe Antonescu la Hitler, deşi fusese şi el invitat. După cum relata mai tîrziu Killinger, atitudinea lui Horia Sima avea la bază intenţia acestuia de a nu-şi dezvălui faţă de Hitler, în prezenţa lui Antonescu, sentimentele lui privitoare la colaborarea sa cu Ion Antonescu şi mai cu seamă să nu se angajeze la o colaborare definitivă cu acesta în guvern.

Sfîrşitul anului 1940 şi începutul lui 1941, pun astfel faţă în faţă, pe tranşee opuse, cele două grupări fasciste : cea a lui Ion Antonescu care-şi asigurase un plus de sprijin din partea lui Hitler şi a armatei germane de ocupaţie şi organizaţia legionară manevrată de Horia Sima. Legionarii încearcă să obţină iniţiativă în acţiune considerînd astfel succesul asigurat. După informaţiile furnizate de organele de resort de sub influenţa lui Antonescu, poliţie, jandarmerie şi Serviciul Secret de Informaţii, începînd cu 1 ianuarie 1941, legionarii vroiau să inaugureze „un an nou cu oameni noi şi suprimarea a tot ce este vechi" [1]). În acest sens, ei se pregătiseră să ocupe instituţiile publice din întreaga ţară, alcătuiseră noi „echipe ale morţii" pentru a suprima pe toţi oamenii politici „vechi" [2]). Dar, numai intervenţia promptă a organelor Ministerului de Interne controlate de Antonescu, a evitat dezlănţuirea rebeliunii legionare la 1 ianuarie. Se pare că eşecul legionarilor de la 1 ianuarie i-au determinat să caute şi ei sprijinul unor cercuri influente naziste, mai ales şefului Gestapoului, Himmler, în solda căruia Horia Sima era de mai multă vreme. Prin rezidentul Gestapoului din România, Geisler, Horia Sima reuşeşte să-l determine pe Himmler să faciliteze retragerea lui Fabricius din calitatea de ministru al Reichului la Bucureşti, cu care Sima avea relaţii cu totul neamicale. Noul ministru german, von Kilinger, constituia o speranţă, dar

[1]) Loc cit dos. 9.039, vol. 7, fila 17.
[2]) Ibidem, fila 18.

zadarnică, pentru legionari de a-şi consolida poziţiile în defavoarea lui Antonescu. Spre mijlocul lunii ianuarie, Killinger urma să descindă la noul său post. În această perspectivă, legionarii pregătesc o nouă acţiune „în scopul de a răsturna pe conducătorul statului şi a se remania guvernul cu elemente legionare" [1]). În documentul în care se consemnează acest fapt datat la 11 ianuarie 1941, se arată că „formaţiunile legionare ar fi alarmate şi gata să răspundă la semnalul ce se va da cu această ocazie" [2]). Pentru a fi siguri însă de un sprijin eficient din partea cercurilor oficiale naziste, directorul general al Siguranţei şi Poliţiilor, Al. Ghika, trimite lui Rudolf Hess, locţiitor al lui Hitler însărcinat cu relaţiile dintre mişcarea legionară din România şi cabinetul lui Hitler, o telegramă prin care informează că generalul Antonescu şi guvernul român (în afară de legionarii din guvern) „este vîndut iudeo-masonilor". La aceasta, Hess răspunde : „D-nul general Antonescu trebuie să rămînă la conducere ; ceilalţi componenţi ai guvernului se pot schimba cum doresc..." [3]). Rezultă aşadar, că la Berlin, cartea de vizită cu emblema „Garda de fier" din România, semnată de Horia Sima nu era primită după cum işi închipuiau legionarii, iar Himmler, cu toată agentura lui, nu reuşise şi nici nu vroia dealtfel să împingă pe legionari înaintea lui Antonescu, pentru că în felul acesta sacrifica interesele majore ale Germaniei în România.

Această poziţie a fost confirmată şi cu prilejul întîlnirii ce a avut loc între Adolf Hitler şi Ion Antonescu, la Salzburg, în ziua de 14 ianuarie 1941. Cu acest prilej, I. Antonescu este investit de către Hitler cu un mandat „forte" care să-i permită a trata cu „rebelul" Sima, de pe poziţiile superioare ale pretendentului la supremaţia absolută, în viaţa politică. Întors de la Salzburg, Antonescu adresează lui Horia Sima o scrisoare, în care îi transmite unele aprecieri ale lui Hitler referitoare la colaborarea nesatisfăcătoare dintre el şi legionari, precum şi recomandarea adresată de führer legionarilor de a pune capăt agresiunilor interne, spunînd : „Orice dezordine internă, de orice natură şi de oricine ar fi comisă, nu trebuie să fie tolerată" [4]). Această scrisoare avea în fond valoarea unui avertisment adresat de Antonescu legionarilor, pentru a-i „cuminţi", „tempera".

La o analiză sumară şi lapidară a lucrurilor s-ar putea conchide că : în acest mod ambele grupări fasciste erau gata pentru atacul menit să hotărască balanţa dintre cele două săbii încinse. Se pare că, referindu-ne în timp, la jumătatea lunii ianuarie 1941, nu am putea formula încă, o astfel de concluzie certă. Este un adevăr faptul, că Ion Antonescu nu era încă partizanul hotărît al lichidării colaborării cu legionarii în guvern. Sînt informaţii după care şi spre mijlocul lunii ianuarie, el încerca soluţii pentru a înlătura pe Horia Sima din guvern, a-l izola în mişcarea legionară, a atrage de partea lui alţi conducători legionari mai docili, care să fie dispuşi nu numai să cedeze în faţa sa ca dictator, ci să-i pună la dis-

---

[1]) Arhiva S.S.I. Nr. 5 (112). Dare de seamă asupra rebeliunii, fila 47.
[2]) Ibidem.
[3]) Ibidem.
[4]) Arhivele Statului Bucureşti, fond, Preşedinţia Consiliului de Miniştri, Cabinet militar, pachet nr. 177, dos. 1.261.

poziție Garda de fier, ca sprijin politic [1]), pentru a o folosi după bunul plac. Dar încercările lui Antonescu au fost blocate de intransigențele lui Horia Sima care rivnea nu mai puțin la tentantul fotoliu guvernamental. Trebuie menționat de asemenea, că și unii conducători legionari mai sperau într-o eventuală netezire a căilor de apropiere Antonescu — Garda de fier. Antonescu a avut în acest sens un schimb de păreri cu unii fruntași legionari, printre care Augustin Bideanu și V. Noveanu, cărora le-a cerut ajutor în înlăturarea lui Horia Sima din fruntea Gărzii de Fier, răspunsul celor doi fiind favorabil [2]). Unii conducători legionari, printre care și N. Petrașcu, țineau să atragă atenția lui Antonescu că el „este singur în politică și numai noi (legionarii — n.n.) îl putem ajuta în acest domeniu". Apoi Petrașcu preciza că „nu vom pleca de la putere decît morți" [3]). În această privință legionarii credeau că mai pot obține o indulgență la Berlin care le-ar spori șansele în cursa cu Antonescu. Pentru aceasta, în zilele de 17—18 ianuarie ei desfășoară o „campanie de conferințe" în țară, prin care-și afirmau încă o dată loialitatea față de cancelarul Hitler, de național-socialism. Uciderea unui ofițer superior german, de către un cetățean de origină elenă, în fața hotelului „Ambasador" din București, constituie un nou prilej pentru legionari de a-și intensifica atacul împotriva lui Antonescu.

Incidentul va fi folosit de către legionari, drept „argument" pentru dezlănțuirea rebeliunii din ianuarie 1941.

---

[1]) Arhivele Statului, București, (K) fond „A", dos. 9031, vol. 7, f.f. 16—17

[2]) Declarația lui Petrașcu, fila 54.

[3]) Ibidem.

Orientări naţionaliste în evoluţia minorităţii germane din România

Partea II-a

Cpt. DUMITRU SULTAN
cercetător ştiinţific

Încheind prima parte a ciclului de studii afectate evoluţiei minorităţii germane din România, am subliniat că desăvîrşirea unităţii naţionale a statului român, consfinţită de hotărîrile istorice ale Adunării de la Alba Iulia (1 decembrie 1918) şi consemnată de evenimentele politico-diplomatice ulterioare, a constituit un complex de acte procesuale fundamentale pentru dezvoltarea poporului nostru.

Crearea statului naţional unitar nu s-a înfăptuit prin excluderea existenţei şi revendicărilor minorităţilor naţionale integrate în graniţele sale, ci prin recunoaşterea şi garantarea lor, începînd chiar cu postulatele plenului popular de la Alba Iulia în problema naţionalităţilor.

În acelaşi timp, trebuie relevat că situaţia minorităţilor cuprinse în graniţele statului român unificat, a constituit unul din obiectele negocierilor şi reglementărilor diplomatice consemnate în tratatele de la Versailles, Saint Germain, Trianon şi Neuilly din anii 1919—1920. Raţiunile politicii tradiţionale a echilibrului european, decurgînd din măsurile de siguranţă pe care marile puteri învingătoare urmăreau să le prefigureze de pe acum, pentru salvgardarea virtuală a propriilor lor interese, şi-au pus amprenta şi pe rezoluţiile tratatelor de pace amintite.

Manevrînd sub pretextul vegherii la o rezolvare echitabilă a problemei naţionalităţilor în România, şi ulterior în spatele faimoasei politici a „porţilor deschise", preconizată şi susţinută de o parte a cercurilor conducătoare autohtone, iar mai tîrziu de P.N.Ţ., marile puteri imperialiste îşi urmăreau de fapt propriile lor interese, amestecul profitabil în afacerile interne ale României.

Din acest punct de vedere, capitalurile antantiste unelteau să disloce (reuşind parţial) poziţiile celor germane şi austro-ungare în economia

românească, iar Statele Unite ale Americii urmărind tot interese economice proclamau (prin președintele Wilson) doctrina autodeterminării pe cale plebiscitară ca soluția ce mai adecvată reglementării situației naționalităților, dîndu-și un asentiment tergiversat alipirii Transilvaniei la Vechea Românie.

Clauzele Tratatului de pace cu Germania (semnat la Versailles la 28.VI.1919) au fost stabilite de marile puteri fără participarea și consimțămîntul delegației române. Obligativitatea pentru Germania de lichidare a bunurilor supușilor săi, care au fost vîndute (real sau fictiv) capitaliștilor Antantei, n-a fost inclusă în Tratatul de pace româno-german. Tratatul de la Versailles n-a instituit garanții pentru creanțele și datoriile germane către România (art. 238) și, drept consecință, acestea n-au putut fi achitate și respectiv prelevate în mod judicios. Guvernul român n-a fost admis nici în Comisia de Reparații și nici la tratativele din cadrul acordului de la Spa (16.VII1920), în urma cărora România prelua numai 1% din reparațiile suportate de Germania.

Conceput din aceleași raționamente, proiectul Tratatului de pace cu Austria consacra unirea Bucovinei cu România dar impunea, totodată, stipulații ce favorizau imixtiunea marilor puteri în viața politică și economică a țării.

La 6.VIII.1919 Consiliul Suprem Aliat întocmește și aprobă o „Convenție a minorităților" prin care se garanta existența grupelor etnice din România, fără a avea în vedere și reciprocitatea unei asemenea decizii de arbitraj [1]).

După primul război mondial, în consens cu alte state cointeresate (Iugoslavia, Cehoslovacia) renăscute prin înfrîngerea și destrămarea monarhiei austro-ungare, România caută să stabilizeze rezultatele consacrate de tratatele de pace cu privire la inviolabilitatea acestora și a frontierelor sale. În acest context se înscrie crearea în anii 1920–1921 a Micii Înțelegeri, convenția de alianță defensivă româno-polonă, pentru menținerea statu-quo-ului teritorial, respectarea dreptului internațional, ceea ce a stîrnit de la început nemulțumirea Germaniei, preocupată de redobîndirea rolului de mare putere prin răsturnarea lor pe căi agresive, dominatoare, prin reluarea „marșului spre est".

Cu toate eforturile statelor mici și a sistemelor de alianță înjghebate, o seamă de factori economici și social-politici ai vremii au permis treptat renașterea militarismului și rezivionismului german. Pretextul reconsiderării tratatelor de pace postbelice a furnizat germenele și premisa refacerii potențialului economic și militar expansionist german, care, exploatînd antagonismul puterilor garante învingătoare, avea să împingă omenirea, după mai puțin de două decenii, în cel de al II-lea război mondial.

Pe fondul capitulării și prăbușirii imperiului wilhelmian, al coaliției forțelor conservatoare împotriva mișcării revoluționare din interior, încă din ianuarie 1919 s-au pus bazele „Partidului german al muncitorilor" (Deutsche Arbeiterpartei), conferindu-i-se de la început un generic atractiv și diversionist, menit să sugereze demagogic ideea unei extracții sociale

---

[1]) Aspects des relations roumano-roumaines, Minard, Paris 1967, p. 94.

pseudo-populare. In iulie acelaşi an aderă la noul partid Adolf Hitler, iar la 24.II.1920 la München el îi inscrie în program revizuirea Tratatului de Pace de la Versailles, reînarmarea Germaniei şi rasismul, ca obiective fundamentale şi de perspectivă. In iulie 1921 Hitler devine preşedinte al partidului, pe care, după o lună îl transformă în „Partidul muncitoresc naţional-socialist german", trădîndu-şi prin noua titulatură amăgitoare o stratagemă – cu nocivitate de opiu – menită să lovească în destinul Germaniei şi al atîtor popoare. Prin aceasta nazismul îşi făcea o intrare eruptivă în viaţa politică germană, amplificat neîncetat de dezmăţul demagogic din care îşi întocmea o virtute programatică.

Extrăgîndu-şi ţelurile din preceptele ideologice pangermaniste ale unor mentori ca Oswald Spengler, naţionaliştii Republicii de la Weimar (preşedinte socialistul Friedrich Ebert) atacă insolent pacea de la Versailles, contestă înfrîngerea, denunţă reparaţiile impuse Germaniei, militarizîndu-şi partidul, exaltînd mitul renăscător şi invincibil al armatei germane. Ei îşi axează planurile revizioniste pe teroriile „Lebensraumului" („spaţiului vital"), arianismului şi pangermanismului bismarckian, închegate organizatoric de „Liga pangermană" (1894) şi fundamentate doctrinar în noile condiţii istorice de către Hitler în cartea sa „Mein Kampf" („Lupta mea").

In 1924, operînd o manevră de înşelare a opiniei publice mondiale, dar în fond corespunzătoare metodei de restabilire a potenţelor sale evolutive pe plan internaţional, Germania intră în Societatea Naţiunilor. In acelaşi an, prin planul „Dawes" de la Londra, propus de S.U.A., Germaniei i se acordau credite anglo-americane pentru a fi în măsură să-şi plătească reparaţiile de război.

La conferinţa economică internaţională de la Geneva din 1925 – la puţin interval după tentativele de restaurare a lui Carol de Habsburg – îşi face loc şi teza anglo-franceză potrivit căreia dispariţia Imperiului habsburgic ar fi distrus sistemul de echilibru economic din Europa Centrală. Această concepţie avea, paradoxal, să coincidă şi cu vederile revizioniste ale Berlinului, care urmărea în ascuns să se substituie vechilor prerogative asumate în centrul şi sud-estul Europei de habsburgi, reactualizînd faimoasa „Mitteleuropa", bineînţeles sub hegemonie germană.

*

* *

Neîndoios, unificarea teritoriilor româneşti sub o singură autoritate statală, în rîndul cărora Transilvania şi Banatul dispuneau de o puternică bază economică, a contribuit într-o măsură substanţială la avîntul forţelor de producţie, la întărirea capacităţii materiale a ţării, la impunerea capitalului românesc în economia naţională. Unitatea statală nu s-a săvîrşit printr-o atitudine autoritară faţă de minorităţi, ci printr-una de conlucrare pozitivă şi care, pusă în slujba unirii, şi-a confirmat eficacitatea.

Desăvîrşirea formării statului naţional unitar român, sub raport teritorial şi economic, a permis şi populaţiei germane minoritare de a se

afla reunită sub o autoritate juridică și administrativă comună, consolidarea patrimoniului material și spiritual, închegarea și cultivarea de legături comunicative și organizatorice mai trainice și directe pe baza comunității etnosului și intereselor ei.

Situația juridică a grupelor etnice alogene de pe teritoriul statului român a fost reglementată prin „Tratatul pentru ocrotirea minorităților" din 9.XII.1919 dintre România și Puterile Aliate. Prin el, guvernul român se obliga să asigure existența și libertatea tuturor locuitorilor de pe teritoriul țării, fără deosebire de naștere, cetățenie, origine etnică, limbă și confesiune religioasă, să înlesnească exercitarea drepturilor civile și politice, folosirea limbii materne, instrucția în școli, instituții de binefacere și sociale etc.

Cu toate că în politica națională, clasele exploatatoare din România au promovat naționalism — șovinismul, însoțit sau concretizat în tactica de „divide et impera", au fost adoptate și măsuri reale pe linia asigurării și garantării viețuirii și dezvoltării naționalităților. Este necesar a fi consemnat că, în coordonatele esențiale, administrațiile românești începînd cu guvernul I. I. C. Brătianu (venit la putere la 29.XI.1918) au recunoscut situația de fapt a existenței minorităților naționale ca entități constituite, integrate statului român, și nu le-au refuzat acordarea drepturilor mai sus enunțate.

Încă prin Decretul nr. 1, al Consiliului Dirigent din Transilvania, grupele etnice au primit dreptul de a beneficia de avantajele folosirii limbii materne în sistemul învățămîntului, administrației, justiției, de reprezentare proporțională în corporațiile legislative și o largă autonomie confesională.

Și în constituția din 28.III. 1923 s-a adoptat principiul egalității în drepturi ca bază a tratamentului minorităților, prevăzîndu-se libertatea absolută a conștiinței și protejarea cultelor lor. Au fost stipulate libertăți economice, de exercitare a profesiunilor, de dezvoltare a băncilor și cooperativelor, de reprezentare în camerele de muncă, agricole, comerciale și industriale. Autoritatea de stat își rezerva dreptul de a interveni numai în legislație și administrația școlară, de supraveghere a cultelor minoritare.

Și în domeniul vieții spirituale, în deceniul al III-lea al secolului XX-lea s-au înregistrat unele drepturi acordate minorității germane. Deși regimul școlar instituit la 1.IX.1923 prevedea obligativitatea predării în limba română, legea din 1924 asupra învățămîntului primar de stat acorda minorităților drepturi egale cu românii, iar prin cea din 1925 a fost reglementat și învățămîntul confesional, realizîndu-se unificarea sa. Prin aceasta a fost limitată autorizația oricărui for de a înființa instituții de învățămînt (școli), iar art. 7 al legii din 1924 menționa că în localitățile cu o altă limbă decît cea română, ministrul educației va putea crea școli primare cu limba de predare a minorității în cauză, în aceeași proporție ca în comunele românești. Școlile minoritare dispuneau totodată de autonomie internă (alegerea planurilor de învățămînt, a personalului didactic, a limbii de predare etc.). Succesiv, legea din 1928 cu privire la organizarea învățămîntului secundar stabilea că acesta se poate efectua în limba mi-

norității respective. Abstracție făcînd de intervențiile discreționare ale statului în domeniul instrucției publice, trebuie consemnată și situația că școlărimea și studențimea minorităților au fost mult tulburate de mișcările cu caracter antisemit și legionar care apar în această perioadă.

Îndeosebi în Banat și Crișana, pînă în 1919 nu funcționau școli cu limba de predare germană, aici predominînd un intens curent de maghiarizare (facilitat cu precădere de intelectualii germani filo-maghiari). După 1918, statul român întreprinde măsuri pentru a frîna curentul de deznaționalizare excesivă a populației de naționalitate germană, contribuind la redeșteptarea conștiinței naționale a șvabilor, care se sustrag vechiului proces de maghiarizare.

Activitatea culturală a sașilor din România era organizată și condusă de „Oficiul Cultural" din Sibiu (Kultur Amt des Verbandes der Deutschen in Gross Rumänien) care cuprindea toate coloniile germane. Șvabii bănățeni, după dezasimilarea influenței maghiare, au întemeiat două instituții culturale reprezentative și anume : „Deutsches Haus" și „Banatia", prima pentru organizarea lor culturală, secunda destinată educației tineretului.

După 1918, statul român a ușurat situația bisericii romano-catolice în comparație cu fostul regim din Ungaria, luîndu-i dreptul de primat în schimbul acordării unei largi autonomii. Prin reforma agrară din 1921–1923, s-a renunțat în favoarea bisericii romano-catolice la bunuri în valoare de 1 miliard lei [1]).

Un regim similar a fost atribuit bisericii romano-catolice din Banat, al cărei episcopat timișorean prezenta anterior un accentuat caracter maghiar, deși era exponentul a 268 230 credincioși germani. În 1920 biserica evanghelică-luterană își dă o nouă constituție, prin care se suprimau articolele ce specificau drepturile statului și proclama pe cele de autonomie și administrare independentă.

Semnificativ este și faptul că, la 3.IV. 1924 „Uniunea catolică germană" din Bucovina cere Papei Pius al XI-lea alipirea acestei provincii la un episcopat romano-catolic din România, în locul episcopatului din Lemberg – Polonia (unde se pare că tendințele de deznaționalizare a clerului german erau acute) pentru ca pontiful suprem al bisericii catolice să intervină în acest sens în cursul tratativelor destinate concordatului dintre statul român și Vatican.

Sub egida guvernului român, biserica evanghelică săsească a reluat conducerea bisericii luterane din Cluj, care se transformase într-un instrument de maghiarizare și tindea acum să se separe de cea săsească din Sibiu, reintrînd deci în posesia parohiilor care cuprindeau pe enoriașii maghiarizați de mai multe generații sau în curs de deznaționalizare.

Concordatul dintre România și Sf. Scaun (10 mai 1927) a reglementat definitiv situația cultului catolic. Grupurile de luterani germani din toate provinciile românești s-au reunit sub conducerea episcopiei din Sibiu, pro-

---

[1]) Arhiva C.S.S., Fond. Nr. 229, vol. 245, f. 188.

cesul de separare a luteranilor germani de cei maghiari desfășurindu-se fără amestecul statului român, dar cu încuviințarea sa tacită.

Am stăruit asupra regimului confesional, știut fiind că în sinul minorității germane educația prin intermediul bisericii a constituit o veritabilă școală de conservare a spiritului naționalist, de afirmare a veleităților sale autonomiste.

Desigur, dacă aceste realități nu pot fi ignorate, este necesar a fi relevat că cercurile conducătoare și autoritățile autohtone au promovat în același timp o politică discriminatorie față de minorități, involuată deseori într-o mentalitate naționalist-șovină (caracteristică îndeosebi grupărilor de extremă dreaptă), la care și-au adus concursul interesat clasele exploatatoare române și ale naționalităților conlocuitoare. Create sub oblăduirea cercurilor politice și avute ale regimului burghezo-moșieresc, protejate de organele de represiune, organizațiile de extremă dreaptă erau predestinate diversionismului social și național-șovinismului, stăvilirii luptei comune a maselor asuprite împotriva exploatării, exacerbind la maximum și inoculind morbul nefast al criteriilor etnice, rasiale, separatiste.

Organele polițienești și de informații ale statului burghezo-moșieresc, ca instrumente ale dominației claselor privilegiate, paralel cu reprimarea mișcării revoluționare din rîndul populației române și îndeosebi a comuniștilor, au asigurat un mecanism efectiv de urmărire și neutralizare a activităților naționaliste minoritare (inclusiv a celor germane).

În practică, cercurile dominante burghezo-moșierești nu au rezervat condiții identice, egale, pentru toate naționalitățile cuprinse în granițele statului român. Față de unele au întreprins acțiuni de dezavantajare, iar în privința altora s-au arătat mai concesive, uneori depășind chiar cadrul legal instituit. S-ar putea spune, din acest punct de vedere, referitor la minoritatea germană, că în ciuda schimbării în România a raportului dintre capitalul german și austro-ungar pe de o parte, și cel antantist (anglo-francez) pe de alta, în favoarea ultimului, guvernanții români au dovedit uneori un spirit conciliant vizibil în comparație cu regimul acordat altor minorități. Acest lucru se poate pune și pe seama particularităților proprii, a rolului sistemului organizatoric și economic, în general mai evoluat și utilitarist din sinul minorității germane, a unor criterii de politică internă deci, cît și pe considerentul girului de care beneficiau grupele etnice minoritare din partea Germaniei, realitate care nu era ignorată în mod absolut din rațiuni fundamentale de politică externă. În legătură cu aceasta, este de menționat latitudinea fără restricții de care minoritatea germană a putut beneficia după 1918, de a se reorganiza în conformitate cu noile norme administrative emanate din unificare, proces care, desigur, nu s-a dovedit a fi deloc rectiliniu și uniform.

Dată fiind multitudinea verigilor concrete de asociere a minoritarilor germani, vom trata analiza stării lor organizatorice nu ca pe un fenomen în sine, ci în măsura în care ea devine o forță politică ce se opune condiției rezervate de către administrațiile în funcțiune.

Așa cum o dovedesc faptele — dincolo de legitimitatea eforturilor de conservare a ființei etnice proprii, care n-are întru-însa nimic contestabil,

şi pe care nici noi n-o punem în cauză — variatele forme de organizare ideologică, culturală, confesională şi chiar socială, au fost uneori concepute de elementele naţionaliste germane responsabile ca mijloc de orientare politică, de supralicitare a ordinei juridice a statului, prevalindu-se adeseori şi de asistenţă externă, poziţie care, treptat, va afecta şi interesele naţionale ale statului român.

Periodizarea şi structura de sinteză a consideraţiilor noastre cu privire la evoluţia interbelică a minorităţii germane nu ne permit o adîncire a discuţiei pe marginea mobilurilor opţiunilor ei de aprobare a unirii Transilvaniei cu Vechea Românie în 1918, decît în măsura în care ele au continuat să greveze asupra perioadei istorice următoare. În linii generale am fixat acest moment în primul studiu şi nu-l vom relua în cel de faţă. În mod obiectiv, cu toată semnificaţia ei contractuală, platforma proromânească a deliberărilor forţelor politice, a populaţiei germane minoritare, a reprezentat atunci un factor pozitiv incontestabil.

În ansamblu, minoritatea germană se prezenta în faţa noii autorităţi statale, cu o conştiinţă precisă a originii sale etnice, ducînd o existenţă specifică proprie. Simultan, în concepţia multor ideologi, mai cu seamă ai păturilor social stratificate, conservatoare din mediul minoritar german, îşi făcea loc temerea că organismele centralizate ale statului român, reintrat în limitele sale etnografice, naturale, vor absorbi interesele şi veleităţile autonomiste — sub raport patrimonial, organizatoric şi spiritual — proprii îndeobşte elementului etnic german. Unele acţiuni întreprinse de noua administraţie — cum ar fi oficializarea limbii române în serviciile publice nu conveneau minoritarilor germani, fiind interpretate fără temei de exponenţii lor cei mai radicali ca un act de subminare a autonomiei şi fizionomiei tradiţional revendicate.

După primul război mondial însă, datorită şi insuficientei organizări politice, a caducităţii vechilor forme preluate, naţionalismul german din România se găsea în cadrele lui naturale, precumpănind fenomenul de interacţiune şi influenţă reciprocă româno-germane. Politica minoritarilor germani din perioada urmărită (1919—1928), care coincide cu un proces de stabilizare relativă a capitalismului în România, era, în linii generale, o politică reformistă — conservatoare, de prezervare a privilegiilor economico — culturale dobîndite sub dominaţia austro-ungară. Minoritatea germană din România se înfăţişa ca un organism cu pronunţate şi distincte caractere etnice, viaţă proprie şi aspiraţii limitate la păstrarea unei situaţii materiale prospere.

Această optică s-a reflectat în programul politic al saşilor, hotărît la adunarea naţională de la Sighişoara din 6. XI. 1919 şi dominat de un evident caracter revendicativ-reformist. Aici a prevalat afirmarea pretenţiilor către stat, amendate de decizii organizatorico-administrative, care ilustrau pe de o parte vechea mentalitate integraţionistă a conducătorilor saşi, iar pe de alta — consemnul minoritar german, relativ omogen în atitudinea faţă de politica română în problema naţională.

În privinţa metodelor şi tacticii faţă de aceasta din urmă, trebuie consemnat că strategia luptei naţionaliste germane se consuma în încheierea de pacte electorale cu guvernele române succedate la conducerea

țării, adîncimea și loialitatea colaborării stînd însă sub semnul condiției de a nu-și înstrăina sufragiile alegătorilor conaționali. Pe o asemenea poziție s-au situat, mai ales la început, Rudolf Bradsch și Hans Otto Roth, exponenți de marcă ai mișcării naționale germane de după război. La rîndul lor, pe cale parlamentară, în lupta pentru întîietate și putere, partidele și grupările politice române nu acționau esențialmente pentru formarea de majorități artificiale în defavoarea grupelor minoritare, ci adoptau sistemul cartelurilor premergătoare desfășurării alegerilor. Spre avantajele captării adeziunii fracțiunilor minoritare se orienta îndeosebi Partidul Național Liberal, în această direcție putîndu-se cita crearea (31. III. 1921) și trecerea în P.N.L. a dizidenței șvabe, condusă de Victor Orendi Homenau, Kausch și Frekot, desprinsă din partidul autonomist bănățean dirijat de Gaspar Muth.

Din punct de vedere organizatoric, mișcarea naționalistă germană din România străbătea încă un nesigur și complicat proces de clarificare a tendințelor, metodelor și mijloacelor de acțiune. Ca o cauză a acestei situații poate fi considerată și vechea reglementare impusă minoritarilor germani sub regimul politic ungar, care uzitînd mai cu seamă de oficiile preoțimii catolice, izbutise să împiedice multă vreme uniunea șvabo-săsească într-un singur partid [1]).

„Partidul poporal german" din România, condus de Rudolf Brandsch, pe lîngă care funcționa un comitet săsesc al societății „Transilvania", ce elibera acte de identitate minoritarilor sași, (substituindu-se autorităților în funcțiune), activa în limitele acestor deziderate și își dovedea ineficiența politico-ideologică.

Continuîndu-se notabila colaborare din jurul unificării din 1918, pe planul mișcării muncitorești transilvănene se realizează o unitate organizatorică și politică. Conferința social-democraților români din Ardeal (Sibiu, 19. I. 1919) creează „Partidul social-democrat" din această provincie și invită și pe socialiștii unguri și germani să i se alăture, dar aceștia refuză, motivînd că consideră nerezolvată problema teritorială. După numeroase tratative, se alătură și ei noului partid și țin o conferință la Sibiu, în mai 1919, sancționînd unitatea acestuia.

În concordanță cu cerințele epocii și exprimînd poziția elementelor înaintate din rîndul maselor muncitoare ale minorității germane, la Congresul de creare a P.C.R. din mai 1921, au participat și reprezentanți ai acesteia, situîndu-se astfel de partea acelor forțe din mișcarea muncitorească din România, care se pronunțau pentru unitate de acțiune și solidaritate de clasă, peste diferențe de neam, pentru transformări democratice, *revoluționare*.

În privința opțiunilor politice externe, raporturile cu Germania (aflate în stare latentă) purtau amprenta acelui sentimentalism organic tradițional și recunoscut, fără a suferi temporar o influență fundamentală din partea administrației weimariene, iar cele cu Austria se arătau și mai reduse. Totuși, în virtutea acestor principii, deși incipiente, organizarea

[1]) Arhivele C.S.S., Fond Documentar, Dos. Nr. 229, vol. 137, f.f. 20—22

și restabilirea unor legături de sprijin cu Germania și Austria simpatizante, cu organismele specializate în cauza minoritarilor germani răspîndiți în străinătate, laolaltă cu definirea unei politici și proceduri viabile față de statele adoptive (între care și cel român), constituiau obiectivul de proximă soluționare vizat de grupele etnice germane.

Dintre direcțiile, formele și mijloacele de acțiune subordonate afirmării ideilor naționaliste germane, apar mai caracteristice : calea legalist-revendicativă, în limitele și permisă de regimul democrației parlamentare, de liberalismul burghez din România ; tendințe de autonomizare cultural-administrativă ; receptarea influenței propagandistice din exterior (Germania, Austria) în favoarea refacerii potențialului celei dintîi, pangermanismului, revizuirii ordinii internaționale postbelice ; asimilarea doctrinei național-socialismului german în ascensiune ; stabilirea de relații de colaborare între organizațiile și elementele naționaliste germane din România și cele corespondente din Germania (activînd oficial sau disimulat), conform programelor mai sus enunțate.

Pe aceste linii, anumite tentative provenite din străinătate arătau că instituțiile și autoritățile germane investite cu acordarea de asistență minoritarilor situați în afara granițelor Germaniei, începeau să-și asocieze și concursul conaționalilor din România. Astfel, în aprilie 1919, cu prilejul unui control de cenzură aplicat asupra corespondenței externe, autoritățile românești interceptează o scrisoare recomandată expediată de Dr. Rudolf Harmis, unul din conducătorii „Ligii poporale germane pentru dreptate" din Bremen (Germania), organizație de inspirație naționalist-șovină — revizionistă, către Rudolf Brandsch, lider al „Consiliului Național German" din România și deputat din partea minorității germane în parlamentul român. După cum se poate constata și din textul scrisorii (care depășește evident cadrul particular) organizația centrală germană pleda pentru o acțiune universală în favoarea germanismului, de la care nu omitea pe exponenții minorității germane din România *).

Simptomatic, scrisoarea a fost urmată de o serie de demersuri organizatorice și propagandistice întreprinse de conducătorii minoritarilor germani din România, pe care opinia publică germană le-a resimțit și care s-au reflectat în înviorarea revendicărilor ei ulterioare. La București a fost creat un „Comitet săsesc", care edita scrisori ilustrate cu imagini din Germania și le difuza în rîndul populației germane, reținîndu-și fondurile rezultate în scopul finanțării inițiativei.

În iulie 1919, „Consiliul Național" din Viena —care își orienta activitatea ma mult spre Bucovina — trimite 3 scrisori cu scop de informare și instructaj, una lui Alfred Kohbrus, locțiitorul conducătorului politic al germanilor bucovineni, Anton Keschmann (aflat atunci la Viena) și două lui Alois Lebouton, șef al „Comitetului de Ajutorare a Germanilor din Bucovina", organizație care încerca să anime ideea națională a minoritarilor germani de aici. Din scrisori rezulta că între conducătorii minorității germane din România (Transilvania, Bucovina etc.) a fost stabilită deja o legătură de lucru prin curierat oficial sau clandestin, pentru întărirea

*) Vezi anexa nr. 5.

propagandei germane (legal sau nu) în țară, asistența materială și morală fiind asigurată, printre alte foruri, de către „Consiliul Național" din Viena. Scopul urmărit se contura a fi impunerea revendicărilor comune printr-o poziție și adunare generală a germanilor din România. Din scrisoarea către profesorul Alois Lebouton reieșea că acesta a primit de la Keschmann — prin căpitanul Neunfeld, însoțitor al unui transport de supuși austrieci repartizați din Bucovina la Viena, — instrucțiuni în privința utilizării unei anumite sume de bani. Aceeași sursă atesta că „Comitetul de Ajutorare a Germanilor din Bucovina" recepționase de la Viena, între oct. 1918 — mai 1919, 43 000 coroane, iar Lebouton era salarizat de Centru cu 400 coroane lunar. În cursul deplasării pe care Brandsch o face la Viena, desigur la sugestia și cu sprijinul „Consiliului Național" de aci, sînt reglementate atribuțiunile lui Brandsch (ca șef al sașilor din Ardeal), Kohbrus și Lebouton — diriguitori ai „Comitetului de Ajutorare a Germanilor din Bucovina" — precum și inițiativele lor procedurale și conjugate în tratativele cu guvernul român.

La Viena, Brandsch s-a pronunțat pentru reorganizarea centrală a germanilor din România în cadrul „Consiliului Național German" cu sediul la Sibiu, din care să facă parte toate organizațiile minoritare germane și anume :

1) „Consiliul Național Germano-Saxon din Transilvania", reprezentat de Rudolf Brandsch și pr. Dr. Adolf Schullerus ;

2) „Centrala Organizațiilor din Banat", exprimată de redacția ziarului „Die Deutsche Wacht" (Timișoara) ;

3) „Organizația București" — împuternicit Adolf Frank, președintele tuturor societăților ;

4) „Organizația Bucovina" — afiliată prin „Consiliul Național German" ;

5) „Organizația Basarabia" — reprezentant pastorul Haase din Tarutino, președintele tuturor societăților germane [8]).

În programul „Consiliului Național German", care oglindea interesele burgheziei conservatoare săsești, figurau revendicări de nuanță politică, anunțate de : garantarea constituțională a adunărilor reprezentanților germani ; crearea unui portofoliu ministerial pentru reprezentarea intereselor minoritarilor germani ; acreditarea acestora în cameră și senat ; garantarea drepturilor lor prin legi speciale, în sensul obținerii unei situații autonome.

În legătură cu prezentarea modului de organizare a minorității șvabe, este oportună o scurtă paranteză retrospectivă. Se știe că Tratatul de pace de la Versailles a hotărît împărțirea Banatului între România și Serbia, fapt care i-a divizat și pe șvabi. Soluția adoptată de marile puteri n-a fost, în general, împărtășită de șvabii bănățeni, pentru care autonomia

---

[8]) La 17.III.1924, va lua ființă și „Liga cetățenilor români de origină germană din Dobrogea", care susținea dezvoltarea economică a minoritarilor din această provincie, dirijarea creditelor, asigurărilor, ajutorului mutual, comercializării și vînzării în comun a produselor, etc. Arhiva C.S.S., Fond Operativ, dos. nr. 94.550, vol. 1, f. 13.

reprezenta varianta cea mai optimă, iar alipirea la România-oportunitatea [1].

Ca şi înainte, ocupaţia principală a şvabilor a rămas cea agricolă, în sinul lor făcîndu-se simţite reale diferenţieri sociale, concretizate, între altele, prin existenţa unei burghezii şi a proletariatului agricol. În conformitate cu ţelurile sale, muncitorimea şvabă bănăţeană, mai avansată ideologic şi numeric însemnată şi în industrie, se orientează către lupta revendicativă de coloratură socialistă. Interesele generale ale ţărănimii şvabe au fost încredinţate „Uniunii Agricole" cîrmuită de influentul canonic papal irident Franz Blaskowitsch şi deputatul Francisc Kraüter. Printre purtătorii de cuvînt ai minorităţii şvabe din Banat se mai număra senatorul Karl Möller, fost colonel în armata austro-ungară.

Şvabii din Maramureş (Sătmar), înglobaţi episcopiei romano-catolice din această localitate, propagatoare a şovinism-iredentismului, şi care contribuise la maghiarizarea lor aproape integrală, reîncep acţiunea de renaţionalizare, solicitînd în acest sens concursul organelor administrative româneşti.

Reprezentanţa şvabilor din Banatul românesc, Arad şi Sătmar, a fost fondată la 13.III.1921, autointitulindu-se „Comunitatea germano-şvăbească", condusă de liderul politic şvab de orientare maghiaro-filă, Gaspar Muth. Ea trebuia să asigure reprezentarea intereselor minorităţii şvabe, alcătuirea unui program de acţiune, cooperarea cu celelalte grupuri germane din ţară. Pentru coordonarea activităţii culturale în Banat, a fost creată „Liga Culturală Germano-Şvăbească" (Deutsch Schwänischer Kulturverband), avînd în frunte pe Michael Kausch.

Corespunzînd unei tendinţe ce cîştiga tot mai mulţi adepţi şi care acţionau în acest sens, între 17–19 sept. 1921 are loc la Cernăuţi congresul de unificare a germanilor din România, la care Rudolf Brandsch e reales preşedinte al Uniunii, iar Hans Otto Roth — secretar. La congres, delegatul şvab Kaspari, abordînd hotărîrile de la Alba Iulia, admitea că guvernul român le-a recunoscut „de jure", dar nu le respectă „de facto" sub raportul autonomizării justiţiei, administraţiei şi instrucţiei minoritare, iar Hans Otto Roth, elogiind cultura şi declarînd că scopul naţionalismului german consistă doar în cosmopolitism, solicitînd recunoaşterea ca factor politic în stat, cerea, radical, „să fim lăsaţi, să fim ce putem şi ce voim, ori să nu fim nimic" [2]. O teorie aparent neutră din punct de vedere naţional, dar care în fond se înscria şi reflecta un substrat propriu tezelor şi ambiţiilor notorii ale pangermanismului din totdeauna. La rîndul său, Rudolf Brandsch era de părere că necesitatea înfiinţării unei uniuni a germanilor din România este dictată şi de condiţiile dificile prin care trece poporul german înfrînt în război. Congresiştii decid să se plîngă la „Liga Naţiunilor", cu toate că rezoluţia acesteia în problema minorităţilor nu venea în calea aspiraţiilor şi revendicărilor respective [3].

În rîndul aceloraşi măsuri de organizare a minorităţii germane şi

[1] Arhiva C.S.S., Fond Operativ, dos. nr. 229 Fond Documentar, vol. 229, f.f. 72—88.

[2] Arhiva C.S.S., Dos. Sp. Nr. 162, vol. 1, f.f. 66—70.

[3] Arhiva C.S.S., Dos. Fond Documentar Nr. 229, vol. 209, f. 56.

adiacentă ei se situează, inițial pe plan social-economic, dar ulterior dezvoltind un conținut și program aparte, cu un preponderent caracter politic și orientat spre Germania, infiintarea in 1922 la Sibiu a unei societăți de intr-ajutorare (Selbsthilfe) de către Fritz Fabritius, directorul băncii „Ajutorul" din Sibiu, al cărei creator fusese, de asemenea *). Mișcarea „Selbsthilfe" a pornit cu un cadru pur economic, printre îndeletnicirile sale figurind : comerțul cu terenuri pe cont propriu ; ajutorarea membrilor săi la construirea și cumpărarea de case, clădiri și terenuri pentru agricultură ; procurarea de fonduri necesare injghebării de stabilimente industriale, comerciale etc. Societatea acorda credite cetățenilor de naționalitate germană pentru conversiunea de vechi datorii, școlarizarea fiilor lor, conturindu-se ca o forță influentă și stîrnind un interes crescind, îndeosebi în mediul minoritar sas din Ardeal. Treptat, ei i se vor afilia numeroase instituții bancare din localitățile cu populație germană ale Transilvaniei și își va mări numărul societarilor.

Evoluind în limite revendicative și opoziționiste față de statul român — platformă politică exprimată de păturile burgheze, clericale posedante și naționaliste, defavorizate de măsurile administrative și de reducere a influenței lor (prin reforma agrară, românizarea aparatului instituțional și mai ales a instrucțiunii publice — cerința de asimilare a limbii române), reprezentanții minorității germane intervin și în relațiile externe ale țării, agravate după război în special față de Germania și Austria.

Este de precizat că, în conformitate cu comandamentele asumate de promotorii berlinezi ai refacerii Imperiului german, pentru destrămarea principiilor și alianțelor echilibrului european care prevalaseră la Versailles, partidul german de la noi incerca să-și spună cuvintul și să influențeze și modificarea politicii externe române, dirijind-o spre Germania. Așa se poate explica dece, făcindu-se interpretul spiritului de comuniune predicat — după cum am văzut — cu atita fervoare de „Liga poporală pentru dreptate" din Bremen, mărturisindu-și filiația etnică indiscutabilă și a conaționalilor săi, Rudolf Brandsch afirma că ei reprezintă conceptual în România „ideea germană [1]).

Mai deslușit, intr-o cuvintare rostită în fața alegătorilor săi din Agnita, și evocată de ziarul „Dacia" (16.XII. 1921), senatorul Adolf Schullerus, după ce punea în cauză politica internă română postbelică (în privința aplicării hotăririlor de la Alba Iulia, administrației, despăgubirilor de război, reformei agrare, financiare, școlilor confesionale etc.), respingea și pe cea externă (raliată în acea vreme Franței), pe motivul aversității acestei țări față de Germania : „Greșeala făcută cu nimicirea monarhiei austro-ungare trebuie iarăși îndreptată, din care cauză Franța

*) Fost căpitan de ulani în armata austro-ungară și decorat cu „Coroana de fier", Fritz Fabritius se înrolase încă înainte de primul război mondial în serviciul cauzei minorității germane din România. În 1912, la îndemnul șefului său, Carol Wolf, director general al băncii „Hermannstädter Algemeine Sparkassa", Fabritius organizase în Ardeal primele acțiuni de pregătire militară a tineretului german. Concepută inofensiv ca un apostolat pentru „reînnoirea interioară a poporului german", acțiunea sa va avea adinci implicații asupra evoluției minorității germane din România, îndeosebi în deceniul al IV-lea al secolului XX.

[1]) Arhiva C.S.S., fond documentar, dosar nr. 229, vol. 209, fila 60.

caută să înființeze o nouă monarhie" [1]). După opinia lui Adolf Schullerus, infirmată de două ori de istoria poporului nostru, în răstimp de două decenii, existența României nu putea fi asigurată decît alături de Germania.

Concomitent cu inițiativele pentru clarificarea organizatorică, pe planul general al refacerii solidarității politice de acțiune a minorității germane apar elemente noi, de contestare a legislației statului român în problema naționalităților. Astfel, la 24.V.1923, Hans Otto Roth, unul din autorii programului politic săsesc decis la adunarea națională de la Sighișoara din 6 noiembrie 1919, lider al Uniunii minorității germane, deputat și președinte al clubului parlamentar săsesc, rostește la Fundația universitară Carol I. din București un discurs plin de semnificații cu privire la „Ideologia și tendințele politice ale minorității germane". *Potrivit concepțiilor și afirmațiilor sale, statul român nu putea emite pretenția de a fi un stat național, deoarece ar cuprinde în granițele sale o populație minoritară de circa 30% din total, iar prin politica sa față de naționalități s-ar arăta de o asprime depășind toate statele succesorale ale monarhiei austro-ungare.* Cu alte cuvinte, primul articol al constituției din 1923 — „Regatul României e un stat național-unitar și indivizibil", n-ar fi întruchipat valoric decît o ficțiune istorică contestabilă. Punînd în cauză respectarea hotărîrilor de la Alba Iulia de către noua constituție română, Hans Otto Roth susținea că aceasta reprezenta chiar o desconsiderare a vechii legi (nr. 44) din 1868 (care ar fi recunoscut existența unei probleme a naționalităților în Austro-Ungaria), omițînd recrudescența și opoziția mișcării naționale germane de atunci față de teza oficială prohibitorie, dizolvantă, a „națiunii maghiare unitare" și pe care însuși Hans Otto Roth o incrimina. Combătînd lăsarea problemei naționalităților în seama unor legiuiri particulare, anularea dreptului bisericii germane de a impune și percepe dări pentru scopurile ei private, Hans Otto Roth avertiza că situația era de natură să determine, prin lipsă de fonduri, o criză culturală în sînul minorității germane.

Negînd că aceasta din urmă ar nutri veleități secesioniste, de „stat în stat", sub forma autonomiei teritoriale, Hans Otto Roth cerea ca minoritatea germană să fie omologată juridic ca o unitate etnică individualizată, cu merite superioare în istoria națiunii române, într-un cuvînt ca popor întreg, cu toate consecințele negative pentru unitatea statului român și a intereselor maselor populare ce decurgeau de aici. Agitînd aceleași teorii și de pe poziții politice identice, Rudolf Brandsch declara în oficiosul sas „Deutsche Tagespost" că minoritarii sași nu vor recunoaște constituția din 1923 [2]).

Deși nu putem zăbovi pe această temă, dezicerea față de recunoașterea de către minoritatea germană în 1918—1919 a legitimității statului român unificat, ignorarea unui adevăr istoric așa de evident ca acela al legității evoluției poporului român spre unitatea sa națională, reflecta serioase contradicții și inconsecvențe nerealiste în gîndirea unui reprezentant autorizat al partidului german din România, cum era Hans Otto

[1]) Ibidem, vol. 299, fila 61.
[2]) Arhiva C.S.S., Fond Documentar, Dos. Nr. 229, vol. 229, f. 66.

Roth. Legarea forţată a programelor politice şi reacţiilor minorităţilor de expresia juridică fundamentală rezervată drepturilor lor, precum şi contestarea valabilităţii structurilor statului naţional unitar român, dovedeau încercarea de perpetuare a unor concepţii depăşite de o întreagă perioadă evolutivă din lupta naţională, istoria şi gîndirea politică a naţiunii române, în drumul ei firesc spre înfăptuirea unităţii prin realizarea conştiinţei de sine.

Fără a supraestima şi exalta trăsăturile etnice fundamental româneşti ale teritoriilor reunite în 1918, este de amintit că şi înainte de primul război mondial Vechea Românie se situa printre primele state europene sub raportul omogenităţii demografice. Colonizările de populaţie alogene, săvîrşite artifical şi pe căi administrative de către stăpînirile străine, prin excluderea intereselor factorului autohton determinant, nu putuseră altera fondul naţional primar, covîrşitor românesc. *Împrejurările politico-militare care au marcat sfîrşitul primului război mondial, şi îndeosebi prăbuşirea monarhiei austro-ungare, nu puteau fi echivalate cu o conjunctură istorică în sine, ci prefigurau rezultanta unui complex procesual lăuntric (economico-politico-social-cultural) în dezvoltarea poporului român către o conştiinţă naţională organică, pentru care necesitatea formării statului unitar – deşi esenţială, obiectivă – nu constituia decît un fenomen complementar de natură suprastructurală.* În cadrul acestui stat unitar românii alcătuiau 72% din populaţia ţării, pe cînd minorităţile reprezentau doar 5 grupe etnice distincte (ungurii, 7,7%, germanii 4%, ucrainienii 3%, bulgarii 2%), căci cetăţenii de naţionalitate izraelită deşi însumau 4%, fiind foarte dispersaţi (ca şi celelalte minorităţi, de altfel), nu întruneau condiţiile definirii ca grupă etnică separată. În plus, minoritarii germani se găseau situaţi în 5 regiuni complet separate, datorită circumstanţelor diferite în care se stabiliseră de-a lungul vremii pe teritoriul românesc [1]).

Aşa cum începusem să arătăm cînd am vorbit de premisele organizării germanilor minoritari din România, în ţelurile revanşarde şi preluate pe cont propriu la sfîrşitul decadei a III-a a secolului XX-lea de către naţional-socialiştii Germaniei weimariene, asistenţa dată conaţionalilor din străinătate – însuşită şi materializată de aceştia – nu era numai de ordin moral, ci viza o virtuală platformă comunitară, subordonată revitalizării „Marii Germanii". În cadrul general, o politică specială – am amintit de „Liga pangermanistă" creată la sfîrşitul secolului al XIX-lea, de „Liga poporală pentru dreptate" din Bremen – era afectată infuziei de idei propagandistice în ţările central şi sud-est europene care cuprindeau grupe germane etnice. Se înţelege că – considerîndu-se mai ales relaţiile particulare, litigioase (politico-diplomatice şi economice) posterioare păcii de la Versailles, – România nu putea şi nu făcea excepţie de la această regulă. În planul conjugării unor interese îndelung probate dintre statul german şi cetăţenii de aceeaşi naţionalitate aflaţi în România, pe măsura refacerii potenţialului economic şi politic al Germaniei postbelice, se înregistrează tot mai frecvente dovezi de mutualitate

[1]) La politique minoritaire de la Roumanie entre 1918 et 1940 Bucarest 1944, Imprimerie Naţionale, p. 5—6. par Silviu Dragomir.

în privinţa modalităţilor de replică şi acţiune aplicabile pentru minoritarii germani de la noi.

În afara organizaţiilor şi societăţilor însărcinate cu sprijinirea germanilor de peste hotare (şi deci şi a celor din România) parţial amintite, pe teritoriul Republicii de la Weimar, al „patriei comune", funcţionau numeroase aşezăminte cu profiluri politice, sociale, culturale etc., destinate stipendierii şi coordonării cauzei pangermaniste. Pentru ilustrarea sferelor lor de acţiune este oportun a fi citate: „Uniunea pentru germanii din străinătate", „Uniunea pentru scutul germanilor", „Institutul pentru exterior din Stuttgart", un institut similar, „Academia Germană" şi „Asociaţia studenţilor germani din străinătate" (toate cu sediul la München), „Institutul central de educaţie şi învăţămînt", „Alianţa germană de ocrotire" (ambele situate la Berlin) etc.

Nedeterminînd încă în întregime liniile şi filiera de activitate a acestor organisme, nu ne putem pronunţa şi nici opri mai mult asupra misiunilor lor definitorii, a raporturilor de esenţă întreţinute cu organizaţiile germanilor minoritari din România. De altfel, după cum se ştie, în anii '20–'30 ai veacului nostru, ca şi astăzi uneori, delimitarea riguroasă între activităţile oficiale ale diverselor organizaţii în spatele cărora se interpuneau interese şi manevre oculate ale serviciilor de informaţii, este întotdeauna dificilă şi aproximativă. Lucrul era cu atît mai probabil de stabilit în acea perioadă, dat fiind caracterul relativ empiric şi subiectiv (dar nu şi haotic al activităţilor informative, ierarhizarea imprecisă a factorilor executivi investiţi în acest sens, precum şi a sectoarelor, obiectivelor şi problemelor unei ţări vizate de uneltirile serviciilor de spionaj străine.

Credem însă că nu este lipsit de însemnătate să menţionăm, de exemplu, că „Institutul pentru exterior" din Stuttgart, înfiinţat încă din timpul primului război mondial, reprezenta o veritabilă oficină de informaţii specializată pentru ţările care concentrau minoritari germani. Oficierea „sfinţirii" sale a prilejuit ministrului de externe Stresemann să învedereze condiţia autodeterminării culturale pentru germanii externi ca bază a fiinţării lor în afara „patriei comune".

Deşi nu urmărim expres această problemă, măcar în treacăt este necesar să notăm că înfrîngerea Imperiului german în primul război mondial afectase şi starea aparatului său informativ. Vechiul sistem de spionaj, anexă subterană a imperialismului german, întemeiat şi organizat de Karl Stieber în secolul trecut, după modelul napoleonian, se prăbuşise şi el în 1918, odată cu mitul omnipotent al prusianismului şi al armatei sale. Mai departe, în condiţiile crizei politico-economice postbelice, dispariţia stabilităţii organismelor executive ale statului german şi-a pus pecetea şi asupra celor de spionaj. Operaţia redresării complete a acestora va fi preluată – cel puţin ca program nemărturisit – de naţional-socialişti, pe măsura întăririi şi aducerii la putere a partidului nazist, dar evenimentul nu se va produce mai devreme de anii 1930–1933. Pînă atunci asistăm la un fenomen tranzitoriu, prin care importante şi speciale atribuţiuni in-

formative sînt susţinute de organizaţiile propagandistice pangermaniste de genul celor menţionate, activînd pe o bază legalizată, dar cu îndeletniciri ce frizau preocupări quasi-subversive. Legăturile şi colaborarea aceasta bilaterală (conspirată sau nu) înlesneau stăpînirea informativă a teritoriului ţărilor incluzînd minoritari germani, situaţie pe care, după cum vom vedea, nazismul a ridicat-o la rangul de politică de stat, subordonată intereselor şi planurilor sale expansioniste în răsăritul Europei.

Practica informării reciproce (Centru-exterior), respectiv transmiterea directivelor programatice cu conţinut ideologic şi procedural, se îngemăna şi condiţiona structural, informaţiile (cu valoare publică sau semi-oficială) rambursate de organizaţiile şi asociaţiile minoritare, cu privire la propria lor stare, a ţării adoptive, vor defini o politică fundamentală a Centrului pe măsura fructificării datelor obţinute, a serviciilor potenţialului uman de care dispunea în afară. În felul acesta, exploatînd din plin posibilităţile legale de acţiune, natural nestînjenite şi cuprinzătoare, cu o largă arie de penetraţie, autorităţile germane îşi creau şi în România un util instrument de extensie informativ-ideologică şi, mai tîrziu, economico-politico-militară.

Fenomenul de întrepătrundere dintre funcţiunile oficiale şi cele secrete, îndeplinite de instituţiile sau organizaţiile din interiorul sau exteriorul Germaniei, fără a fi unul specific, exculsiv propriu, va constitui o puternică pîrghie de control şi orientare a politicii ţărilor cuprinzînd minoritari confraterni, un avanpost strategic considerabil, o rezervă de neînlocuit a serviciilor secrete germane. Evoluţia ulterioară a evenimentelor — cu privire şi la situaţia României interbelice — o va confirma cu prisosinţă. Totodată mai este de consemnat şi colaborarea dintre serviciul de spionaj german şi cel austriac, care îşi făcea loc în anii de după primul război mondial.

Momentan, ca un corolar al influenţei propagandei externe, organizaţiile minoritare germane din Bucovina se orientau din punct de vedere politico-ideologic, relativ de timpuriu, spre „Partidul Naţional-Socialist" al Bavariei, condus de Hitler, Ludendorf şi Kahr. Asemănător, permanenţa ideilor comunităţii de interese cu „patria originară" şi infiltraţia celor naţional-socialiste, se înregistra şi în orientarea altor organizaţii ale minoritarilor germani din România şi îndeosebi a grupării lui Fritz Fabritius. Tacit, dar sistematic, vor fi înfiinţate o serie de asociaţii de coloratură frecvent culturală — pentru a le asigura cadrul legal şi public de manifestare, şi care sub motivaţia conservării şi dezvoltării spiritului etnic congenital, vor constitui adevărate sucursale propagandistice de inspiraţie pangermanistă.

Şi cultele germane din România întreţineau legături cu unele organizaţii externe, printre care : „Katolische Ausland Deutsche Mission" — preocupată de soarta catolicilor germani din afara Germaniei, avînd sediul la Stuttgart şi tipărind o publicaţie oficială „Getreuen" ; „Gustav Adolf Verein" — cu centrul la Leipzig, acorda ajutoare materiale luteranilor din exterior, avînd afiliată şi biserica luterană germană din România ; „Uniunea luteranilor din Sud-Estul Europei" — cu sediul la Viena — va fi condusă de episcopul luteran sibian Glondys.

Ideile pangermanismului, ale rolului „predestinat" interpretat de rasa şi cultura germană, mai erau difuzate în mediul german din România de

către intelectuali (mai ales profesori), ale căror conferințe „științifice" luau adesea o ținută de misionariat, îndemnînd la separarea, la autonomizarea minorității germane [1]). Reciproc, la aceasta concurau și deplasările turistice și la studii (în și din Germania), efectuate pe cale, desigur, oficială.

Donațiile minoritarilor, găzduirile de copii germani etc. — sub forma ajutorului către poporul german și cărora nu le atribuim o nuanță politică, subversivă, — datează din perioada imediat următoare terminării războiului și capătă constanță în tot intervalul interbelic. Efectele acestor relații bilaterale se resimt însă nu odată în reacțiile și acțiunile exponenților politici autorizați ai minorității germane din România.

In speță, într-o cuvîntare rostită la adunarea „regiunii poporale germane" din 31.I.1925 de la Timișoara, afirmîndu-și credința și legăturile directe cu Germania, preconizînd o tactică dublă, atît în raporturile cu opoziția cît și cu puterea executivă a statului român, Gaspar Muth, lider și deputat șvab în parlament, insinua că administrația românească ajută școlile confesionale (șvabe) „pentru că dumnezeu știe care vor fi granițele peste un timp, să zicem peste o sută de ani" [2]).

Adeseori se constată, din partea unor elemente minoritare naționaliste, luări de poziții favorabile Germaniei și contrare României, ca în cazul „războiului vamal" și conflictului economic româno-german, pe considerentul cererii formulate de România ca Germania să restituie contravaloarea bancnotelor „Băncii generale" emise de autoritățile de ocupație germane în timpul operațiunilor militare din 1916—1918 [3]). Nu este lipsit de interes să arătăm că ziarul vienez „Der Tag", ca și revista germană „Das Echo" — organe de propagandă al germanilor de peste hotare se făceau ospitalierii morali ai opțiunilor minoritare progermane, ambele fiind recunoscute pentru orientarea lor antiromânească și prohibite a intra în țară.

Oarecum semnificativ pentru importanța dată rolului activității minoritarilor germani din România este și faptul că adunarea de la Praga a organizațiilor minoritare germane („Liga den minoritaten"), din 27—29.III.1925, ocazionată de tîrgul de mostre de aici și afectată stabilirii centrului conducător, a fost prezidată de Rudolf Brandsch, secundat în delegație de Alois Lebouton, personaje de vîrf ale germanilor minoritari din Transilvania și Bucovina.

Pregătind opinia publică, presa germană de orientare naționalistă ca și cea austriacă oficiau nu odată rolul de intermediar, de refugiu pentru o serie de contestații transmise de către diferite elemente și organizații minoritare germane din România. La rîndul lor și în sens invers, orga-

---

[1]) Arhiva C.S.S., Fond Documentar, Dos. Nr. 229, vol. 245, f. 12.

[2]) Potrivit unor date informative ale Siguranței, în anul 1922 în cursul unei deplasări în America — asupra căreia nu putem insista și oferi amănunte certe —pentru a colecta fonduri necesare „Băncii șvăbești" din Timișoara, într-un mesaj adresat germanilor din America, Caspár Muth și Frantz Blaskowitsch i-au salutat pe aceștia în numele poporului german din... Ungaria de Sud. Tot în acest sens, vezi și în vol. nr. 3 de „Studii și documente", rolul oportunist al lui Gaspár Muth cu privire la unirea Banatului cu România în 1918 — Arhiva C.S.S., fond documentar, dos. nr. 229, vol. 245, f. 77.

[3]) Ibidem, f. 134.

nismele de asistență externă le înaintau felurite chestionare cu caracter informativ și orientativ, forme de legătură și investigare care subzistă și astăzi în practica serviciilor de spionaj străine și care-și dovedesc o verosimilă vitalitate metodică.

Pe plan interior, incipient, reuniunile vecinătăților (unități organizatorice germane locale), fără o bază statutară legală ci doar tolerate de autorități, desfășurate sub o aparență de activități cultural-sportive, relevau tendințe șovine, deciziile lor fiind trimise centralelor directoare din Berlin [1]).

În anii 1926–1928, deși acțiunile partidului maghiar de a continua asimilarea șvabilor îndeosebi –, înscriindu-i în rîndul cadrelor sale –, împiedicau o conlucrare germano-ungară minoritară, în reacția față de politica națională a statului român, această alternativă este uneori luată în considerare. Ea își găsește expresia și pledoaria în coloanele ziarului maghiarofil „Kronstädter Zeitung" – unde redactorul șef și fostul deputat în parlamentul de la Budapesta, reticent și în 1918, Emil Neugeboren mai apăra încă defunctele stări de lucruri de sub jurisdicția maghiară, – [2]), în demersurile lui Frantz Blaskowitsch de a cointeresa pe minoritarii unguri în protestul către Liga Națiunilor, în avertismentele lui Hans Otto Roth, conform cărora deși sașii încheie cartele electorale cu partidele române, vor acționa independent și în acord cu celelalte minorități, dintre care partidul maghiar se arăta favorabil unei platforme comune [3]).

Către sfîrșitul perioadei de relativă stabilizare a capitalismului, în viața internă a minorității germane din România, ce evolua încă sub semnul unei precumpănitoare solidarități, se fac simțite, în stare latentă, unele fenomene de dispersare organizatorică și chiar ideologică. Fermentul novator și-l asumă mișcarea „Selbsthilfe", care, sprijinindu-se pe avantajul posibilității de manevră conferit de preocupările ei economice, revendică constant veleități politice în sînul minorității germane. În 1926, animatorul ei principal, Fritz Fabritius, efectuează o călătorie de studii în Germania, prin aceeași asistență favorizată de Carol Wolf, director general al băncii „Hermannstädter Algemeine Sparkassa", avînd cu acest prilej, desigur, putința nemijlocită de a lua contact cu situația politică germană, în care național-socialiștii emiteau pretenții de consolidare. Episodul n-a fost de natură să rămînă urmărit, Fabritius decizîndu-se treptat să introducă și în cadrul minoritar german din România ideologia, politica și metodele de acțiune național-socialiste. El polarizează în jurul ideilor receptate din afară cu deosebire elementul tînăr german, ajutat și de faptul că tot mai mulți tineri erau trimiși atunci la studii în Germania, unde naționaliștii își îndreptau atenția tocmai către studențime și, în general, spre categoriile receptive la tentativele lor de uzurpare a democrației weimariene, falimentară mai acut în cursul septenatului mareșalului Hindenburg (1925–1932).

Deși nu poate fi pus pe seama efectului generat de aceste simptome și preparative, de aripa lui Fabritius, în aprilie 1927 se produce o sciziune

[1]) Ibidem, vol. 299, f. 123.
[2]) Ibidem, f. 140.
[3]) Ibidem, vol. 299, f. 150.

în partidul săsesc din Transilvania prin formarea „Sachsen-Bundului" condus de pr. Schuster și Albert Doerr, fost primar al Sibiului. La apariția sa a contribuit nemulțumirea față de sistemul conducător autocratic în funcțiune, de dările pentru cult. Atitudinea „bundiștilor" este vehement reprobată de conducătorii politici și spirituali ai „Consiliului Național German" (episcopul Adolf Schullerus, dr. Hans Otto Roth ș.a.), fiind acuzată de subminare a temeliilor tradiționalei unități germane.

Anevoie dar insistent, noul curent animat de Fabritius avansa contaminant printre diversele categorii sociale germane minoritare, stîrnind și dezaprobare și interes. Totuși, dacă o reconsiderare a aderențelor este sesizabilă, despre o mișcare ideologică național-socialistă la minoritarii germani din România, constituită organizatoric și funcționînd ca atare, nu poate fi vorba încă în anii dinaintea crizei economice mondiale (1929–1933), care a cuprins și România. Rezervîndu-i un spațiu și o analiză aparte, o facem nu pentru a o separa de cadrul general, ci pentru a-i sublinia semnificația și înrîurirea pe care o va exercita asupra unui întreg mod de gîndire politică și metodologică al comunității germane minoritare, precum și a fixa relația ei cu o serie de fenomene caracteristice vieții românești din anii '30–'40 ai secolului nostru. După cum vom vedea, aceasta corespunde și unei concepții schimbate de acțiune a naționalismului german din România, care va căuta să-și elaboreze noi criterii programatice și ideologice.

*
* *

Fără îndoială, problematica activității naționaliste germane din perioada abordată este mult mai vastă și complexă. Se înțelege că nici noi nu am aspirat s-o cuprindem în aceste pagini în totalitatea ei, mai ales prin mijloacele limitate ale unei tratări necesar cronologice. Am intenționat să surprindem cîteva idei mai caracteristice pentru fenomenul în cauză, care ni s-au părut a avea mai multă legătură cu starea generală a minorității germane în anii posteriori încheierii primului război mondial și desăvîrșirii statului național unitar român.

Oscilînd între modul de relatare istoric și cel strict metodologic, afectat sistemelor și formelor de exprimare a ideologiei naționaliste germane, am preferat o cale de mijloc uneia didactice, pedagogice. Nu putem separa metoda, scopul și mijloacele lor de obiectul la care se raportează, și acesta nu poate fi decît cadrul istoric, social-politic. În plus, nu vrem să restringem aria de informare generală a cititorului printr-o aridă și didacticistă discuție despre desfășurarea lucrurilor. Socotim că o împletire de genul acesta a expunerii prezintă un cîștig informativ superior, punînd totodată în evidență liniile de evoluție ale procesului urmărit.

Pe de altă parte, metodele și sistemele de acțiune ale unei comunități umane organizate, oricîtă forță de penetrație ar avea prin timp — și implicit utilitate instructivă pentru cei interesați și care le urmăresc — nu se pot raporta decît la o anumită epocă, la o anumită dată istorică. Aceasta nu înseamnă că ele sînt oricum perisabile, că dispar odată

cu vremea care le generează şi oferă cîmp de acţiune. Spunînd aceasta ne gîndim că facem mai pe înţeles substanţa ideii şi acţiunii naţionaliste germane sintetizate pînă aici. Credem că astfel va putea răzbate şi gradul de adaptare, de actualitate pe care unele dintre precedentele activităţii naţionaliste germane îl prezintă din punctul de vedere al obiectivelor revenite organelor competente. Acolo unde ni s-a părut potrivit, am făcut şi trimiterea respectivă, adică la aplicabilitatea pentru momentul de faţă.

Nimeni nu o poate face însă mai bine decît cei aflaţi în permanenţă în contact cu realitatea nemijlocită şi acea, sîntem siguri, vor estima judicios măsura în care anumite căi şi modalităţi de manifestare a naţionalismului german îşi păstrează încă actualitatea, cel puţin pe plan doctrinar, dacă nu şi în răspunsurile faptice. Considerăm însă că, mai presus de analiza variatelor forme şi proporţii concrete de exercitare a ideilor naţionaliste, precumpănitoare este descifrarea acelor raţiuni şi criterii fundamentale, prin care fenomenul în discuţie s-a putut sau se poate exprima, singurele în stare să-i dea explicaţie şi să ne preocupe ca atare.

În măsura în care unele idei şi tendinţe naţionaliste-germane, cu stabilitate concepţională îşi păstrează valabilitatea, stringenţa cunoaşterii şi combaterii lor se impune de la sine. În aceasta rezidă şi intenţia investigaţiilor noastre, lăsînd la o parte aportul pe care limpezirea unor astfel de probleme îl prezintă pentru clarificarea unei importante şi complexe etape din istoria contemporană a patriei noastre.

Naţionalismul german poate fi judecat şi apreciat la justa lui semnificaţie numai raportîndu-l la cadrul general (social-politic-ideologic şi instituţional) în care se înscrie, şi i-am subliniat şi noi natura şi periculozitatea în funcţie de condiţiile istorice care l-au creat şi alimentat, precum şi de cele în care a evoluat în diferite etape. Desigur, nu orice revendicare afirmată de minoritatea germană a putut fi asimilată ca activitate antinaţională, antistatală, avînd în vedere şi reacţiile celeilalte părţi, inconsecvenţele şi limitele regimului burghezo-moşieresc în politica naţională. După cum nici orice simptom de dezintegrare, separatist, pe criteriul specificităţii, tradiţionalităţii sau ascendenţei etnice nu putea şi nu poate fi trecut cu vederea, în măsura în care eşua sau conduce la naţionalism-şovin, ca formă comandată şi exaltată de apologeţii mercantili ai arianismului pur, ai hegemoniei supraomului, sau ai exclusivismului patriotard.

În măsura în care cele expuse au izbutit să dea o imagine măcar de principiu asupra situaţiei minorităţii germane şi a tendinţelor naţionaliste în intervalul sintetizat, şi exprimîndu-ne intenţia de a sesiza şi corela cît mai exact diferite ipostaze ale naţionalismului german, de a le defini în evoluţia şi corespondenţa lor intimă, cauzală, considerăm că asemenea investigaţii pot fi utile informaţiei aparatului nostru de securitate, în dubla lui necesitate de instrucţie generală şi profesională.

UNELE ASPECTE PRIVIND ORGANIZAREA ŞI DESFAŞURAREA ACTIVITAŢII DE FILAJ ŞI INVESTIGAŢII ÎN CADRUL ORGANELOR REPRESIVE ALE STATULUI BURGHEZO - MOŞIERESC

Lt. col. RISTACHE C.
Lt. col. MEIANU N. —
cercetător ştiinţific

Creşterea nivelului de pregătire profesională a cadrelor aparatului de securitate implică lărgirea orizontului lor de cunoştinţe specifice, concomitent cu acumularea unei culturi generale de specialitate. Aceasta se poate realiza, printre altele şi prin studierea activităţii desfăşurată de către organele corespunzătoare ale aparatului de stat burghezo-moşieresc în diferite etape istorice.

Venind în intimpinarea dorinţei manifestată de către o serie de ofiţeri de securitate, pentru cunoaşterea unor aspecte din activitatea de filaj şi investigaţii în trecut, am intenţionat să desprindem unele concluzii şi eventual învăţăminte practice, avînd în vedere faptul că unele aprecieri asupra acestei munci au ajuns la cunoştinţa ofiţerilor pe cale orală, cale care de multe ori, nu a fost apreciată în mod realist.

În acelaşi timp însă, precizăm că în studiul de faţă nu am avut posibilitatea să tratăm activitatea de filaj şi investigaţii a fostelor organe de represiune în mod exhaustiv, ci numai unele aspecte ale acesteia, din motive obiective pe care le vom expune în cele ce urmează.

Baza informării în legătură cu problema cercetată a constituit-o arhiva şi biblioteca Consiliului Securităţii Statului, care însă, nu deţin decît documente izolate şi cu caracter tangent. Este explicabilă situaţia, dacă ne gîndim că acest aparat şi-a desfăşurat activitatea într-o strictă conspirativitate. Regimul impus de regulamentele de ordine interioară nu a permis ca documentele referitoare la munca internă, la mijloacele şi metodele folosite etc., să facă obiect de redactare şi eventual să fie scoase în afară ci dimpotrivă, după ce îşi epuizau funcţiunile, erau distruse.

Singurele materiale care s-au păstrat aproape în întregime sînt no-

tele de filaj și investigații și unele broșuri din conținutul cărora s-a căutat să se desprindă, atît cît a fost posibil, unele procedee și metode folosite în această direcție.

Toate cele de mai sus ne îndreptățesc să precizăm nu ca o scuză, ci ca o situație de fapt, că nu au fost suficiente posibilități de a se trage concluzii certe și definitive în unele probleme ce se referă la această activitate. De aceea considerăm util, ca în viitor prin contribuția și a altor ofițeri de securitate să se aducă un aport mai substanțial la dezvoltarea acestei teme.

I. Activitatea de filaj și investigații din cadrul organelor represive ; organizarea și evoluția

Activitatea de filaj și investigații, parte integrantă a metodelor de muncă folosite de către organele de represiune ale statului burghez, a cunoscut în decursul anilor o dezvoltare crescîndă. Ambele metode au fost folosite destul de intens în decursul vremii, atît de către organele de represiune civile (poliție și siguranță), cît și de către cele militare (jandarmerie, Serviciul Special de Informații și Secția II-a a Marelui Stat Major).

Pe măsura creșterii activității revoluționare a maselor, organele de represiune amintite, au acordat activității de filaj și investigații, unul din rolurile cele mai importante. Pînă în anii 1928–1929 întreg personalul acoperit al acestora era instruit ca pe lîngă activitatea de culegere de informații, atunci cînd situația o cerea, să treacă și la efectuarea unor acțiuni de filaj și investigații.

Pînă la data amintită însă, organe sau compartimente specializate constituite numai pentru o astfel de activitate nu sînt cunoscute. În anul 1928, cu ocazia reorganizării Serviciului Secret de Informații, din cadrul Secției a II-a a Marelui Stat Major, s-a observat tendința de specializare a unui compartiment de muncă în acest sens. Cu această ocazie în cadrul Serviciului Secret a luat ființă o „agentură de teren și filaj"".[1])

În 1929, cînd se reorganizează „Direcțiunea Poliției și siguranței generale a statului",[2]) se crează compartimente specializate de filaj și investigații și în această instituție. Nu renunță însă nici la procedeul vechi, de executare a unor operațiuni de filaj și de către restul angajaților care lucrau acoperit. În același timp, ia ființă Corpul Detectivilor care făcea parte tot din Direcțiunea de siguranță. Acest aparat cunoscut ca foarte agresiv era folosit pentru reprimarea acțiunilor revoluționare ale maselor populare și avea ca obiectiv principal culegerea de informații prin toate mijloacele posibile (informatori, filaj, supraveghere, investigații, interceptări telefonice și a corespondentei etc.), în scopul descoperirii acelora care erau potrivnici orînduirii burgheze.

În cadrul Corpului Detectivilor, pe lîngă fiecare grupă care desfășura

---

[1]) Biblioteca C.S.S. — „Studii și documente", vol. 2, p. 247.
[2]) Biblioteca C.S.S., III/1—1603.

activitate informativă, a luat ființă cîte un compartiment de filaj, identificări și investigații.

De asemenea, la Prefectura Poliției Capitalei s-a creat un serviciu de siguranță compus din trei brigăzi, cu șapte secții, dintre care una se ocupa efectiv de executarea filajului.

In cadrul inspectoratelor regionale de poliție și siguranță, au fost organizate de asemenea compartimente de filaj, care urmăreau persoanele semnalate prin acțiuni informative, ori elementele indicate de autoritățile superioare. Aceste organe regionale au avut cîte un birou de cercetări, care, pe lîngă alte atribuțiuni de siguranță, executa investigații și lucrări de identificare.

Chesturile de poliție ce funcționau în capitalele de județ, au fost încadrate cu birouri de siguranță, care au avut și cîte o echipă de filaj și identificări.

In cadrul organelor de jandarmerie începînd de la inspectoratul general, inspectoratele regionale și pînă la legiunile de jandarmi, activitatea de filaj era desfășurată de echipe volante, fără a avea un caracter permanent, acestea organizîndu-se ori de cîte ori situația informativă o impunea. In ceea ce privește investigațiile, fiecare jandarm care se ocupa cu activitatea de siguranță, era obligat să execute astfel de lucrări.

Pe măsură ce au trecut anii, odată cu dezvoltarea organelor polițienești și informative, au luat tot mai mult amploare și compartimentele de filaj și investigații. Aparatul de stat burghez cerea urmărirea îndeaproape a activității comuniste și muncitorești, a unor elemente progresiste a căror poziție într-un fel sau altul aducea atingere intereselor burgheziei. In afară de această latură, organele amintite mai trebuiau să urmărească și activitatea desfășurată de către grupările de dreapta care se puseseră în slujba propagandei și spionajului hitlerist, în special fosta organizație „Garda de fier" și organizațiile și grupările naziste din rîndul populației de origină germană din țara noastră, precum și urmărirea cadrelor și agenților altor servicii de spionaj străine.

După anul 1940, aceste organe sînt chemate să sprijine mai întîi guvernarea fascistă antonesciano-legionară, apoi dictatura militară-fascistă a generalului Ion Antonescu. Activitatea de filaj ia o asemenea amploare acum, încît siguranța, în cea mai mare parte, își desfășoară acțiunile sale de urmărire aproape în exclusivitate prin această metodă.

De asemenea, poliția la rîndul ei își creașe un corp special de filori, iar Serviciul Special de Informații după organizarea din 1942, a înființat două „agenturi de filaj",[1]) una pe lîngă secția de contrainformații și alta pe lîngă secția de contraspionaj. In afara acestor compartimente specializate, Jandarmeria și Secția II-a a Marelui Stat Major și-au creat pentru nevoile informative echipe volante de filori, formate în marea majoritate din ostași în termen, care acționau pentru îndeplinirea unei misiuni sau mai multe.

După actul istoric de la 23 August 1944, cînd forțele populare în

---

[1]) Biblioteca C.S.S., „Studii și documente" filele 281—297.

frunte cu Partidul Comunist Român, răstoarnă de la cîrma statului dictatura militară fascistă, iar armata română întoarce armele împotriva Germaniei naziste, organele de poliție, siguranță, jandarmerie și cele de informații militare, sînt obligate să-și organizeze activitatea în conformitate cu noile stări de lucruri mai ales după 6 martie 1945, cînd intră sub controlul direct al guvernului democrat popular și sînt folosite tot mai mult în interesul noilor forțe sociale. După această dată activitatea de filaj și investigații scade într-o oarecare măsură din intensitate, însă nici în noile condiții istorice ea nu-și pierde valabilitatea de metodă a muncii informative. Inregistrarea unui astfel de fenomen era normală, deoarece acum se acționa în alte condiții, iar organele represive erau chemate să servească cu totul alte interese.

Considerăm însă, că nu evoluția structurală a activității de filaj și investigații interesează în mod deosebit pe cititor, deși și aceasta își are importanța ei, ci îndeosebi, modul în care s-au organizat activitatea și cum s-a acționat, metodele întrebuințate într-o situație sau alta.

II. *Aparatul de filaj și investigații*

După cum aminteam și mai înainte, pînă în anii 1928–1929, toți angajații acoperiți ai organelor de poliție, siguranță, jandarmerie și ai Serviciului Secret, erau instruiți să efectueze, atunci cînd era necesar și activitatea de filaj și investigații. De regulă, astfel de misiuni se executau de către „agenții informatori", care se mai numeau în limbajul de atunci și „agenți de urmărire" [1]).

Nu toți aceștia însă puteau executa o astfel de misiune. Pentru a fi apți să îndeplinească o asemenea însărcinare ei trebuiau să posede o serie de calități. Astfel agentul „de urmărire" trebuia „să fie foarte inteligent, stăpîn perfect pe știința profesională" [2]) să aibe „o minte ageră, capabilă de a crea, de a inventa, de a lua hotărîri repezi către soluțiile cele mai bune, fericite... în stare de a face față împrejurărilor" [3]).

Se mai cerea de asemenea, agentului care se angaja într-o asemenea operațiune „să aibă instinctul de polițist" [4]), adică să posede „puterea naturală de a citi în ochii, în sufletul infractorului" [5]), iar cei ce nu erau dotați cu asemenea calități trebuiau „să-și completeze această lipsă, această sgîrcenie a naturii... prin cultură profesională serioasă și cultură generală" [6]).

Iată deci, că nici cei ce nu aveau calități de „agent de urmărire", nu erau scutiți de asemenea obligație profesională. Ei trebuiau să-și suplinească lipsa unor astfel de însușiri printr-o continuă pregătire de specialitate.

---

[1]) Biblioteca C.S.S., cota III/2—1043, broșura „Poliția de Siguranță p. 35.
[2]) Idem.
[3]) Idem.
[4]) Ibidem, p. 36.
[5]) Idem.
[6]) Ibidem, p. 37.

„Agenții de urmărire" trebuiau să mai posede un dezvoltat simț de observare, să înregistreze cu rapiditate orice amănunt, să poată să descrie cu ușurință „un loc... văzut, împrejurările în care s-a petrecut un fapt" [1]).

În afară de cele amintite mai sus „agentul de urmărire" mai trebuia să acționeze pentru îndeplinirea însărcinărilor primite" cu pasiune, cu răbdare și multă ușurință" [2]). În executarea diferitelor misiuni se puteau întîlni o serie de situații diferite și de aceea, în aceste cazuri, agentul trebuia să depună „mult suflet, multă inimă" [3]). Și, în sfîrșit, acesta trebuia să dea dovadă în îndeplinirea misiunilor încredințate, de calm, liniște și stăpînire de sine, să nu-și piardă „cumpătul în fața situațiunilor grele" [4]).

Pentru formarea la angajații săi a unor astfel de calități, organele de represiune au elaborat și pus la dispoziția aparatului o serie de publicații și instrucțiuni. Cu timpul însă, s-a ajuns la concluzia că s-ar putea obține rezultate și mai valoroase în munca de filaj și investigații, prin crearea în cadrul acestor organe a unor compartimente specializate, încadrate cu oameni care să desfășoare în general numai o astfel de muncă. Pentru realizarea acestui deziderat după anii 1928–1929 așa cum s-a mai arătat, s-a trecut la înființarea compartimentelor amintite. Acestea au fost încadrate cu personal selecționat din rîndul „agenților de urmărire" ce se distinseseră în decursul anilor în astfel de operațiuni.

Organele de poliție și siguranță, datorită faptului că o mare parte din foștii „agenți de urmărire", care inițial trebuiau să-și desfășoare activitatea în mod acoperit, se deconspiraseră, din cauza întrebuințării lor și la alte acțiuni ca (arestări, razii, etc.), au luat măsura de a-și crea o nouă categorie de agenți, complet acoperiți, denumiți „agenți auxiliari". Aceștia din urmă însă nu erau „funcționari polițienești" [5]) ci o „categorie de persoane particular angajate în diferite condițiuni, pentru Serviciul Secret al Poliției" [6]).

Acești agenți erau recrutați „după vocațiune și utilitate (adică și după necesitățile impuse de muncă n.n.) din toate straturile sociale, contra unei remunerațiuni fixe" [7]). După cum se poate deduce, aceștia erau un fel de agenți „particulari", care atunci cînd erau solicitați de către poliție și siguranță își puneau serviciile la dispoziția acestor instituții. Nu înseamnă însă că după formarea acestei noi categorii de agenți, activitatea de filaj și investigații în cadrul poliției și siguranței s-ar fi executat numai de către ea ci se efectua atunci cînd munca o cerea și de către restul angajaților, precizîndu-se chiar că această activitate „poate fi făcută prin organe polițienești sau prin auxiliarii lor" [8]).

Desigur, după cum am văzut și în cazul agenților informatori, nici „agenții auxiliari" nu erau toți folosiți în munca de filaj și investigații.

---

[1]) Ibidem, p. 38.
[2]) Idem.
[3]) Ibidem, p. 40.
[4]) C.E.D.A., „Studii și documente".
[5]) Dr. Bianu curs de poliție, științifică, Biblioteca C.S.S., cota III/2—1080, p. 65.
[6]) Ibidem, p. 72.
[7]) Ibidem.
[8]) Ibidem, p. 65.

Şi dintre aceştia, se alegeau cei ce dovedeau mai multă perspicacitate. De altfel, organele de poliţie şi siguranţă făcuseră o subdivizare şi acestei categorii în mai multe grupe. Astfel, categoria „agenţi auxiliari" cuprindea: aşa zişii „agenţi acoperiţi sau secreţi; confidenţii; informatorii şi vigilenţii [1]).

„Agenţii secreţi" care mai fuseseră denumiţi şi „elita" agenţilor auxiliari, erau de fapt singurii dintre „auxiliari" care erau folosiţi în munca de filaj şi investigaţii. Promovarea în această categorie se făcea numai „după un stagiu de încercare, prestat cu succes în decursul cărui timp (agenţii — n.n.), au rezolvat mai multe probleme în materie, mai uşoare sau mai dificile, sprijinite în această perioadă, numai de abilitatea, felul şi raţiunea lor" [2]). Ceilalţi, (confidenţii, informatorii şi vigilenţii) erau folosiţi în activitatea de culegerea informaţiilor din diferite medii sociale. De pildă, „Confidenţii" erau consideraţi, orice „persoană particulară de încredere, care din cercul său social sau mediul profesiunii sale, procură informaţiuni unui organ poliţienesc, în mod gratuit sau remunerat" [3]). Deci, aceştia erau informatorii propriu-zişi.

„Informatorii" (grupa prevăzută în categoria „auxiliarilor") în viziunea poliţiei şi siguranţei erau socotiţi: „oricare persoană care are (avea — n.n.) ceva de spus unui funcţionar" [4]) (poliţienesc — n.n.). Aceştia erau împărţiţi în: informatori „voluntari" care aduceau la cunoştinţă în mod benevol o serie de fapte şi „involuntari" care trebuiau „căutaţi şi găsiţi pentru a fi ascultaţi în legătură cu una sau mai multe chestiuni" [5]). „Informatorii din această grupare nu se recrutau în prealabil ci se căutau pe loc cînd era vorba de verificat un fapt sau o informaţie. În această grupare sau socotiţi şoferii, birjarii, vînzătorii ambulanţi, vînzătorii de ziare, factorii poştali etc.

„Vigilenţii" erau persoane recrutate din „cercul infractorilor, care procurau relaţiuni din lumea... (acestora — n.n.) în schimbul unor remuneraţiuni" [6]).

Deci, după cum se vede, aceste trei grupări din categoria agenţilor auxiliari nu erau folosite în munca de filaj şi investigaţii, dar contribuiau la obţinerea datelor necesare pe această linie.

Şi celelalte organe de represiune (jandarmeria şi Serviciul Special de Informaţii) foloseau în activitatea de filaj şi investigaţii „agenţi auxiliari", însă într-o măsură mai mică, aceştia fiind recrutaţi de regulă, din rîndul militarilor în termen.

În cadrul activităţii de filaj şi investigaţii au fost încadraţi atît bărbaţi cît şi femei. De remarcat este faptul că în multe cazuri, femeile au dat rezultate chiar mai bune decît bărbaţii, au pătruns mai uşor în cercul unor elemente „suspecte", au efectuat urmăriri şi au cules infor-

---

[1]) Ibidem, p. 72.
[2]) Ibidem, p. 72.
[3]) Ibidem.
[4]) Ibidem.
[5]) Ibidem.
[6]) Ibidem.

mații utile. Angajarea lor în munca de filaj și investigații s-a făcut mai mult de către poliție și siguranță, mai puțin de către Serviciul Special de Informații și aproape de loc de către jandarmerie și Secția a II-a a Marelui Stat Major. În caz de nevoie, în special cînd necesitățile muncii impuneau folosirea femeilor în aceste instituții, solicitau sprijinul organelor de siguranță.

Organele de represiune ale statului burghez pe lîngă atenția ce o acordau selecționării oamenilor ce urmau să-și desfășoare activitatea în compartimentele de filaj și investigații, punînd accentul pe calitățile lor care trebuiau întrunite, s-au preocupat totodată și de perfecționarea continuă a acestora. Deci după cum se vede, însușirea calităților pentru a deveni un bun filor sau investigator nu era o obligație profesională numai a agenților amintiți, ci și a conducătorilor acestor instituții.

Pe linia formării de „polițiști ideali", unii teoreticieni ai activității de poliție ca : generalul Șerb, Eugen Bianu, Mintulescu, Eugen Cristescu și alții, care au deținut în același timp și funcții importante în aceste organe, inspirați din diferite documente apărute în străinătate, au elaborat diferite broșuri, în care au stabilit calități și îndatoriri de serviciu pentru polițiști.

Acțiunile de modernizare a poliției ce se desfășurau în unele țări din apusul Europei, au determinat pe Bianu pe timpul cînd se afla la conducerea Siguranței Generale să ceară în anul 1933 să se introducă un examen psihotehnic la selecționarea personalului ce desfășura activitate de urmărire și cercetare [1]). Celor care solicitau încadrarea în asemenea organe, li se cerea, pe lîngă condițiile generale și trecerea unor probe de stabilirea calităților fizice și intelectuale. Această examinare se referea la puterea de observare și memorie, la gîndirea logică, la distribuția atenției, precum și la alte trăsături psihice și fizice.

Pregătirea personalului pentru sectorul de filaj și investigații s-a făcut și prin cursuri organizate pe lîngă Direcția Generală a Poliției și Siguranței Statului.

Agenții care desfășurau activitate de filaj și investigații, erau instruiți la un loc cu restul aparatului polițienesc, pregătirea durînd circa trei luni, timp în care se predau noțiuni politice și sociale, cursuri de informații și contrainformații, de contrasabotaj, lecții de drept penal și procedură penală, de filaj, operații și anchetă. Lecțiile erau ținute de către persoane din conducerea acestor organe, iar pentru instruirea practică a efectivelor erau detașați ofițeri de poliție, cu vechime și cu o vastă experiență în materie.

Metoda folosită, în această direcție, a dat rezultate pozitive. Îmbinarea în cadrul școlarizării, a cunoștințelor teoretice cu situațiile ivite în teren pe timpul instruirii „practice", avea darul să precizeze dacă un agent sau altul poate sau nu desfășura muncă de filaj și investigații.

După anul 1940, agenții din rîndul polițiștilor, recrutați pentru ac-

[1]) Eugen Bianu curse de poliție științifică, Biblioteca C.S.S., M.D. cota III/2—1080, p. 38.

tivitate de filaj şi investigaţii, înainte de a fi introduşi în muncă, urmau cursuri speciale, în care li se predau noţiuni despre tehnica filajului, despre asigurarea conspirativităţii în acţiune etc.

Instruirea se făcea de către şeful organului de filaj şi investigaţii, iar după ce intrau în activitatea practică era continuată de către şefii grupelor şi echipelor respective. Pentru îmbunătăţirea metodelor de muncă, aceşti şefi foloseau pe cît era posibil, toate „pauzele" oferite de elementele urmărite.

Instructajul se mai făcea şi cu prilejul primirii unor noi sarcini de filaj şi investigaţii. Şeful organului de filaj sau ajutoarele sale erau obligaţi să lămurească toate problemele legate de noua misiune, precizînd sarcinile fiecărui agent în parte. Cu această ocazie se fixa şi un plan de acţiune pe care fiecare agent trebuia să-l cunoască în aşa fel, încît să poată executa fără greşeală atribuţiunile ce-i reveneau. Aceste planuri cuprindeau : misiunea echipei, metodele de lucru ce trebuiau să fie folosite, precum şi alte aspecte.

Aceeaşi atenţie s-a acordat pregătirii agenţilor de filaj şi investigaţii şi în cadrul Serviciului Special de Informaţii. Şi în acest aparat după anul 1934 au început să se organizeze cursuri de pregătire în această direcţie [1]). S-au făcut exerciţii practice în teren, conduse de şefii de echipă, s-a predat un curs de deghizaj şi machiaj, condus de un specialist, angajat de la Teatrul Naţional.

După anul 1941, în cadrul Serviciului Special de informaţii, pentru însuşirea cursului „ştiinţei de urmărire" s-a introdus interpretarea şi demonstrarea plastică, făcută cu ajutorul unor machete. În faţa machetei, profesorul dădea spre rezolvare cursanţilor o situaţie de supraveghere sau urmărire, pe care aceştia trebuiau să o soluţioneze potrivit cunoştinţelor acumulate. Pornind de la elementele date, trebuiau să demonstreze mersul întregii operaţiuni, avînd la îndemînă diferite configuraţii ale machetei. S-au mai întrebuinţat de asemenea şi unele filme în care erau reproduse diferite metode şi procedee profesionale precum şi o serie de „scene de filaj, supravegheri sau urmăriri" considerate ca un bun mijloc optic, auxiliar, de studiu.

Pregătirea „agenţilor de urmărire"" sau a celor auxiliari, care desfăşurau activitate de filaj şi investigaţii s-a bucurat de aceeaşi atenţie şi în cadrul organelor de jandarmerie şi Secţia a II-a a Marelui Stat Major.

În concepţia acestor organe de represiune burgheze (poliţie, siguranţă, jandarmerie, Serviciul Secret şi Secţia a II-a a Marelui Stat Major) agentul de urmărire şi cel auxiliar care desfăşurau activitate de filaj şi investigaţii, trebuiau să devină atît de pregătiţi şi de abili, încît să vadă totul fără a fi văzuţi, să urmărească fără a fi simţiţi [2]). Pentru aceasta însă i se cerea agentului să nu precupeţească nimic în pregătirea sa. „Niciodată — ori cîte şcoli şi practică face — un poliţist nu se poate considera pre-

---

[1]) Arhiva C.S.S., dos. F.A. (verso), Nr. 17. 474, vol. 1, fila 32.

[2]) Biblioteca C.S.S., cota III/2—1043 broşura „Poliţiei de siguranţă", editată de I.G.J., p. 44—45.

gătit. Numai studiile continui, cercetările și practica zilnică îi vor îmbogăți cunoștințele cu chestiuni noi și îi vor forma și cimenta calitățile" [1]) — se arăta în instrucțiunile și îndrumările date de către Direcția Generală a Poliției și Siguranței, angajaților săi. Burghezia nu avea nevoie nu numai de elemente docile ci și de oameni bine pregătiți care să știe cum să acționeze pentru interesele sale. De altfel, după cum s-a putut vedea din cele relatate mai înainte, deși formaseră aproape toate compartimente specializate de filaj și investigații, nu se renunțase încă la desfășurarea unei astfel de activități și de către restul funcționarilor. De pildă, organele de poliție și siguranță atrăgeau atenția chiar în toamna anului 1941 că „activitatea de investigație și urmărire (filaj — n.n.) ...revine în cea mai mare măsură polițistului izolat, polițistului care are sau nu în primire un obiectiv" [2]). Bineînțeles aceștia nu desfășurau acțiuni de filaj sau investigații de amploare, ci acționau de regulă numai în cazuri limitate ca proporții. Operațiunea se executa „fie din ordin" cînd agentul în cauză primea spre urmărire „un obiectiv", fie „din inițiativă proprie, cînd descoperea personal ceva suspect" [3]). În acest ultim caz, dacă situația o cerea, trecea la acțiune fără a mai raporta șefilor. Pe aceștia îi punea în temă după ce se edifica într-o măsură oarecare asupra situației ivite.

Acest procedeu a prezentat pentru organele respective ale statului burghez atît unele avantaje, în sensul că se clarificau multe probleme mai rapid, dar și unele dezavantaje. Au fost cazuri cînd unii dintre angajații care treceau la executarea unor astfel de operațiuni, din lipsa unei pregătiri corespunzătoare, se deconspirau, populația chiar și cea mai neinițiată începuse să-i descopere și în special pe unii angajați ai poliției și siguranței care se dădeau în vileag datorită modului stîngaci cum acționau. Marea majoritate a „agenților de urmărire" acționau însă în mod cît se poate de acoperit.

Pentru a putea acționa în condiții cît mai tainice, agenților de filaj și investigații, ca de altfel și restul agenților care se ocupau cu culegerea de informații, li se asiguraseră o serie de acoperiri. Acestora li se dăduseră diferite acte fictive în care li se atribuiau o serie de calități : inspector financiar, (în cazul că trebuia să facă investigații în mediul negustorilor), agent de asigurări etc. Altora li se eliberaseră unele legitimații anonime pe care era adnotat „un funcționar de stat", „un funcționar public", etc. Desigur, acest ultim procedeu nu s-a dovedit prea inspirat, deoarece cei cărora li se prezenta o astfel de legitimație de la început își dădeau seama că posesorul acesteia nu poate fi decît un agent al „poliției secrete".

În cazul poliției și siguranței, „agenții de urmărire" și cei auxiliari (secreți) care au desfășurat activitate de filaj și investigații, s-au mai deconspirat și datorită faptului că lucrau în aceleași sedii cu restul personalului de poliție.

---

[1]) Cota III/2—1068. Îndrumări D.G.P. p. 27.

[2]) Biblioteca C.S.S., cota III/2—1068, D.G.P., „Îndrumări asupra modului cum trebuie să se desfășoare activitatea polițienească din țară..." p. 16

[3]) I b i d e m, p. 17.

O conspirare mai adecvată s-a asigurat „agenţilor de urmărire" (filaj) ce au făcut parte din Serviciul Secret, care pe lingă acoperirea lor ca persoană, dispuneau şi de sedii acoperite în mod corespunzător.

III. Filajul si investigaţia mijloace ale muncii organelor represive.

În cadrul activităţii organelor de represiune ale statului burghez român, filajul şi investigaţia au constituit mijloace deosebit de eficace, fiind folosite în toate verigile activităţii de poliţie şi siguranţă.

Pe lingă supravegheri, filări, identificări şi investigaţii, personalul acestui aparat a efectuat şi descinderi, percheziţii, arestări, supravegherea manifestaţiilor, adunărilor şi şedinţelor politice, precum şi alte acţiuni poliţieneşti.

În mod curent însă acest aparat a fost utilizat de către organele de poliţie, siguranţă, jandarmerie şi Serviciul Secret, atît pentru verificarea informaţiilor obţinute prin informatori cit şi pentru culegerea directă de informaţii pe linia completării unor acţiuni informative şi a cunoaşterii stării de spirit a populaţiei.

Filajul se executa asupra unor persoane suspecte de activitate potrivnică intereselor claselor stăpînitoare, asupra unor cetăţeni români sau străini bănuiţi că desfăşurau activitate de spionaj etc. De asemenea, erau puse în supraveghere şi observare imobilele şi locurile unde se presupunea că au loc întîlniri, adunări sau alte acţiuni dăunătoare statului burghez.

Întrebuinţarea filajului şi investigaţiei trebuia să ducă la stabilirea de „informaţii certe". În acest sens, multe date rezultate din : note informative, zvonuri, comunicate de presă, denunţuri, interceptarea corespondenţei şi a convorbirilor telefonice, anchetă etc., constituiau puncte de pornire ale acestei migăloase activităţi. Activitatea de filaj şi investigaţii făcea parte din mijloacele directe de informare, care prin metodele pe care le întrebuinţa, constata în mod concret prin observare, supraveghere, filare sau investigare dacă suspiciunile se verifică şi dacă pot constitui informaţii certe.

Şi la organele jandarmeriei, echipele volante de filaj primeau misiuni de a verifica informaţiile raportate de aparatul informativ. Acest lucru ni-l demonstrează instrucţiunile I.G.J. care prevedeau că printre sarcinile echipelor volante era şi urmărirea „acţiunilor personelor suspecte, căutind a preciza activitatea şi scopul ce ele urmăresc" [1]) şi că : „toate problemele informative mari, nu se pot rezolva fără acest mijloc de investigaţiune" [2])

Atît filajul cit şi investigaţia, au fost folosite şi pentru verificarea activităţii şi sincerităţii informatorilor de care dispuneau organele de re-

---

[1]) Biblioteca C.S.S. — I.G.J. Instrucţiunile de organizarea Serviciului informativ, filele 43—44.

[2]) Idem.

presiune amintite. Filajul discret, provocarea de discuţii cu aceştia, stabileau în unele cazuri, corectitudinea şi comportarea lor, dacă păstrează sau nu secretul colaborării cu organele respective.

În cadrul Serviciului Special de Informaţii, aparatul de filaj şi în special cel de investigaţii, în afară de cele relatate mai sus s-a mai ocupat şi de verificarea asigurării conspirării sediilor.

Compartimentele de filaj şi investigaţii au mai fost folosite şi la efectuarea operaţiilor de arestare. Agenţii care efectuau identificări şi verificări, primeau misiuni legate de faza premergătoare arestărilor, care consta din stabilirea precisă a domiciliului celui vizat, intrările şi ieşirile din imobil, persoanele cu care mai locuieşte, locul unde doarme, dacă nu este plecat din localitate, dacă locuinţa are portari şi alte amănunte. Agenţii de filaj aveau misiunea de a urmări în permanenţă pe cel care trebuia reţinut, de a comunica locul unde se află şi în funcţie de situaţia operativă, să ajute la arestarea acestuia în momentul cel mai prielnic. Asemenea acţiuni se organizau şi în situaţia cînd cel în cauză nu avea domiciliul stabil.

Filajul a mai fost utilizat şi ca mijloc de prevenire pentru a împiedica producerea unor infracţiuni sau alte acte considerate că atentează la siguranţa statului burghez. Persoanele implicate, din anumite considerente, erau lăsate în libertate şi puse sub o strictă supraveghere, „pe faţă". Astfel, cei în cauză sesizau că sînt urmăriţi şi se abţineau de la producerea actului pe care îl plănuiseră iniţial.

Aparatul de filaj al organelor de siguranţă era folosit şi la diferite manifestaţii, în special cele muncitoreşti, cortegii etc. Pentru îndeplinirea acestei misiuni el era repartizat în spatele publicului, cu scopul de a preveni şi zădărnici orice tentativă de „dezordine", perturbare sau atac.

IV. *Unele mijloace şi metode folosite de aparatul de filaj şi investigaţii*

După cum s-a arătat în capitolul anterior, organele de represiune ale statului burghezo-moşieresc pentru îndeplinirea atribuţiilor represive, au folosit intens aparatul de filaj şi investigaţii.

În concepţia lor, filajul însemna : „...urmărirea continuă a activităţii uneia sau mai multor persoane, cu scopul de a se culege toate informaţiile necesare stabilirii activităţii zilnice..." [1]) sau „operaţiunea de a veghea şi observa cu atenţiune, în secret (neobservat) persoane, lucruri şi întîmplări" [2]). Deci, după cum se poate vedea, noţiunea de filaj cuprindea o sferă destul de largă atestată dealtfel, şi de diverse instrucţiuni şi îndrumări ale acestor organe în care se preciza că prin filaj se mai înţelege şi „supraveghere numită şi observaţie" [3]).

[1]) Biblioteca C.S.S., Direcţia Generală a Poliţiei Instrucţiuni tehnice pentru organizarea şi coordonarea acţiunii informative, p. 22.

[2]) Biblioteca C.S.S., cota III/2—1080, curs de poliţie ştiinţifică de Dr. Bianu", p. 65.

[3]) I d e m,

Compartimentele de filaj își desfășurau activitatea pe mai multe planuri, iar în cadrul acestora distingîndu-se în special activitatea de urmărire sau supraveghere continuă, de observare și cea de identificare a persoanelor apărute în filaj.

Activitatea de urmărire sau supraveghere continuă, s-a bucurat de o atenție deosebită din partea conducătorilor organelor de represiune burgheze amintite, iar în complexul metodelor folosite de poliție ea constituia baza. În atenția compartimentelor de filaj, așa după cum mai precizam și cu altă ocazie, stăteau toți aceia care erau „cunoscuți ca periculoși siguranței statului,... dubioși,... eliberați din închisori, vagabonzii, cerșetorii, etc. care ar putea (ar fi putut — n.n.) acționa în curente dăunătoare statului" [1]. Se mai aflau, de asemenea, în atenția filajului, străinii stabiliți în țară sau cei flotanți, în special personalul legațiilor străine, cu care statul român întreținea relații diplomatice, precum și membrii diferitelor mișcări „cu caracter social politic" [2].

Pentru a se trece însă la urmărirea acestor categorii de persoane, agenții de filaj primeau în prealabil o serie de date de identificare privind persoana în cauză, pe care trebuiau să le memoreze. Mai erau de asemenea puși în temă cu unele amănunte, foarte importante de altfel, asupra caracterului celui luat în urmărire, gradului de pericol social ce îl prezenta, dacă era un element agresiv, fricos, inteligent, abil, etc. Erau însă și cazuri cînd nu se cunoșteau astfel de date și nu de puține ori nu se știa nici măcar cum se numește cel ce trebuia luat în urmărire. În aceste situații, elementele ce urmau a fi luate în lucru, erau „predate" echipelor de filaj de către „agenții informatori", care solicitaseră „urmărirea" sau se începea urmărirea prin identificare după fotografie sau alte indicii. La începerea supravegherii, agenții de urmărire (filaj) mai trebuiau să fie în posesia și a altor date, tot atît de importante. De pildă, ei trebuiau să cunoască : „locul unde persoana (ce urma a fi luată în supraveghere — n.n.) domiciliază, lucrează sau are intîlniri, ori își petrece timpul", [3] „timpul cînd (persoana în cauză — n.n.) obișnuiește să apară undeva sau să părăsească anumite locuri, la o anumită sau anumite ore din zi, sau anumite zile ale săptămînii" [4]. Nu trebuiau neglijate nici alte aspecte ale problemei, adică condițiile de loc, de timp, etc. Nu era tot una dacă imobilul de unde trebuia să iasă cel vizat era un bloc cu mai multe ieșiri sau casă obișnuită, dacă urmărirea se făcea pe timp ploios, ninsoare, viscol sau pe timp frumos, se executa seara, dimineața sau ziua. Toate aceste amănunte trebuiau cunoscute deoarece în raport de o situație sau alta se luau și măsurile de rigoare, asigurîndu-se după necesități „doi sau mai mulți supraveghetori" [5].

Mare atenție se acorda momentului trecerii la executarea misiunii

---

[1] Biblioteca C.S.S., cota III/2—1041, „Direcția pentru orientarea organelor polițienești în executarea serviciului" p. 7.

[2] Idem.

[3] Biblioteca C.S.S., cota III/2—1080, curs de poliție științifică, p. 66.

[4] Ibidem.

[5] Ibidem.

propriu-zise, la luarea „primului contact" cu cel urmărit. În acest moment se verificau calităţile de care trebuia să dispună un agent de urmărire. Pregătirea şi perspicacitatea acestuia se putea observa, în special în cazul celor care trebuiau identificaţi după date privind : „înălţimea, figura, statura, fizionomia, culoarea feţii şi a părului, infirmităţile uşor de remarcat, semnele distinctive sau particulare, îmbrăcămintea, urme de răni, ochelari, urmele instrumentelor de lucru, baston, mapă, geantă, umbrelă, mănuşi, etc." [1]).

Pentru aceste cazuri, Eugen Bianu, fost director general adjunct în Siguranţa generală, preciza că : „supraveghetorul, plasat nevăzut la locul de observare, înainte de toate trebuie să tindă la identificarea persoanei, pe care o supraveghează, servindu-se în acest scop de o fotografie sau orientîndu-se după descrierea şi semnalmentele ce i s-au dat" [2]) (adică semnalmentele precizate mai înainte).

În cazul cînd despre aceste persoane se posedau puţine date de identificare sau de loc şi nu se dispunea nici de fotografie, de regulă, organele de represiune amintite întrebuinţau o metodă de identificare simplă, dar care implica totuşi anumite riscuri dacă nu se executa cu atenţie. Astfel, pentru stabilirea identităţii şi luării în lucru se trimiteau doi agenţi, unul avînd doar misiunea de identificare. Acesta „sub un pretext bine chibzuit şi potrivit profesiunei persoanei vizate se prezenta la domiciliul ei, apoi transimitea (transmitea n.n.) semnalmentele colegului său" [3]). Dacă situaţia îi permitea, în momentul cînd persoana vizată părăsea locuinţa, agentul însărcinat cu identificarea îl făcea atent pe celălalt pentru a începe urmărirea.

Legat de identificarea persoanelor urmărite se recomanda agenţilor de urmărire să se îngrijească : „ca toate datele semnalmentelor să se potrivească, căci numai aşa vom putea (se va putea — n.n.) evita confuzii regretabile şi dăunătoare... Este un fapt preţios şi recomandabil ca la începutul unei supravegheri, observatorul să se apropie pe nesimţite de persoana supravegheată, în scop de a o cunoaşte bine şi a reţine exact ţinuta, statura, mersul, mărimea etc." [4]).

Filajul (supravegherea) se efectua de regulă în mod discret şi avea ca scop culegerea de informaţii.

Acţiunea de urmărire (supraveghere) putea fi integrală, cînd cuprindea toată activitatea unui suspect sau grup de suspecţi, şi parţială, cînd urma să se execute numai între anumite ore, în anumite zile sau locuri etc.

După modul de realizare, organele de represiune burgheze executau filări făţişe, care aveau scopul numai de a avertiza pe cei în cauză că sînt în atenţia organelor poliţieneşti şi discrete, cînd se urmărea verificarea sau obţinerea de date necesare acţiunilor informative sau pentru efectuarea operaţiuni de arestare.

---

[1]) Ibidem.
[2]) Ibidem.
[3]) Ibidem
[4]) Ibidem, p. 66—67.

Tehnica filajului secret, chiar şi numai în linii generale, impunea respectarea anumitor cerinţe. Principala condiţie care se punea era ca agentul „să rămînă neobservat de persoana supravegheată" [1]). Din momentul în care filarea era descoperită de către cel interesat, continuarea ei devenea fie imposibilă, fie în cea mai mare parte compromisă. De aceea se cerea ca agentul „să vadă totul fără a fi văzut, să urmărească fără a fi simţit" [2]), să aibă răbdare, tact, rapiditate, energie în mişcări etc.

Trebuie să reţinem că aparatului de filaj nu i se dădeau „reţete şi norme fixe" asupra felului cum să acţioneze, ci i se dădea latitudinea ca pentru atingerea scopului urmărit să se adapteze la împrejurări. Condiţiile de executarea unor acţiuni de filaj erau mai bune în localităţile aglomerate şi mai dificile în sate, pe cîmp etc. Posibilităţile de descoperire a filajului în ultimele cazuri, erau mult mai numeroase. În aceste cazuri agentul de urmărire trebuia să acţioneze în aşa fel, încît să nu se descopere. Generalul Şerb Miron, fost comandant al Şcolilor de jandarmi, Lt. col. Mihai Ion, prefectul poliţiei Cluj şi Maiorul Belloiu Gheorghe, comandant al unei şcoli de jandarmi, precizau că în astfel de situaţii : „Agentul trebuie să rămînă acoperit tot timpul, fără ca cineva să recunoască adevăratul rost al sosirii sale în localitate. Într-un tîrguşor sau comună rurală, va trebui a fi foarte dibaci spre a ascunde adevărata sa meserie (actitate — n.n.)".

„Agentul să lucreze cu şiretenia pisicii, care cu mişcări viclene, cu paşi ascunşi, cu scînteile ce-i pornesc din ochi, urmăreşte şoarecele pînă-l zăpăceşte şi-l trage în cursă. Pisica nu face nici o mişcare fără folos, pînă ce nu e sigură că va pune ghiara pe victima ce-o urmăreşte, pas cu pas, pîndind-o cu răbdare ceasuri întregi" [3]). Iată ce cereau conducătorii organelor de represiune burgheze, agenţilor de filaj : sînge rece, discernămînt, abilitate. În situaţia cînd se constata însă că elementul supravegheat a prins deja de veste că „cineva" se ţine după el, se recomanda ca de îndată să se schimbe întregul plan de urmărire. Se aveau însă în vedere două situaţii. Dacă persoana asupra căreia se desfăşura supravegherea avea „un domiciliu fix... familie... interese etc", şi nu exista temerea „că va putea dispare cu uşurinţă" [4]), se recomanda ca acţiunea de urmărire, pentru o anumită perioadă de timp, să înceteze, iar în timpul acesta să fie „predată" în atenţia unui „om... de încredere" [5]). Dacă însă, persoana urmărită era un „spion ambulant" [6]), adică n-avea un domiciliu stabil, circula din loc în loc în scopul culegerii de date şi informaţii etc. acţiunea nu trebuia încetată ci din contră, continuată prin schimbarea agentului deconspirat.

Filajul persoanelor luate în lucru se făcea după caz atît pe jos, cît şi cu maşina [7]) şi într-o situaţie şi într-alta el se executa fie de că-

---

[1]) Biblioteca C.S.S., cota III/2—1080, curs de poliţie ştiinţifică, p. 66.
[2]) Ibidem, I.G.J., „Poliţia de siguranţă...", p. 44—45.
[3]) Biblioteca C.S.S., cota III/2—1043, „Poliţia de siguranţă", p. 44—45.
[4]) Idem.
[5]) Ibidem.
[6]) Idem.
[7]) Arhiva C.S.S., dos. F. O. nr. 88294, fila 23 (verso).

tre un agent de urmărire, fie de către mai mulți, în raport de situație.

De regulă, filajul pe jos se executa la o anumită distanță în spatele celui urmărit. Literatura de specialitate, editată de către Direcțiunea Generală a Poliției și Siguranței, preciza că această distanță trebuia să fie de cel puțin „15 metri" [1]). Desigur, această normă era teoretică și nu fixă, pentru că în realitate putea fi mai mare sau mai mică, în raport de situația din teren. De pildă, dacă urmărirea se executa pe o stradă foarte aglomerată, distanța putea să fie mai mică de 15 metri, iar dacă filarea se făcea pe o stradă lipsită de circulație, distanța trebuia să fie mult mai mare, astfel exista pericolul compromiterii acțiunii. De regulă, în această ultimă situație se recomanda ca agentul de urmărire să treacă „pe celălalt trotuar și la nevoie pentru acoperire" [2]), să se folosească de „pomi, căruțe etc" [3]). În decursul desfășurării acțiunii de urmărire, în raport de posibilități, agentul trebuia să meargă mai mult pe marginea trotuarului, pentru a avea o vedere cît mai bună asupra celui urmărit. Prin acest procedeu se obțineau rezultate mai bune decît dacă ar fi mers pe mijlocul trotuarului, deoarece acest loc fiind mai puțin aglomerat, crea posibilitatea agentului să acționeze mai ușor. Astfel dacă cel vizat mărea pasul atunci și el se putea grăbi fără a stinjeni trecătorii. Desigur și această metodă nu avea un caracter obligatoriu, ci se aplica de la caz la caz, în raport de ceea ce prezenta terenul.

Eugen Bianu mai recomanda agenților de filaj, că ar fi de „mare folos, ca observatorul, dacă are putință – printr-un mijloc oarecare – să afle sau să dibuiască intențiile sau planul persoanei supravegheate cel puțin în parte, putînd astfel mai ușor și din timp să procedeze la combinațiuni de tehnică (care era deci folosită și în acele timpuri în munca de filaj – n.n.) și tactică pentru continuarea supravegherii. Astfel, arăta Bianu – aflîndu-se locul precis unde merge, dacă nu prezintă interes comportarea (celui urmărit – n.n.) în timpul deplasării (acesta – n.n.) poate fi abandonat și așteptat de către observator, în altă toaletă (ținută vestimentară – n.n.), la locul de destinație, unde-l va lua din nou în primire" [4]). Metoda, desigur, a fost folosită destul de des de către organele de poliție și siguranță, obținîndu-se în multe cazuri rezultate valoroase.

Mai complicată se prezenta situația, cînd terenul nu prezenta posibilități de acoperire. Doctrinarii activității de poliție din acele vremuri, recomandau că în astfel de cazuri se „poate recurge la citirea unui ziar sau a unei scrisori mai lungi, fără să o facă în mod prea semnificativ" [5]). Metoda în general nu prea a dat roade, deoarece s-a folosit și unde trebuia și unde nu trebuia și astfel în cele mai dese cazuri ea a constituit mai degrabă un mijloc de deconspirare decît de acoperire.

Erau situații cînd persoana aflată în filaj vroia să verifice dacă este

---

[1]) Biblioteca C.S.S., cota III/2—1080, p. 66.
[2]) Biblioteca C.S.S., cota III/2—1080, p. 66.
[3]) Idem.
[4]) Ibidem, fila 67.
[5]) Biblioteca C.S.S., cota III/2—1080, curs de poliție științifică, p. 67.

urmărită, întrebuințînd metoda clasică : grăbirea pasului sau fuga. În astfel de împrejurări agentul de urmărire, trebuia să dea dovadă de multă orientare și să țină seama de situația reală din teren. Dacă se afla pe o stradă aglomerată, trebuia să procedeze în așa fel, încît dacă grăbea pasul să nu atragă atenția celor din jur. Într-o asemenea situație agentul era totuși avantajat pentru că putea continua urmărirea în mod acoperit, fără a se deconspira. Urmărirea se îngreuna însă în cazul cînd strada nu era aglomerată și cînd cel urmărit, pentru a-și descoperi urmăritorul sau urmăritorii, o pornea pe mai multe străzi în fugă și din cînd în cînd se ascundea, așteptînd să vadă dacă cei ce se aflau în urma sa dau semne de neliniște sau îl caută. În astfel de cazuri se cerea mult tact, stăpînire de sine etc. din partea agenților. Acțiunea de filaj se continua numai cu condiția găsirii unor procedee tactice adecvate, care să asigure succesul misiunii, fără a duce la deconspirare. Altfel urmărirea înceta și urma să se desfășoare imediat cînd un astfel de pericol era înlăturat.

Agentul de urmărire, mai era pus în fața și a altor situații dificile. Persoana urmărită nu mergea numai pe jos, ea putea folosi tramvaiul, autobuzul un taxi, o căruță în mediul rural etc. De fiecare dată și pentru fiecare situație agentul trebuia să găsească procedeul de filare cel mai potrivit, care să-i dea posibilitatea să nu-l scape din vedere pe cel vizat. Totodată trebuia să-și asigure și lui o acoperire corespunzătoare. Desigur, dacă cel urmărit se urca într-un mijloc de transport, se înțelege de la sine că agentul nu mai putea continua urmărirea pe jos, ci trebuia fie să folosească și el același mijloc, în cazul tramvaiului și autobuzului, fie să recurgă la alte soluții. De obicei, în astfel de situații, dacă persoana urmărită nu prezenta pericolul dispariției și acțiunea permitea, decît să se ajungă la deconspirare, mai bine se întrerupea pentru moment urmărirea care se relua din alt punct. Dacă acțiunea prezenta însă o importanță deosebită și nu se putea renunța la urmărire, agenții de filaj opreau primul mijloc de locomoție : taxi, motocicletă, căruță în mediul sătesc etc., își declinau calitatea și cereau proprietarului vehiculului respectiv să pornească în urmărirea vehicolului supravegheat. Desigur, nici în aceste cazuri nu existau regului rigide, ci se lăsa la latitudinea agentului de urmărire să procedeze „potrivit cerințelor diferitelor împrejurări" [1]).

În decursul urmăririi se mai puteau întîlni și alte situații, cum ar fi de pildă, intrarea persoanei urmărite într-o clădire cu mai multe ieșiri, într-un local public etc. Agentul de filaj era obligat ca în aceste situații să stabilească „la cine a intrat, cu cine și ce anume a vorbit" [2]), etc. În astfel de situații, denumite de doctrinarii acestei activități și „situații speciale", agentul de filaj trebuia să recurgă și la activitatea de investigații. El urma ca în aceste cazuri să discute cu „portarul, cu servitorii, cu vecinii, cu rudeniile și cunoscuții persoanei supravegheate" [3]). etc., de la

---

[1]) Biblioteca C.S.S., cota III/2—1080, curs de poliție științifică, de Dr. Bianu, p. 68.
[2]) Idem.
[3]) Idem.

care trebuia să culeagă date, indicii și informații despre cel urmărit.

Deși se cerea agenților ca în astfel de „situații speciale" să aibe un mod de comportare, ținută și limbaj cit mai variat, în raport de persoanele cu care veneau în contact, totuși procedeul se dovedise destul de defectuos, ducînd de cele mai multe ori la punerea în gardă a persoanelor urmărite. Dădeau rezultate și unele acțiuni de acest fel, dacă agentul de urmărire proceda în mod inteligent și dacă știa ca pe lingă acoperirea pe care și-o crea în momentul cînd intra în contact cu aceștia, să folosească cu dibăcie și deghizajul. De pildă, dacă pe timpul urmăririi pe stradă a elementului vizat, purtase pălărie, un anumit pardesiu etc., în momentul intrării în bloc, fără a fi observat, pe cap își pusese un basc sau o șapcă, își schimbase pardesiul (prin folosirea pardesiilor cu două fețe), își pusese „mustață" sau folosise alte metode de deghizaj.

Din lipsa de dexteritate, deghizajul era puțin folosit, de către agenții Poliției și Siguranței, fiind utilizat mai mult de către cei din Serviciul Special de Informații. După anul 1940 procedeul este folosit și de către agenții Secției a II-a a Marelui Stat Major.

Folosirea deghizajului, impunea pe lingă schimbarea înfățișării și a îmbrăcămintei și anumite modificări în comportamentul agentului respectiv, cum ar fi : schimbarea mersului, a vocii, adaptarea anumitor ticuri nervoase etc., în scopul acoperirii cit mai corespunzătoare, pentru îndeplinirea misiunii ce avea de executat.

Activitatea de filaj însă nu consta numai în urmărirea permanentă, pe stradă, în tramvai, în parcuri etc., a celui pus în supraveghere, ci și în supravegherea locului de muncă unde acesta își desfășura activitatea. Elementele urmărite în majoritate erau salariații unor instituții sau întreprinderi și pentru a nu fi pierduți din atenție, clădirea, instituția etc., în care aceștia lucrau erau ținute într-o continuă observare dintr-un loc „secret". Aceste locuri purtau denurirea de „posturi fixe". Astfel de posturi de observare (fixe) erau instalate în mod „secret" în afară de cazurile amintite și în preajma tuturor legațiilor străine. În unele cazuri „observatorul" era un agent fie introdus, fie recrutat chiar în cadrul legației respective. De pildă, la Legația Germană din București, în anul 1939 „observatorul" indica cu exactitate orele cînd pleca fiecare funcționar sau venea la serviciu,pe cine primeau în birou, etc." [1]), așa cum se va vedea din notele de filaj anexate în prezentul volum de studii [*].

Și în fine, o altă latură a activității de filaj destul de importantă, care cerea aceeași pregătire ca și în cazul urmăririi, o constituia identificarea noilor persoane apărute în timpul urmăririi. În această direcție se cerea agenților să dovedească ingeniozitate, spirit inventiv, curaj etc., calități care să-i poată pune în posesia datelor pe care le dorea, fără ca prin această operațiune să se ducă cumva la deconspirarea acțiunii.

Activitatea zilnică de filaj era materializată în note special întoc-

---

[1]) Arhiva C.S.S., dos. F.O. nr. 88294, vol 2. f.f. 22, 58, 60.

[*]) Vezi anexele nr. 7, 8 și 9.

mite în care erau redate în mod detaliat datele culese de către agenţii de urmărire [1]).

În cazurile cînd prin urmărire nu se puteau verifica îndeajuns informaţiile iniţiale, se recurgea la metode combinate, care constau în folosirea informatorilor, paralel cu efectuarea filajului. Aceste mijloace se completau reciproc în sensul că acolo unde nu putea pătrunde agentul, supravegherea era continuată prin informatori.

În situaţiile cînd nici prin această metodă nu se obţineau rezultatele scontate, după un studiu detaliat, se proceda la „răpirea discretă" a unei persoane care era legată de activitatea obiectivului. Pentru această operaţiune, se foloseau datele rezultate din filaj privind legăturile şi adresele pe care cel în cauză le vizita, iar reţinerea secretă o efectua tot echipa de filaj, care cunoştea traseul parcurs de cel vizat. Cel ce se afla în atenţia filajului era luat în urmărire discretă, iar la un loc prielnic, agentul din imediata apropiere, printr-un semn convenţional, chema maşina din dotarea echipei şi se trecea la reţinere.

În cazurile cînd din filaj rezulta că elementul ales pentru a fi reţinut, nu are un program regulat al deplasărilor, se recurgea la o persoană denumită „interpret", care îl atrăgea într-un loc pretabil pentru a putea fi reţinut în secret.

În ceea ce priveşte filajul publicului la manifestaţii, cortegii etc., aceasta începea înainte de a se produce aglomeraţia. Prima fază denumită „recunoaşterea topografică a terenului de filaj", se executa cu scopul ca agenţii să fie dinainte edificaţi asupra configuraţiei sectorului (de pildă lăţimea trotuarului, intersecţiile străzilor, porţile şi intrările caselor, imobilele în construcţie etc.). După această operaţiune, agenţii efectuau supravegherea atentă şi discretă a persoanelor ce începeau să sosească în spatele liniei cordonului. Scopul observării era de a studia aspectul exterior şi atitudinea fiecărei persoane şi desprinderea eventualelor intenţii ascunse de a provoca incidente sau alte acte.

În cazul cînd se observa că o persoană are asupra sa obiecte suspecte, agenţii procedau la izolarea şi arestarea ei. Dacă însă nu erau convinşi, filorii se apropiau în mod discret de cel suspect, îl supravegheau insistent sau printr-o mişcare „ca din întîmplare" îl obligau să scoată mîinile din buzunare, să scape pachetul jos etc. În acest fel puteau să se convingă dacă elementul în cauză are ceva ascuns asupra sa, ce putea constitui un pericol.

Pentru prevenire, agenţii luau în unele cazuri şi măsura de a îndepărta şi izola pe suspecţi sub diferite pretexte. Între agenţii de filaj şi celelalte sectoare de poliţie se asigura o legătură permanentă, astfel încît în orice moment, să se sprijine reciproc.

*
* *

În ce priveşte activitatea de investigaţii, în general, era desfăşurată de către întreg aparatul poliţiei, siguranţei, jandarmeriei, Serviciului Spe-

---

[1]) Ibidem, filele 22—51 (vezi anexa nr. ...).

cial de Informaţii şi Secţia a II-a a Marelui Stat Major, cu toate că existau şi compartimente specializate în acest scop. „Acţiunea de Investigaţie şi urmărire — prevedeau îndrumările date în anul 1941 de Direcţia Generală a Poliţiei şi Siguranţei, subordonaţilor săi — este o operă de poliţie care revine în cea mai mare măsură poliţistului izolat... este acţiunea care verifică cu adevărat arta pe care o desfăşoară un poliţist"[1]. Deci, în cadrul acestor organe fiecare angajat al poliţiei, trebuia să fie şi un bun investigator, pentru ca în momentul cînd situaţia i-o cerea să poată folosi această metodă a muncii „de poliţie" cu succes. Noţiunea de „investigaţie" în concepţia aparatului represiv burghezo-moşieresc, cuprindea o sferă largă de probleme. Din punct de vedere structural ea se împărţea în „investigaţie poliţienească" şi „investigaţie judiciară", care de fapt facea parte tot din prima (adică din investigaţia poliţienească).

„Investigaţia poliţienească" informativă, se ocupa cu culegerea de informaţii din toate mediile care interesau organele de represiune amintite. Ea se realiza în cea mai mare parte prin purtarea de discuţii în mod abil, cu persoanele care aveau cunoştinţă într-un fel sau altul, de fapte, acţiuni sau intenţii ce ar fi pus în pericol siguranţa statului. Se executa, deci mai mult prin „exploatare de orb". De aceia se şi preciza de către doctrinarii muncii de poliţie că „investigaţia... este cea mai însemnată şi grea atribuţie poliţienească"[2]) şi că pentru executarea ei poliţistul, trebuia să dovedească „efortul cel mai mare de ştiinţă, talent, rutină şi destoinicie profesională"[3]). Activitatea de investigaţii, după cum se poate observa şi din cele relatate mai sus, nu era deloc uşoară, ci o muncă destul de complicată, care impunea calităţi deosebite. Această activitate nu se realiza însă numai prin „exploatarea în orb" a persoanelor ci şi prin alte metode. Se foloseau de pildă, cazierele judiciare, evidenţele poliţiei, siguranţei şi ale celorlalte organe informative. Se asigurau în anumite obiective, străzi, sate etc. „persoane de încredere". Se foloseau persoane „ocazionale", care trecuseră prin locul unde se petrecuse o faptă, sau în mod curent veneau în contact cu persoanele bănuite de o acţiune sau alta. Astfel, angajaţii organelor de represiune foloseau în mod curent fie cu ştiinţa fie fără ştiinţa celor în cauză, portarii de la blocuri, şoferii, birjarii, poştaşii, negustorii ambulanţi, femeile de serviciu, *măturătorii de stradă etc.*

Activitatea de investigaţii era „grea" nu numai datorită dificultăţilor întîmpinate cu ocazia efectuării ei, ci şi datorită cerinţelor pe care aceasta le impunea. Astfel în acele vremuri se preciza că „investigaţia", care mai era denumită şi „cercetare", trebuia „să fie : a) minuţioasă, b) stăruitoare, c) doveditoare"[4]). Deci, cînd efectua o astfel de operaţiune, nu se executa ori cum. Dacă nu erau întrunite aceste condiţii, nu se putea spune că agentul însărcinat cu executarea unei astfel de

[1]) Biblioteca C.S.S., cota III/2—1068, „Îndrumări asupra modului cum trebuie să se desfăşoare activitatea poliţienească din ţară în actuala conjuctură politică", p. 16.
[2]) Biblioteca C.S.S., cota III/2—1080, curs de poliţie ştiinţifică, p. 66.
[3]) I d e m.
[4]) I d e m.

misiuni, şi-a îndeplinit obligaţiile. În executarea investigaţiilor agentul trebuia să acorde „toată atenţiunea nu numai lucrurilor (elementelor) evident importante ci şi amănuntelor" [1]) care „examinate mai profund şi din toate punctele de vedere... pot (puteau — n.n.) conţine indicaţiuni folositoare şi adeseori chiar valoroase pentru îndrumarea cercetării" [2]). Iată de ce se cerea ca investigaţia să fie minuţioasă.

Desigur, nu în toate cazurile agentul investigator avea posibilitatea să intre încă de la început în posesia unor informaţii certe, care să-i clarifice problemele urmărite. Uneori întîlnea greutăţi neprevăzute. De aceia i se cerea ca în cursul efectuării investigaţiei, să acţioneze cu răbdare, calm şi tenacitate [3]). Dacă nu acţiona în acest fel nu putea spune cu certitudine că investigaţia executată este doveditoare, că ea clarifică într-un fel sau altul problema urmărită. După caracterul ei investigaţia poliţienească, se clasifica : „a) generală ; b) specială [4]).

Prin investigaţia generală, organele de represiune amintite, înţelegeau operaţiunea întreprinsă în vederea cunoaşterii şi clarificării „unor stări generale de fapte şi lucruri, adică a unor chestiuni generale, ce prezintă (prezenta) un interes oarecare" [5]). Ea nu se efectua deci asupra unor persoane sau obiective bine definite, ci avea în vedere „stări generale de fapte" cum ar fi : starea de spirit a populaţiei dintr-o anumită regiune, frămîntările muncitorilor dintr-o anumită întreprindere, descoperirea unor eventuali infractori etc.

Investigaţia specială, spre deosebire de cea generală, avea un obiectiv dinainte determinat. Ea se referea în mod concret la urmărirea anumitor persoane, la stabilirea activităţii desfăşurate de către acestea contra intereselor statului burghez.

Organele de represiune burgheze, acordau însă aceeaşi importanţă şi uneia şi alteia, aplicînd pe scară largă atît investigaţia generală cît şi cea specială. De regulă însă, investigaţia generală era folosită de către toţi angajaţii, pe cînd cea specială făcea mai mult obiectul muncii compartimentelor de investigaţii specializate. Desigur, investigaţii speciale se executau şi de către angajaţii celorlalte compartimente în rezolvarea diferitelor probleme de muncă, însă într-o măsură mai mică şi în cazul unor acţiuni puţin complicate.

Activitatea de investigaţii se executa de către agenţii investigatori atît sub o acoperire oarecare, aceasta constituind metoda de bază, cît şi prin declinarea calităţii de ofiţer sau agent al unui organ informativ sau altul. Acest ultim procedeu, era aplicat în mod mai frecvent de către organele Poliţiei şi Siguranţei, celelalte însă (Serviciul Special de Informaţii, Secţia a II-a a Marelui Stat Major şi Jandarmeria), îl preferau mai mult pe primul, adică acţionarea sub o acoperire oarecare. În acest scop

---

[1]) Ibidem.
[2]) Ibidem.
[3]) Idem.
[4]) Ibidem.
[5]) Idem.

aceste organe şi-au înarmat agenţii cu fel de fel de legitimaţii fictive, cu indicaţia să le folosească în raport de situaţia ce se ivea în teren.

După cum mai aminteam, investigaţia poliţienească, în afara activităţii de investigaţie informativă mai cuprindea şi investigaţia judiciară, care avea un caracter specific, deosebit, prin aceea că ea cuprindea „totalitatea măsurilor luate pentru constatarea infracţiunilor, pentru descoperirea, prinderea (arestarea) infractorilor şi predarea lor justiţiei" [1]). Menirea ei era deci să stringă probe doveditoare asupra acţiunilor desfăşurate de persoanele ce comiteau o infracţiune sau alta. Spre deosebire de investigaţia poliţienească care se efectua de către toţi angajaţii organelor de represiune amintite, cea judiciară nu se executa decit de ofiţerii de poliţie judiciară şi magistraţi. Numai aceştia erau împuterniciţi prin lege să execute astfel de operaţiuni. Cum însă, în cadrul poliţiei şi siguranţei comisarii, fie că erau absolvenţi ai Facultăţii de Drept, fie că urmaseră o şcoală specială de poliţie judiciară, aveau aproape toţi atribuită calitatea de „ofiţer de poliţie judiciară". În cadrul jandarmeriei, lucrurile se prezentau aproape la fel. Şi în acest aparat toţi ofiţerii erau absolvenţi ai facultăţii de drept, iar şefii de posturi, absolvenţi ai şcolilor speciale de poliţie judiciară. Şi aceştia în general aveau atribuită aceeaşi calitate. O situaţie oarecare deosebită se prezenta în cadrul Serviciului Special de Informaţii şi Secţiei a II-a a Marelui Stat Major, unde angajaţilor nu li se recunoscuse o astfel de împuternicire, dar pentru îndeplinirea unor astfel de misiuni dispuneau de magistraţi, detaşaţi din justiţia militară.

Investigaţiile judiciare prezentau o mare importanţă pentru activitatea desfăşurată de către organele de represiune, de aceea tehnica efectuării lor trebuia cunoscută nu numai de aceia ce posedau calitatea de ofiţer de poliţie judiciară, ci şi de către restul aparatului poliţienesc. Aceasta pentru ca fiecare agent să fie în stare să se orienteze, atunci cind în activitatea sa practică se ivea necesitatea să conserve urmele unei infracţiuni sau orice indicii care ar fi putut duce la descoperirea infractorilor.

Desigur, pentru astfel de operaţiuni, s-au luat măsuri de înfiinţarea unor laboratoare speciale, atît pe lingă Poliţie şi Siguranţă cît şi pe lingă Serviciul Special de Informaţii care au fost încadrate cu oameni de specialitate şi dotate cu aparatură modernă, existentă pentru astfel de scopuri în acele vremuri.

În afara dotării acestor laboratoare, au mai fost înzestrate cu aparate de fotografiat, ascultare etc. şi echipele de filaj, care efectuau urmărirea „din mers" sau executau observarea unor obiective din „posturi fixe".

În general, la buna desfăşurare a activităţii întreprinse de către com-

[1]) Ibidem, p. 80.

partimentele de filaj și investigații din cadrul organelor de represiune burgheze a concurat întreaga tehnică existentă în laboratoarele amintite, în măsura în care s-a impus folosirea acesteia.

*
* *

Din studiul activității de filaj și investigații desfășurate de către organele Poliției, Siguranței, Serviciului Special de Informații și Secția a II-a a Marelui Stat Major, se desprind unele aspecte demne de reținut. In primul rînd se poate observa marea atenție ce se acorda acestor metode de muncă, insistența ca acestea să fie însușite de către întreg personalul „polițienesc" și folosite în mod permanent în lămurirea problemelor ce stăteau în atenția acestor organe. Deci, deși cu timpul se creaseră compartimente speciale care desfășurau activitate de filaj sau investigații, nu s-a renunțat niciodată la principiul folosirii acestor metode și de către ceilalți angajați care desfășurau muncă informativă. În al doilea rînd, merită atenție, accentul ce se punea pe calitățile ce trebuia să le posede un agent al organelor amintite pentru a fi capabil să execute o acțiune de filaj sau investigații precum și insistența ca acei care nu posedau asemenea calități „de la natură" să și le însușească printr-o sîrguincioasă pregătire profesională și culturală.

În cadrul acestor organe era de neconceput ca un angajat care desfășura activitate informativă să nu stăpînească în mod corespunzător și tehnica acestor două metode de muncă și să le folosească atunci cînd situația o cerea.

Pentru a se putea asigura condiții prielnice desfășurării unei astfel de activități, s-au luat măsuri de acoperire corespunzătoare a angajaților. In special în cadrul Serviciului Special de Informații, „acoperirii personalului" i s-a acordat o importanță deosebită. Procedeul aplicat (de executare a misiunilor de filaj și investigații de către întregul personal) a prezentat, la vremea respectivă o serie de avantaje. Astfel : compartimentele de filaj și investigații nu erau grevate cu probleme minore, deoarece acestea erau clarificate de către fiecare angajat în parte. Datorită acestui fapt, problemele apărute erau rezolvate cu mult mai multă rapiditate. Compartimentele de filaj și investigații, ca organe specializate, primeau spre rezolvare numai acele acțiuni care prezentau un interes deosebit și necesitau mijloace mai complexe pentru clarificarea lor. Considerăm că și organele de securitate ar avea de cîștigat, dacă ar analiza cu atenție și receptivitate aceste aspecte și în măsura în care este posibil să se rețină ceea ce se consideră necesar. De pildă, culegerea de către ofițerii de securitate în măsură mai mare a datelor pentru unele probleme ce le au de rezolvat, în afara rețelei informative de care dispun și prin metodele investigației directe și chiar prin filarea la nevoie de către ei, personal, a unor persoane ce nu-i cunosc, nu le-ar aduce decît avantaje. Multe aspecte care apar în cursul desfășurării activității informative, le-ar putea clarifica mai operativ și cu multă preciziune. Însușirea metodelor și pro-

cedeelor de filaj și investigații, de către intregul aparat de securitate, ar duce nu numai la o pregătire teoretică multilaterală a acestuia, ci și la diversificarea metodelor de acțiune in vederea indeplinirii sarcinilor.

Din cele relatate mai prezintă de asemenea interes și echipele „volante" de filaj formate din ostași in termen, folosite in cadrul activității jandarmeriei și organelor de informații militare. Organele noastre de contrainformații militare ar putea analiza acest aspect și văzut in raport de situația și condițiile de astăzi, dacă nu s-ar impune pregătirea unor astfel de echipe, care chiar dacă n-ar acționa in timp de pace, in vreme de război ar fi foarte folositoare.

Invățăminte se mai pot desprinde și din felul cum se acționa in diferite situații practice, cind i se lăsa filorului sau investigatorului, deplina libertate de a folosi metoda pe care o considera cea mai potrivită in situația dată, el nefiind deci legat de anumite reguli rigide. Bineințeles considerindu-se că agentul respectiv este stăpin pe tehnica acestor mijloace.

ANEXE

ÎNSEMNĂRI DIN 13 MARTIE 1938 ALE LUI ARMAND CĂLINESCU

Vine Hoare și mă întreabă ce am zice dacă Siguranța engleză ar trimite agenți care să însoțească trenul regal*. Tilllea i-a sugerat, după ce m-a invitat pe mine. Mă arăt surprins. Nu avem nici o grijă deosebită. Mulțumesc pentru sentimentele exprimate și cer să reflecteze. Informat pe Ur**. Sînt chemat la palat după amiază la ora 4.

Voi expune astfel situația M.S. :

Evenimentele din Austria nu sînt întîmplătoare. Ele sînt o etapă în planul de expansiune germană care cuprinde: stat național integral și cucerirea de debușeuri și materii prime în răsărit. Dunărea bulevard comercial și strategic între est și vest. Toate statele care au fost așezate aici au suferit mari presiuni. Austria, apoi Cehoslovacia, ar urma România, care are baza aeriană prin petrol.

— Momentul ales: Anglia nemulțumită, Franța frămîntată de lupte sociale și economice, Rusia considerabil slăbită.

— Metoda: deslănțuirea acțiunii pe plan ideologic. Mișcări naționaliste de dreapta. Deci ajutor și presiune dinăuntru.

— Care e acum situația României? Am primit un moment curentul și l-am luat noi. O nouă așezare constituțională. Nu este însă consolidat. În evoluție normală era de așteptat o redeșteptare. Ea a fost grăbită și stimulată prin evenimentele din Austria. Telegrama Codreanu, ecourile de la Gardă. De altfel sub Goga nu s-a găsit decît puțin interes la Roma și indiferență la Berlin. Era socotită ca o etapă pentru a ajunge la Gardă. Faimoasa formulă „în 48 de ore atașare la Axa Berlin-Roma". Deci străinii centrali vor încuraja tot pe gardiști și la momentul decisiv vor conta tot pe ei, chiar cînd oficialitatea română ar crede potrivit să schimbe politica externă. Așa dar nici regele nici lumea politică, în afară de Gardă, nu vor putea rezista.

În asemenea momente se pune problema vizitei la Londra. Dificultățile și plecarea unui șef de stat într-un moment critic din țară. Nu știm ce se întîmplă

---

*) E vorba de vizita Regelui Carol al II-lea în Anglia și Franța, care a avut loc în luna noiembrie 1938.

**) Ernest Urdăreanu — ministrul palatului.

între timp. Exemplu: Prin anul 1914. b) Dificultatea şi nesiguranţa voiajului spre ce rute; c) atmosferă nesigură la Londra; posibilitatea reacţiunii în ţară, chiar în ipoteza că va fi stăpînită, ceea ce e sigur.

În favoarea voiajului: a) necesitatea de a nu spori alarma b) examinarea situaţiei cu cabinetele de la Paris şi Londra. Ambele însă contestabile. Nestabilitate în ambele Capitale şi alarma deja existentă.

— Propuneri: 1. Amînarea voiajului. 2. Lichidarea imediată a gardismului prin arestarea lui Codreanu şi a tuturor fruntaşilor. 3. Întocmirea şi începerea realizării unui mare program constructiv, sporirea potenţialului agricol. Ministerul ar întocmi repede programul. Mijloacele: mobilizarea armatei statului prin formule necesare autonome a tuturor avuţiilor.

— Regele m-a chemat întîi singur, apoi a chemat pe Tătărăscu şi audienţa a continuat în comun. Mi-a cerut să repet argumentarea. Tătărăscu s-a declarat de acord. S-a hotărît să se comunice amînarea vizitei pe motivul incertitudinii dezvoltării viitoare a situaţiei internaţionale. S-a decis să fie trimis Comnen la Paris şi Londra. Rex a adăugat că nici nu ar putea discuta acum în străinătate. Mi-a spus şi-am înţeles un fel de preferinţă a sa, că probabil va trebui şi noi să ţinem seama de noul raport internaţional.

(Arhiva I.S.I.S.P. de pe lîngă C.C. al P.C.R., fond nr. 3, dosar nr. 65 — Memoriile lui Armand Călinescu — p. 489—492).

DEPOZIŢIA MARTORULUI IULIU MANIU LA PROCESUL LUI C. Z. CODREANU

Acuzatul : — Rog să fie întrebat d1. Maniu de ce s-a făcut între noi pactul de neagresiune, cînd ideologiile noastre sînt atît de diferite.

Preşedintele : — Domnule Maniu, răspundeţi vă rog în rezumat, pentru că chestiunea n-ar interesa prea mult procesul în sine.

Martorul Iuliu Maniu : — Într-adevăr, cum aţi binevoit a spune, ideologiile noastre sînt foarte deosebite. Poate în ţara aceasta nu sînt două partide care să fie aşa opuse în ideologia lor, cum sînt ale noastre : al d-lui şi al meu. Sînt opuse pentru că partidul nostru este un partid democratic, ţine la principiile democratice şi crede că singură democraţia este în stare să ridice o naţiune şi să întărească o ţară...

De aceia sînt pentru democraţie. Dumnealui şi partidul Domniei-Sale sînt pentru totalitarism şi pentru dictatură. Eu sînt contra dictaturei în orice formă s-ar prezenta.

Deaceia, vedeţi, sîntem mari adversari.

Al doilea : Eu sînt pentru o alianţă externă cu Franţa şi Anglia şi cu marile democraţii apusene. Cred că interesul neamului românesc şi al ţării noastre nu poate fi, în învălmăşeală grozavă care ameninţă, altfel asigurat decît prin aceste alianţe.

Dl. Codreanu şi partidul domniei-sale este pentru o alianţă cu Germania. Nu pot să aprob acest lucru.

Al treilea : partidul domniei-sale are o atitudine antisemită. Ori, eu şi noi nu sîntem antisemiţi. Noi nu credem că se poate rezolva o problemă prin persecuţiune. Detest persecuţiunea contra oricui ar fi îndreptată. Deaceia eu cred că neamul romînesc nu are nevoie de un sistem de persecuţiune, pentru a-şi afirma drepturile sale şi viitorul său.

Al patrulea : Dumnealui şi partidul domniei-sale are metode şi tactice politice care diferă de ale noastre.

Şi atunci, desigur, cînd este aşa situaţiunea, se poate pune orişicui întrebarea cum de am ajuns noi să fim împreună şi să fim fraţi

de luptă, și cu toate această deosebire de ideologii, să-mi aduc aminte cu multă plăcere de lupta dusă cu succes împreună cu D-sa.

Motivul este:

Întîi, personalitatea domniei-sale, partea personală. De cînd îl petrec cu atențiunea, n-am avut plăcerea să-l cunosc personal decît atunci cînd am făcut această înțelegere electorală însă urmărind personalitatea domniei-sale m-am convins că este de o sinceritate, de o consecvență și de o onorabilitate, care sînt foarte rare în viața noastră politică. Tenacitate, perseverență, consecvență și sinceritate în acțiune nu prea se găsesc la noi. Am găsit la dumnealui. De aceea i-am întins cu plăcere mîna.

Dar afară de acestea, care sînt chestiuni pur personale, care n-ar fi putut să ne îndemne să facem o acțiune politică comună, au mai fost și alte motive foarte importante de ordin politic.

Dumnealui, ca atitudine politică, a găsit ca și mine că înainte de toate demnitatea națională este aceia care trebuie apărată într-un Stat și la o națiune.

Ori, numirea d-lui Tătărăscu de Prim-Ministru, după părerea mea și a domniei-sale, a atins adînc demnitatea națională. Și numirea d-lui Tătărăscu pe atunci a atins adînc și a călcat în picioare spiritul constituții noastre.

Și atunci, iată un tînăr unde numai decît ni s-a îmbiat să lucrăm împreună.

Președintele: — Domnule Maniu, pe cît posibil să evităm numele proprii. E vorba numai principial.

Martorul Iuliu Maniu: — Al doilea, partidul nostru și concepțiunea noastră este naționalistă. Această idee a fost temeiul înființării partidului nostru și această idee a condus partidul nostru de 90 de ani, de cît există. Am găsit și la dumnealui aceeași idee și aceiași tendință naționalistă. Firește, noi suntem pentru un naționalism constructiv, pentru a ridica națiunea română, pentru a pune la dispoziția sa toate puterile Statului, fără a persecuta pe cineva.

În ideea aceasta constructivă, eliminînd partea de persecuțiuni, am fost de acord cu activitatea d-sale și cu părerea d-sale, și atunci am crezut că pe celălalt tărîm de activitate vom putea să introducem prima campanie electorală, dusă la oarecare înțelegere și să-i insuflăm, ca puterea de Stat să dezvolte toate însușirile splendide ale poporului român și ca întreg Statul cu aparatul său să repare greșelile acestui popor.

Iată, al doilea motiv care m-a îndemnat să intru, cu domnia-sa în înțelegere.

Al treilea: cred că o națiune nu poate să existe dacă nu ține seama de morala creștină. Cred că națiunile care s-au înălțat, s-au înălțat că au ținut în vedere acest lucru că fără morală în viața parti-

culară și fără morală și corectitudine în viața socială și de Stat, nu pot merge înainte. Această umilă părere a mea s-a găsit oarecum în tovărășie cu principiile pe care le-a profesat Dl. Codreanu, și astfel am crezut că este cazul să afirmăm în viața publică acest mare principiu al onoarei și al moralei creștine, care, durere, se calcă atît de mult la noi.

Al patrulea: ca un stat să prospereze, fiind noi cu toții adînc monarhici, nu poate altfel decît dacă între națiune și între Coroană este un contact direct...

Președintele: — Această chestiune, domnul Maniu, nu interesează. Acesta este o chestiune pur politică, care interesează cadrele de partid, nu procesul în sine.

Martorul Iuliu Maniu: — Este o concepție politică care ne-a întrunit pentru a înlătura camarila dimprejurul Coroanei...

Președintele: — Domnule Maniu, am terminat chestiunea. Vă rog altă întrebare.

Acuzatul: — Dacă în practica vieții noastre politice, partidele de la guvern n-au folosit organele de poliție, jandarmerie etc., pentru a împiedica propaganda partidelor de opoziție.

Președintele: — Această întrebare cu consultarea judecătorilor, cred că nu este cazul să fie pusă, pentru că noi nu intrăm în frămîntările politice ale partidelor. Vă rog, altă întrebare.

Acuzatul: — Dacă în practica vieții noastre politice nu a fost ca partidele de opoziție să protesteze în mod public, prin scris și prin Parlament, în contra acestor măsuri, arătînd în copie ordinele ilegale, trimise de partidele de la Guvern.

Martorul Iuliu Maniu: — Domnilor, în adevăr, partidele politice, în afara de alegerile de la 1928 și 1932, pe care le-a făcut partidul nostru, au stat în fața tristei situațiuni de a fi folosit organele de siguranță, de Stat, jandarmerie, poliție, pentru interesele electorale de partid.

Președintele: — Se întrebuința pentru ordinea publică, ca să mențină ordinea, pentrucă orice alegere constituie o frămîntare în Stat și organele sînt chemate să mențină această ordine ca se evite frămîntările. Așa încît vă rog să vă rezumați la întrebarea pusă de Dl. Codreanu, în sensul dacă ați avut ocazia să protestați.

Martorul Iuliu Maniu: — Domnule Președinte, în toate alegerile am avut ocaziunea să-mi vină la mînă ordinele secrete ale jandarmeriei și ale poliției, care arătau ingerințele lor și folosirea forțelor de la Guvern în luptele electorale în așa măsură, că în alegerile de la 1927, nu mai puțin decît 16 ordine secrete de la jandarmerie și siguranță mi-au ajuns la mînă, foarte supărătoare, pe care le-am adunat într-un memoriu, le-am publicat într-o gazetă, mai mult, le-am adunat și am ținut să mă duc la Primul Ministru de pe vremea aceia Ionel Brătianu, să i le pun în mînă, — nu vreau să numesc comandantul jan-

darmeriei de pe atunci, — şi să-i arăt pînă unde poate să meargă. Am dat d-lui Prim Ministru acest memoriu şi nu mi-a făcut nici-o observaţiune.

Preşedintele : — Altă întrebare.

Acuzatul : — Dacă acest fapt, al deţinerii de către un şef de organizaţie politică, a acestor ordine şi acte, a fost considerat vreodată ca un gest de trădare sau ca ceva periclitînd existenţa Statului ?

Preşedintele : — Care este părerea Dvs. în această privinţă ?

Martorul Iuliu Maniu : — Niciodată.

Preşedintele : — Răspunsul este negativ.

Martorul Iuliu Maniu : — Totdeauna aceste ordine, cîte mi-au ajuns în mînă, le-am adus în Parlament şi nimeni nu mi-a făcut nici-o acuzaţie că am trădat Siguranţa Statului. Era uzul constant.

Preşedintele : — Altă întrebare.

Acuzatul : — Dacă ştie dl. martor că eu voiam să vin la Guvern acum, sau dacă, din discuţiunile pe care le-am avut, mi-am manifestat eu graba de a veni acum la Guvern ?

Martorul Iuliu Maniu : Într-adevăr, am avut plăcerea să stau de vorbă cu dl. Codreanu mai mult timp, discutînd campania electorală şi niciodată nu am văzut vreun gest de al domniei-sale care să fie denotat vreo grabă. Din contră, noi tindem să venim la Guvern, avem dreptul să venim ; dumnealui totdeauna arăta că nu are intenţiunea de a veni la Guvern deocamdată, pentru că dumnealui lucrează mai mult pentru viitor, aşa încît nu avea nici o grabă în această privinţă.

Preşedintele : — Altă întrebare.

Acuzatul : — Dacă a văzut în mine şi în mişcarea pe care am condus-o, pe un om care urmărea o răzvrătire sau un război civil.

Martolul Iuliu Maniu : — Dacă aş fi observat lucrul acesta, eu nu aş fi intrat cu dvs. în legătură, pentru că, cred că pentru neamul românesc şi pentru Ţara Românească, nimic nu poate fi mai catastrofal decît răzvrătirea şi eu nu m-aş fi asociat la acest lucru, pentru că o răzvrătire sau o revoluţie în ţară este un lucru absolut condamnabil.

Acuzatul : — Dacă pentru actele acestea, pot eu să fiu acuzat de trădare...

Preşedintele : — Aceasta nu poate să o spună dl. Maniu, fiindcă nu cunoaşte nici actele.

Acuzatul : — Dacă am discutat cu dl. Maniu chestiunea politicei noastre externe şi dacă a văzut că aş fi pus eu vreun interes personal în această privinţă, sau eram minat de o convingere adînc reflectată ?

Martorul Iuliu Maniu : — Noi nu am discutat temeinic chestiunea politicei noastre externe, dar în tot cazul am vorbit despre ea în două rînduri mi se pare.

Am constatat şi atunci în conversaţia noastră particulară că sîntem adversari politici ca ideologie şi cu această ocazie voind să-l conving pe D-sa ca să accepte politica externă pe care o socotesc bună pentru noi, am discutat foarte calm cu argumente de diferite domenii: cu convingere D-sa, cu convingere eu, fără însă să fi văzut vreun element de interes personal la D-sa în această chestiune, precum ar fi exclus lucru acesta. Am văzut la D-sa argumente puternice, pe care eu le-am combătut, dar am văzut la D-sa preocupaţiuni de natură cu totul în afară de vreun interes personal.

Iacobescu Paul, avocat: — Era mînat numai de dragostea de ţară şi preocupat de binele ei.

Martorul Iuliu Maniu: — Evident.

Acuzatul: — Dacă în propaganda la care a luat D-sa parte în diferite locuri a cunoscut mişcarea legionară şi dacă poate să dea denumirea de „clandestină" şi „ocultă" aceste mişcări? Dacă această mişcare era necunoscută, sau dacă oamenii mei sînt cunoscuţi prin sate şi de cel din urmă copil?

Martorul Iuliu Maniu: — În propaganda electorală m-am izbit de organizaţiile D-sale care lucrau pe faţă, care făceau propagandă pentru dînşi după cum şi noi făceam propagandă pentru noi. Organizaţie secretă n-am putut constata.

Am avut de a face cu organizaţiile D-sale, care lucrau foarte pe faţă şi foarte energic, ba pentru mine pot spune chiar prea energic.

Iacobescu Paul, avocat: — Facem o respectuoasă şi stăruitoare rugăminte: desigur dl. Maniu a citit ca şi toată lumea ordonanţa definitivă publicată în ziare. D-sa a văzut despre ce anume ordine este vorba în ordonanţa aceia definitivă. Voim atunci să-i punem următoarea întrebare: aceste ordine puteau constitui altceva decît măsuri de poliţie, în înţelesul generic, măsuri poliţieneşti şi nimic mai mult?

Preşedintele: — Am consultat camarazii mei. Chestiunea aceasta este dedusă judecăţii. Dl. Maniu este chemat martor, nu judecător. Judecata va face aprecierea asupra materialului dat de martor. Punînd această întrebare ar fi să-l transformăm pe dl. Maniu din martor în judecător. Astfel această întrebare, cu avizul camarazilor mei, socotim că nu se poate pune.

Iacobescu Paul, avocat: — Dacă aceste ordine au fost considerate ca simple măsuri de poliţie?

Preşedintele: — A spus-o în partea întîia.

Cosmovici Horia, avocat: — A spus dl. Maniu că în calitatea pe care a avut-o D-sa i s-a întîmplat chiar într-un an să aibă 16 ordine de felul acesta. Pentru ca să ne folosească această depoziţie în fapt, vrem să identificăm aceste piese ca să vedem dacă ele erau la fel cu cele din dosar.

Preşedintele: — Este aceiaşi chestiune asupra căreia Tribunalul s-a pronunţat.

Procurorul : — Deşi dl. Maniu, în prima parte a declaraţiei D-sale a răspuns în bună măsură întrebării pe care noi voim să o punem, totuşi îl rugăm pe dl. Maniu să răspundă în mod precis : ce părere are D-sa asupra consecinţelor ce ar fi decurs pentru statul nostru, atît sub raportul interior, cît şi cel exterior în ipoteza cînd partidul „Totul pentru ţară" ar fi preluat sub o formă sau alta puterea ?

Preşedintele : — Întrebarea ar avea caracterul acesta : Dvs. aţi discutat chestiunea politicei externe şi aţi fost în dezacord cu ceea ce propovăduia dl. Codreanu.

Dl. procuror vrea să ştie cum vedeţi dvs. consecinţele care ar fi rezultat pentru ţară dintr-o politică externă în sensul vederilor d-lui Codreanu ?

Martorul Iuliu Maniu : — Întrebarea se poate rezolva foarte simplu : dacă eu aşi fi crezut că politica d-lui Codreanu aduce bine ţării, m-aşi fi alăturat ei. Faptul că eu lupt într-o altă tabără, faptul că sînt preşedinte al unui partid cu alte tendinţe politice, dovedeşte că eu n-aşi găsi de bine ca organizaţia D-sale cu aceste principii să ia cîrmuirea ţării în mînă. De aceia am luptat contra D-sale. Chestiunea e însă alta : noi, toate partidele şi al D-sale şi al nostru, şi celelalte sîntem patriotice, care vrem binele ţării, — şi D-sa şi noi, — fireşte fiecare pe calea pe care o socoteşte mintea sa. În ce priveşte chestiunea, care partid să vină să cîrmuiască, ţara, aceasta are s-o hotărască opinia publică a ţării, în conformitate cu greutatea argumentelor pe care le va provoca fiecare în faţa acestei opinii publice, pentru a o cîştiga.

(Extrase din articole din presa vremii în care se demască activitatea antinațională a lui Corneliu Zelea Codreanu).

„MASCA TRĂDATORULUI CORNELIU ZELEA CODREANU A CĂZUT"

— I-a fost smulsă de vrednicii ostași ai țării din justiția militară română —

„Descinderea, care s-a făcut în noaptea de 17 aprilie a.c. la căminul așa-zisei mișcări legionare a fost așa dar salvatoare pentru țară. Rechizitoriul definitiv al procurorului militar de pe lîngă Tribunalul corpului II de armată prin care Corneliu Zelea Codreanu, șeful acestei mișcări e trimis în judecată pentru trădare, este cît se poate de clar și explicit.

Ceea ce acest străin de neamul nostru, care avea întinse legături cu mișcările din afara granițelor Țării și mai cu seamă cu acele mișcări ce urmăreau năruirea tratatelor de pace de la baza României Întregite, nu era decît o organizație tainică conspirativă, o acțiune clandestină pe baze teroriste menită să capteze întreg tineretul țări noastre, să formeze cu el organizațiuni paramilitare pe care să le opună cu violență împotriva organelor de apărare și instituțiilor fundamentale ale statului. Iar pînă la această lovitură ce avea să-i folosească apoi pentru scopurile lui criminale de a închina țara străinilor din obîrșia cărora pornise el, Corneliu Zelea Codreanu îndepărta sufletul tineretului român de țară și de statul țării lui, ajunsă la apogeul idealului neamului românesc, îndrumîndu-l pe astfel de căi criminale încît el reușise ca din fii acelor eroi care au zămislit România Mare, el să formeze agenți halucinați care să-i aducă și să-i încredințeze lui, străinului fără pic de sînge românesc în vinele lui, actele secrete pe care și le însușeau pe furiș de la toate instituțiile Statului pînă și de la Marele Stat Major al Armatei.

*
* *

În interesul superior al țării și neamului nostru este ca fiecare român să citească cu deosebită atențiune constatările făcute de instrucție asupra vastului complot pe care reușise acest Corneliu Zilinsky să-l organizeze în țara noastră.

Lovitura pe care o proecta astfel Corneliu Zilinsky în țara noastră era meditată în cele mai mici amănunțimi. În afara granițelor el trebuia să pozeze în superintelectualul țării românești, înăuntru ca descendent din eroii legendari ai neamului românesc.

Dar masca de pe fața acestui îndrăzneț aventurier a căzut definitiv și la vreme. I-au smuls-o vrednicii apărători ai țării și neamului nostru care stau permanent de veghe și ocrotesc așezămintele statului nostru, ca ele să nu fie zdruncinate de aventurierii străini tocmai cînd el se află în continuă propășire de la întemeierea lui și pînă astăzi".

(Reprodus din ziarul „Neamul Românesc" din 8 mai 1938).

„ZILINSKY E VINOVAT ÎN FAȚA LUI DUMNEZEU, A LEGILOR ȘI A OAMENILOR"

— Adevăruri care trebuie să atîrne greu la sancționarea celui ce a încercat, ridicat pe cadavre, să răstoarne ordinea în stat —

„Cabinetul de instrucție al tribunalului militar de pe lîngă corpul II. armată, continuînd cercetările cu privire la crima de trădare săvîrșită de Corneliu Zilinsky Codreanu, a constatat că și alte articole din codul penal au fost grav încălcate de cel care — O VOM SPUNE, PÎNĂ CE TOȚI CEI ZĂPĂCIȚI DE MISTICA LEGIONARĂ SE VOR DEZMETICI — și-a făcut intrarea pe arena vieții publice a României prin asasinarea unui prefect în exercițiul funcțiunii.

Magistratul instructor pe bază de dovezi peremptorii, pe bază de documente autentice, a stabilit că „naționalistul" Corneliu Zilinsky Codreanu e vinovat și de ÎNDEMN LA RĂZVRĂTIRE ȘI DE ATENTAT CONTRA ORDINEI ȘI SIGURANȚEI ÎN STAT.

Pe temeiul acestor constatări se va întocmi ordonanța definitivă de urmărire, iar justiția va judeca, apoi, pe cel care a încercat pretextînd că lucrează sub semnul crucii, să arunce România în prăpastie.

Justiția va trebui să aibă în vedere însă și unele amănunte, care dacă nu pot fi încadrate în textele categorice ale legii, trebuie să atîrne greu la condamnarea lui Zilinsky.

Cu o perseverență diabolică, cu o migală criminală, fostul conducător al fostei Gărzi de Fier a învățat pe adepții săi să urască, să dușmănească, să se răzbune. De la ură nu erau exceptați nici binefăcătorii, nici prietenii.

Și nici părinții.

Citiți pasajul acesta din conferința ținută la radio de d. profesor N. Iorga: „Acum pot să spun un lucru pe care nu l-am mărturisit, atîția ani: într-un mare oraș, capitala uneia din țările care s-au alipit la Regatul din 1916, vorbind cu cineva, un vechiu ucenic sufletesc al meu, care în acel loc avea una din funcțiunile cele mai importante, el mi-a povestit cum un tînăr pe care-l crescuse de copil, împărtășind o credință stropită cu atîta sînge și care dorește ca sînge nou să se adauge pentru a se ajunge la biruință, i-a spus așa: „te iubesc și te respect pentru tot binele pe care mi l-ai făcut, dar dacă aș primi de la șeful meu ordi-

nul de a te ucide, aş descărca toate gloanţele revolverului meu în capul şi în pieptul d-tale".

Citiţi, oameni buni, şi cutremuraţi-vă !

Citiţi, domnilor magistraţi, şi revoltaţi-vă pînă în adîncul sufletelor dvs.

Revoltaţi-vă şi constataţi că Corneliu Zilinsky-Codreanu a nărui sentimentul de dragoste pe care trebuie să-l aibe feciorii pentru cei ce le-au dat viaţă şi i-au îngrijit.

Constataţi, onoraţi magistraţi, că agitatorul Corneliu Zilinsky-Codreanu e vinovat şi în faţa lui Dumnezeu şi în faţa legilor şi în faţa oamenilor.

...Şi cînd ne gîndim că ridicat pe cadavre Corneliu Zilinsky-Codreanu urma să dicteze în România dacă reuşea monstruosul său plan, ne dăm seama că Dumnezeu nu uită această ţară nici în cele mai grele momente.

N-o uită şi-o ajută să învingă toate duşmăniile şi să biruie toate obstacolele ridicate de criminalii puşi în slujba străinilor".

(Reprodus din ziarul „Frontul" din 17 mai 1938).

O R A 3

„DOVADA PRECISĂ CĂ ADEVĂRATUL AUTOR AL ASASINATULUI LUI I. G. DUCA ESTE CORNELIU Z. CODREANU"

— Testamentul lui Stelescu —

„Intr-unul din numerele noastre trecute am publicat scrisoarea lui Corneliu Z. Codreanu către Stelescu şi Belimace, unul din asasinii lui I. G. Duca, scrisă în ajunul asasinării acestuia.

Tot în această scrisoare se socotea unitate de măsură pentru triumful cauzei legionare „mormîntul".

Evident, ne-am ridicat cu toată energia împotriva acestei concepţii criminale, după cum am evidenţiat realitatea, că autorul moral al asasinatului fostului preşedinte de consiliu I. G. Duca, era Corneliu Z. Codreanu.

Din documentul ce publicăm astăzi şi care are o importanţă covîrşitoare, reiese că Stelescu a văzut ordinul dat de Corneliu Z. Codreanu pentru asasinarea lui I. G. Duca.

Acest testament evidenţiază motivele care l-au determinat pe C. Z. Codreanu să suprime pe Stelescu.

Scrisoarea lui C. Z. Codreanu către Stelescu şi Belimace publicată deunăzi în facsimil şi testamentul lui Stelescu, publicat azi tot în facsimil, sînt de natură să precizeze împrejurările în care s-a pus la cale asasinarea primului ministru I. G. Duca, precum şi să indice pe autorii morali ai acestui asasinat.

Iată aici testamentul lui Stelescu pe care-l publicăm mai sus în facsimil.

12 octombrie 1934.

TESTAMENT

Dacă voi fi asasinat să știți că din ordinul lui Corneliu Zelea Codreanu am fost.

Cu tot eroismul băieților de la Jilava, totuși el a dat ordin de omorirea lui Duca ; l-am citit și eu.

Legionarii să-și aleagă alt șef, acesta este numai un încrezut și farsor.

Publicați cele ce am scris aici și cartea mea despre Gardă.

Mor cu conștiința împăcată că am fost cinstit".

(ss) Mihai Stelescu

(Reprodus din ziarul „Frontul" din 17 mai 1938).

I. G. DUCA A FOST UCIS DIN ORDINUL SCRIS A LUI ZELINSCHI CODREANU"

– Testamentul politic al lui Mihail Stelescu, denunță pe adevăratul asasin –

„Nici o dreaptă judecată, nici o minte de român luminată, nici un adevărat creștin și nici chiar cei mai aprigi vrășmași ai fostului prim ministru I. G. Duca, nu s-au îndoit o clipă că asasinarea lui a fost ordonată de Corneliu Zelinsky Codreanu.

Din prima scrisoare publicată în facsimil pe care „Căpitanul" o adresa lui Mihail Stelescu și Belimace și în care fixa ca unitate de măsură „mormîntul", afirmînd că sînt necesare cel puțin 200 de morminte pentru biruința legionară — noi am tras concluzia logică, că asasinarea lui Stelescu a fost ordonată de același „Căpitan", pentru ca o dată cu moartea lui să dispară dovezile și mărturiile pe care acesta le deținea în calitatea lui de apropiat al „Căpitanului".

Documentul ce publicăm azi-mîine îl vom da în facsimil — confirmă în totul afirmațiile noastre și credința unanimă pe care toată suflarea românească a avut-o din primul moment : asasinarea lui I.G. Duca și apoi a lui Mihail Stelescu au fost ordonate de Corneliu Zelinsky Codreanu.

Mihail Stelescu afirmă în testamentul său : „Cu tot eroismul băieților de la Jilava — e vorba de Constantinescu, Belimace și Caranica, ucigașii lui I. G. Duca — totuși el (Corneliu Zelinsky Codreanu) a dat ordin de omorirea lui Duca, L-AM CITIT ȘI EU".

Prin urmare, „Căpitanul" a dat ordin SCRIS, pe care l-a CETIT Mihail Stelescu, dar l-au mai cetit, afirmă testamentul ȘI ALȚII.

Dovada că cele ce Stelescu afirmă în testamentul său sînt exacte și corespund credinței generale a făcut-o însăși Codreanu, care nu a ezitat, să avanseze cu

cea mai mare distincție pe cei trei asasini, cari n-au avut la activul lor decît cea mai odioasă faptă omenească, uciderea omului de înaltă probitate morală care a fost I. G. Duca. O astfel de distincție nu s-a dat altora cu merite ce nu se soldau cu asasinări.

Avansînd pe criminali, Codreanu mărturisește public că el a asasinat, că cei trei nu au fost decît agenți de execuție, că prin urmare pedeapsa capitală pe care au primit-o asasinii se cuvine și celui care a ordonat omorirea.

Socotim că în fața acestei dovezi, justiția nu mai poate întîrzia cu revizuirea procesului asasinării lui I. G. Duca, pentru ca vinovatul să-și primească osînda oribilelor lui fapte".

„CORNELIU ZELINSCHI ERA ÎN LEGĂTURĂ CU O ORGANIZAȚIE STRĂINĂ"

— O nouă gravă acuzațiune în sarcina șefului fostei mișcări legionare —

„Ordonanța definitivă prin care Corneliu Zelea Codreanu este trimis în judecată Tribunalului Militar al Corpului II. de armată pentru trădare, uneltire contra ordinei sociale și pentru răzvrătire, cuprinde documente de o gravitate excepțională. Fiind publicată în întregime, în altă parte a ziarului, cititorii își vor putea da singuri seama de primejdia ce ar fi amenințat țara în cazul cînd autoritățile militare, în unire cu siguranța generală n-ar fi procedat rapid și n-ar fi făcut interesanta captură de acte și documente revelatoare, cu prilejul descinderilor și percheziţiilor din noaptea de 17 aprilie. Totuși se impune să stăruim asupra unuia din cele mai grave capete de acuzare: uneltirea contra ordinei sociale, pentru că în această acuzare nu este vorba de un fapt așa de simplu, cum pare a-l prezenta calificarea...

*
* *

Ordonanța definitivă spune: „Delictul de uneltire contra ordinei sociale, încadrat în art. 209, punctul 4, cod penal „Carol II" constă din aceea, că inculpatul în anul 1935 A INTRAT ÎN LEGĂTURĂ CU O ORGANIZAȚIE STRĂINĂ, ÎN SCOP DE A PRIMI INSTRUCȚIUNI ȘI AJUTOARE DE ORICE FEL PENTRU PREGĂTIREA REVOLUȚIUNII SOCIALE DIN ROMÂNIA.

Așa dar nu este tocmai simplă această uneltire. Este vorba de uneltire dar și de legături în afară pentru pregătirea revoluției sociale în România.

E atît de gravă acuzația încît inculpatul dîndu-și seama de aceasta a refuzat să-și recunoască fapta. Apelul la streini, însă, a fost găsit la domiciliul său și Corneliu Zelea Codreanu n-a putut să conteste acest lucru.

E piesa care pune în lumină, mobilul real al acțiunii aceluia care se intitula șeful mișcării legionare.

Ea are următoarea redactare: „Comitetul central al Legionarilor național-socialiști din România luînd în dezbatere problema realizării programului pentru

campania 1935 — pe care o pregătisem de mult în vederea viitoarei alianțe economice și politice cu..."

Și mai departe: „Solidaritatea de interese morale în primul rînd, cari ne leagă în mod indestructibil, ne obligă și ne comandă a vă aduce la cunoștință dorința noastră. Amînarea războiului va face ca în cursul anului viitor să fîlfîie și în România stindardul..."

*

* *

„Inculpatul a luat cunoștință de întreg conținutul acestui document și după cum am văzut nu a putut contesta faptul că el a fost găsit la domiciliul său. Iar „din pasagiile reproduse — spune ordonanța definitivă — rezultă că „realizarea programului pentru campania 1935" — era dependentă și strîns legată de „solidaritatea de interese" ce o avea mișcarea legionară cu o organizație străină. Apoi se vede că această „legătura indestructibilă" legată de „amînarea războiului — după presupunerile inculpatului — va face ca în cursul anului viitor să fîlfîie și în România stindardul..."

Dar „intențiunile inculpatului — adaugă ordonanța definitivă — astfel cum reese din documentul aflat, se văd confirmate și întărite prin a doua piesă și anume: telegrama trimisă la anumită dată unei forțe străine.

„Existența acestei piese, cum și expediția ei nu este contestată de inculpat. Or, cuprinsul ei și calea prin care a fost trimisă, este absolut identică cu a primei piese".

(Aceste extrase din presa vremii se găsesc atașate la dosarul cu procesul lui C. Z. Codreanu din anul 1938, Arhiva C.S.S., dosar nr. 110.237, vol. 7, filele 115, 118, 119, 120 și 121).

(Extrase din presa vremii în legătură cu satisfacţia opiniei publice din ţară şi din străinătate faţă de condamnarea lui C. Z. Codreanu de către justiţia militară în mai 1938).

„S-A PUS CAPĂT UNEI AVENTURI"

„Sentinţa grea pronunţată în timpul nopţii de Tribunalul Militar împotriva lui Corneliu Zelea Codreanu este aceia pe care opinia publică românească o aştepta. De aproape cincisprezece ani ţara era tulburată, terorizată, împinsă spre prăpastie de acest agitator fără scrupule pe care îl anima o singură dorinţă: să devină dictator sîngeros.

Mii de tineri, din îndemnul lui, au apucat căile greşite ale călcării legii, căi cari pe mulţi i-au dus la închisoare. Din îndemnul lui Corneliu Zelea Codreanu mii de tineri s-au rupt de familiile lor, fanatizaţi, înebuniţi de crezul urii în care erau educaţi.

Fostul şef al fostei Gărzi de fier nu s-a aflat acum pentru întiia oară pe banca acuzării. Întiia oară a apărut pe această bancă, cu ani în urmă, ca asasin al lui Manciu. A fost, — datorită unui regretabil complex de împrejurări — achitat. În prima sa achitare agitatorul a văzut un semn al destinului, a socotit că pentru nici o faptă, oricît de odioasă, legile nu vor cuteza să-l atingă.

A doua oară Corneliu Zelea Codreanu a apărut pe băncile acuzării în calitate de complice al celor trei asasini ai lui I. G. Duca. Şi a fost din nou achitat. Îndrăzneala agitatorului a crescut. Bărbaţi politici cu trecut glorios în istoria politică a României întregite au fost insultaţi, calomniaţi, ameninţaţi cu închisoare, cu lagăre de concentrare, cu moartea. Unora, grupurile de legionari nu s-au sfiit să le şi citească în pragul caselor lor, sentinţele de moarte.

Corneliu Zelea Codreanu — pe deasupra oricăror legi ale statului românesc de azi — înfiinţa organizaţii paramilitare, corpuri de sacrificii, împărţea decoraţiuni şi grade, pronunţa şi aplica sentinţe. Ce altceva a fost asasinarea lui Mihail Stelescu, decît executarea unei hotărîri luată de un tribunal legionar? Un stat, pentru a fi puternic şi demn, trebuie să garanteze cetăţenilor lui că în cuprinsul lui nimeni nu poate făuri şi aplica legi personale, nimeni nu-şi poate face poftele în voie, şi nici dreptate singur, dacă o are. Statul trebuie să se apere de cei ce-i calcă legile şi-i pun, prin aceasta în pericol, existenţa sau bunul mers. În cazul lui Corneliu Zelea Codreanu statul n-a făcut altceva decît să se apere. Din acest proces — al treilea — agitatorul n-a mai ieşit ca din celelalte „erou".

Masca i-a fost smulsă de o sentință chibzuită care, însfîrșit, a pus capăt unei epoci de agitație dăunătoare nu numai binelui general, dar chiar și ființei statului".

(Reprodus din ziarul „Lumea Românească" din 28 mai 1938).

„CONDAMNAREA LUI CORNELIU ZELEA CODREANU A PRODUS O PROFUNDĂ SATISFACȚIE ÎN OPINIA PUBLICĂ"

„Întreaga conștiință românească a primit cu vie satisfacție sentința dată ieri de către tribunalul militar din București în procesul lui Corneliu Zelea Codreanu. Acest prim act hotărîtor al autorității de stat, menit să pună capăt anarhiei pe care fosta Gardă de fier o introdusese în viața publică și să curme acțiunea de dezagregare națională a mișcării legionare, a redat cetățenilor țării încrederea în autoritatea statului și credința în instituțiile constituite ale națiunii, pe care cei conduși de fostul „căpitan" au căutat să le submineze și să le distrugă.

Mulțumirea cu care opinia publică a țării a primit această sentință a fost cu atît mai vădită, cu cît din documentele care au stat la baza procesului lui Corneliu Zelea Codreanu s-a văzut că cei care pretindeau să mobilizeze viața neamului în numele unui naționalism, pe care credeau că au dreptul să-l monopolizeze își întemeiau morala pe teroare și asasinat și pe principii izvorite din structuri sufletești străine de spiritul românesc.

Putem prezenta azi cititorilor noștri un nou document care să fie dovadă nu numai a principiilor ci și a comportării acelora care pretindeau că vor da națiunii un nou ritm moral.

Ziarul „Seara" publică o scrisoare a lui Ion Zelea Codreanu, tatăl „căpitanului" Corneliu. Este o cerere adresată comandantului lagărului de sechestrați politici de la Miercurea Ciucului, prin care fostul profesor și părintele conducătorului mișcării legionare, care se găsește în acest lagăr, anunță că, ori de cîte ori nu va primi la masă „1/2 kgr. vin", nu va lua masa.

„De 39 de ani — spune Ion Zelea Codreanu, fost profesor și fost deputat — nu am putut lua niciodată masa fără vin. Nici chiar în timpul celor două războaie la care am participat. Nu am putut din cauză că stomahul meu nu mistue fără acest tonic excitant. Dealtfel și medicul oficial a constatat astenia mea din cauza lipsei de vin".

Este al doilea act public al tatălui fostului „căpitan" al legionarilor. Primul a fost acela în care, acum 37 de ani, Ion Zelinschi cerea să i se schimbe acest nume polonez în acel „neaoș românesc" de Codreanu. Amîndouă sînt, oricum, elocvente pentru structura sufletească a părintelui celui condamnat pentru trădare, spionaj și răzvrătire. Acesta din urmă însă vorbește categoric despre nivelul moral și înălțimea preocupărilor acelora care au vrut să facă „marea revoluție națională". El este însfîrșit o dovadă hotărîtoare a cinismului și lipsei de decență a acestor falși naționaliști moralizatori".

(Reprodus din „Informația" din 29 mai 1938).

„SENTINȚA DE IERI A SANCȚIONAT AVENTURA PERSONALĂ"

— Problema generației tinere așteaptă să fie rezolvată —

„Tribunalul militar a sancționat printr-o pedeapsă exemplară cariera unui om, care voia să arunce pe drumul aventurii destinul unui neam.

O carieră, care debutase printr-un asasinat și voia să se înalțe peste o culme de morminte, DE MORMINTE ROMÂNEȘTI, cerute de el, care nu avea nici măcar meritul de a se fi născut din pămîntul curat românesc al acestui neam și n-a avut în sîngele lui niciun strop de picătură neaoș românească.

AVENTURA INSULUI S-A ÎNCHEIAT.

Orice nădejde ar mai nutri posedații iluziilor permanente, cariera personală a polonului-rutean Corneliu Codreanu, s-a sfîrșit.

Demnitatea unui neam întreg nu putea îngădui ca în numele sufletului românesc și aspirațiilor sfinte ale acestui suflet să vorbească un STRĂIN.

Rămîne însă întreagă problema generației tinere. Desprinsă din mirajul aventurii, al hipnozei întreținută de fîlfiirea unui steag străin pe meleagurile românești — generația noastră tînără constituie o realitate care se cere integrată sub toate aspectele ei organismului de stat.

De sus pînă jos strucutra socială așteaptă să fie refăcută, regenerată, iar tineretul acestei țări năzuiește — cu perfectă îndreptățire — să-și spună cuvîntul în toate problemele de care se leagă viitorul românismului.

Generația tînără așteaptă să i se indice îndatoririle, dar vrea să participe sub toate formele la răspunderea posturilor de comandă.

Această generație tinde să imprime vieții noastre publice ritmul accelerat al forței sale de creație, pecetluind deceniile care curg deacum înainte CU FAPTA PERSONALITĂȚII SALE".

(Reprodus din ziarul „Informația" din 29 mai 1938).

„DUPĂ CONDAMNAREA LUI CORNELIU ZELINSKY"

— O pedeapsă bine meritată care pune capăt anarhiei —

Cu o severă dar cu o dreaptă judecată, Tribunalul Militar al corpului II de armată, a pronunțat sentința ce se cuvenea în procesul de trădare al lui Corneliu Zelinsky Codreanu.

Pedeapsa binemeritată aplicată aceluia care — străin de neamul nostru — socotea că România poate fi cîmpul de experiență și de satisfacere a ambițiilor criminale ale tuturor aventurierilor, vine să restabilească prestigiul autorității în stat și al legilor țării.

Toată acea mentalitate bolnavă care tirise în tabăra lui Zelinsky o parte

din tineretul nostru pe care el îl mina pe calea crimei și a uneltirii împotriva statului nostru național, nu s-a întemeiat decît pe credința — pe care o îndreptățea carența autorității într-un regim de dezmăț electoral și demagogic — că fapta cea rea, crima chiar, poate scăpa nepedepsită.

Sentința de ieri vine să năruie socotelile tuturor acelora cari se asociau la acte criminale sigur că ele nu-i vor duce la ocnă ci la demnități și onoruri. Și odată cu ele se nărue și mitul acela primejdios al unei organizații care, pentru a putea mai în voie săpa temeliile statului nostru și înșela buna credință a românilor, își zicea naționalistă.

DEMASCAREA FALSULUI NAȚIONALISM

Astăzi se știe ce a urmărit fosta Gardă de fier și ce era naționalismul „românului" Zelinsky. Se știe de asemenea că cei ce îndrăznesc să uneltească împotriva statului și a ordinei stabilite, își află fără șovăire pedeapsa meritată și prescrisă de legile țării. Și odată cu aceasta se taie pofta de teroare celor ce-și întemeiau o acțiune politică pe amenințări și pe asanisate. Țara răsfulă ușurată că a scăpat de sub teroarea unui aventurier și e bucuroasă să constate că ordinea și autoritatea au fost restabilite în toată plinătatea lor.

Iar cei ce s-au lăsat orbiți de mitul înșelător al unei organizații îndreptate împotriva intereselor și existenții noastre naționale, este timpul să se reculeagă și să măsoare imensitatea greșelii în care căzuseră. Țara are nevoie de liniște și de muncă pusă cinstit în slujba neamului românesc. Naționalismul nu se poate întemeia decît pe tradiția noastră românească, pe caracteristica sufletului nostru național care n-a biruit decît prin permanenta lui solidaritate în jurul Tronului Domnesc și al drepturilor românești.

Toți cei ce se ridică împotriva acestor imperative nu pot fi naționaliști ci dușmani ai patriei românești, și că trebuie pedepsiți cu asprime ca să se știe că în țara aceasta nu este loc pentru aventură și pentru anarhie".

(Reprodus din ziarul „Frontul" din 29 mai 1938).

„CONDAMNAREA LUI ZELINSKY – CODREANU
și învățămintele pentru o parte din tineret"

„Condamnarea lui Corneliu Zelea Codreanu dacă a scos din fericire pentru liniștea țării pe acest periculos agitator din rolul său nefast, a avut și un alt folos și anume a arătat cît va trebui să lucrăm cu toții pentru a lumina opinia publică și a o face să prețuiască totdeauna pe adevărații și bunii români.

A fost o pagină tristă dar și rușinoasă din viața publică a poporului nostru ca un om de origină dubioasă etnică, să ajungă la un moment dat idolul cîtorva tineri neexperimentați și nepregătiți.

A fost o rușine cu adevărat pe care condamnarea a spălat-o ca un om care

se ridicase prin inteligența sa la cugetări de felul acesta: „RIDICO orice hîrtie de pe jos" să devie un conducător, un „căpitan" printr-o sumă de tineri care se presupuneau că au și altă minte și altă lectură decît a unui om ignorant și care avea tot interesul ca să tacă și să nu scrie pentru a nu i se dezvălui mentalitatea lui redusă.

Tinerimea, în special să ia aminte deci ca să nu se încreadă și să nu se lase să fie condusă decît numai de oameni de carte și de către acei cari au dovedit prin fapte inteligența și iubirea de țară.

Condamnarea lui Zelinsky Codreanu este astfel nu numai o sancțiune binevenită și aplicată unui om profund vinovat, ale cărui fapte erau de natură să tulbure țara, dar ea va servi și tuturor celor care din naivitate s-au lăsat ademeniți și angrenați într-o mișcare susținută de străini și făcută pentru folosul lor".

(Reprodus din ziarul „Viitorul" din 30 mai 1938).

„CONDAMNAREA „CĂPITANULUI" CODREANU A PRODUS PRETUTINDENI CEA MAI BUNĂ IMPRESIE"

Un mare pas pentru creditul și ordinea țării. Presa occidentală spune: „Astăzi România are un viitor asigurat". Noua orientare către naționalism, a tineretului.

CONDAMNAREA LUI CORNELIU CODREANU LA ZECE ANI MUNCĂ SILNICĂ PENTRU TRĂDARE ȘI RĂZVRĂTIRE, A PRODUS ÎN STRĂINĂTATE CA ȘI ÎN ȚARĂ, CEA MAI BUNĂ IMPRESIE. REPRODUCEM ÎN ALTĂ PARTE A ZIARULUI ECOURILE PRESEI ROMÂNEȘTI, CARE SUBLINIAZĂ IMPORTANȚA ACESTEI CONDAMNĂRI ȘI CIȘTIGUL PENTRU CREDITUL ȘI ORDINEA ȚĂRII.

Ecourile din presa străină sînt însă și mai interesante. Din ele se poate vedea că în Occident procesul a fost urmărit cu deosebit interes. Codreanu era socotit ca un element principal în dezlănțuirea unei acțiuni politice favorabile declanșării și extinderii războiului eventual în estul europea. De aceea presa engleză, franceză, elvețiană și chiar italiană, subliniază această condamnare ca un element de liniștire a României și îndepărtarea unui pericol iminent.

„PENTRU CREDITUL ȚĂRII ESTE O BRUSCĂ REDRESARE... SCRIU CELE MAI MARI ZIARE DIN OCCIDENT... CĂCI ASTĂZI ROMÂNIA ARE UN VIITOR DE LINIȘTE ASIGURAT".

(Reprodus din ziarul „Seara" din 30 mai 1938).

(Aceste extrase din presa vremii se află adunate în Arhiva C.S.S., dosarul nr. 110.237, vol. 7, Ancheta în procesul lui C. Z. Codreanu, filele 179, 184, 185, 186, 187, 190).

„MULT STIMATE DOMNULE BRANDSCH"

Permiteţi-mi a vă face cunoscut scopul ligii noastre poporale şi a vă cere în acelaşi timp şi colaborarea dvs. Ne permitem a vă alătura materialele de orientare. Liga s-a înfiinţat cu vreo cîteva luni mai înainte în Bremen. În prezent cuprinde 5 000 de membri şi se află în dezvoltare permanentă prin instituirea de noi grupuri locale...

Stînd deoparte de orice culoare a politicii de partid, scopul principal este unirea tuturor bărbaţilor şi femeilor care să cugete nemţeşte (pătrunşi de gîndirea germană) şi pe baza recuceririi autodeterminaţiunei noastre naţionale. **Ca proximă etapă a tendinţei acesteia, privim revizuirea tratatului de pace de la Versailles** (sublinierea noastră — D.S.). Faptul că cei mai mulţi conaţionali sînt absolut nedumeriţi asupra paragrafelor de nimicire, ne determină a face o propagandă extinsă în această direcţiune. Vom acţiona prin adunări publice, articole de presă, scrisori clarificatoare şi volante. Un comitet al presei adună şi distribuie materialul. Ne bizuim a cîştiga pentru acest scop pe cei mai aleşi experţi din toate părţile imperiului şi de aceea ne adresăm şi la dvs., mult stimate domnule Brandsch. Teritoriile de acţiune sînt: teritoriile pierdute şi ocupate, inclusiv coloniile, comerţul extern, chestiunile cărbunilor şi ale vămii, **însuşirea forţată a germanilor din străinătate (de către respectivele state)** — subliniat D.S. — şi alte similare.

Propaganda în străinătate aparţine unui comitet special de presă. La sfîrşit ne permitem a observa că vom fi sprijiniţi de către întreprinderile mari, de camerele comerciale, comitetele burgheze şi uniunile naţionale.

Lucrăm în sensul senatului cetăţenesc al ţării şi spre acel scop voim a uni într-o mare unire poporală toate uniunile mari surori, precum „Ex-uniunea germanilor din străinătate", „Asociaţia pentru germanism din străinătate", „Liga pentru ocrotirea prizonierilor de război şi civili", „Liga pentru cultura germană" şi altele, pentru a institui patriei, în fine, o organizaţie mare de la care se va reprimi iarăşi aspirarea sa naţională.

Vă salutăm mult stimate, domnule Brandsch, cu stimă profundă şi sperăm în răspunsul dvs. amical şi neîntîrziat".

D.O. (ss) Dr. R. Harmis, m.p., conducătorul agendelor.

N O T Ă

9 Decembrie 1939

Legația Germană

DIN INFORMAȚII

La ora 11,30, vine la ministrul Wilhelm Fabricius atașatul agricol Dr. Karl Krautle și pleacă la ora 11,35.

La ora 12,50, ministrul pleacă la Ministerul de Externe și se înapoiază la ora 13,40.

La ora 13,20, Dr. Rolf Pusch, iese de la ministru.

La masa de prînz au luat parte atașatul marinei germane cu soția.

Un individ care a venit cu mașina 6955 B. prop. Ford Română str. Av. Petre Craiu 165 și Karl R. Rasmuss.

Masa a luat sfîrșit la ora 15,20.

La ora 16,30, vine Dr. Gerhard Stelzer și atașatul agricol Dr. Karl Krautle.

La ora 18,30, vine Consilierul Legației Italiene și pleacă la ora 18,50.

La ora 18,30, vine Consilierul Legației Italiene și pleacă la ora 18,50.

La ora 11,45, vine Ing. Daun Wilhelm, de la hotel „Paris" și pleacă la ora 12,25.

În cursul zilei Legația a fost vizitată de următoarele mașini :

La ora 10,00, vine mașina 4513 B.C.D. prop. Renyey Victor, secretar la Legația ungară cu un individ și pleacă la ora 10,05.

La ora 10,00, vine mașina 2037 B. prop. Fridirich Bauer din str. N. Bălcescu nr. 36 cu un individ și pleacă la ora 10,15.

La ora 11,20, vine mașina 5651 B. prop. Ing. Lowerntz, din str. Brazilia nr. 19 bis, cu doi indivizi și pleacă la ora 11,50.

La ora 11,25, vine mașina 7689 B. prop. M.A.N. Reg. 2 C.F.R. cu două doamne și pleacă la ora 12,40.

La ora 11,45, vine mașina 2544 B. prop. Peter Alois Leisterschneder din str. Romulus nr. 21, cu un individ și pleacă la ora 12,10.

La ora 16,15, vine mașina 4324 B. prop. Trandafilo Franco din str. Paris nr. 45, cu un individ care aduce pe Anne Marie Krüger și pleacă imediat.

La ora 17,10, vine mașina I'I.A. 63837 D. prop. Witgenstein de Syon Theodore Fridirich de la hotel Athéné Palace, cu el și pleacă la ora 17,35.

La ora 17,15, vine mașina 20271 W cu G.C.A. Dolmann din Bd. Take Ionescu nr. 43, pleacă după 2 minute, revine la ora 17,50 și pleacă la ora 18,40.

La ora 19,15, vine mașina 2632 B. prop. Dr. Horam D. din str. Aleea Gherghel nr. 24, cu un individ și pleacă după 2 minute.

La ora 19,20, vine mașina C.017 B. prop. Ing. Theodor Schnel din str. Muntenescu nr. 7, cu el și pleacă la ora 19,30.

La ora 9,29, vine mașina A.E.C.D. 0329 T.R. prop. von der Marwitz Rolf atașat naval (Amiral) german de la hotel Athéné Palace, camera 108—109 cu el, pleacă la ora 10,35 împreună cu Col. Karl Wahle, Matuschka Hans Ioseph și șoferul, Fleischer, revine la ora 12,20, cu Col. Karl Wahle și pleacă împreună la ora 12,30.

La ora 10,00, vine mașina 8991 B.C.D. prop. Frűk Corneliu Ing. Chimist str. Principatele Unite 53, cu o doamnă și pleacă la ora 10,35.

La ora 10,05, vine mașina 1092 B. propr. Ghica Șerban, str. Musolini nr. 1, numai cu șoferul și pleacă după 2 minute.

La ora 10,55, vine mașina nr. 9741 B. prop. Auto-Moto-Velo Calea Griviței 106, cu un individ și pleacă la ora 11,05.

La ora 11,40, vine mașina V.15576 D. prop. Eugen Jentrachek din ——— Germania,

——— cu un individ și pleacă la ora 11,45.

La ora 18,40, vine mașina 6582 B.C.D. prop. Leg. U.R.S.S., cu un individ și pleacă la ora 19,15.

FUNCȚIONARII

La ora 8,10, vine Rudolf Krűger cu un taxi și pleacă la ora 10,15.

La ora 8,10, vine Hanna Hertzog secretara atașatului militar Col. Karl Wahle, pleacă la ora 8,15, revine la ora 9,05, pleacă la ora 13,50, revine la ora 18,15 și pleacă la ora 19,55.

La ora 8,15, vine Adolf Blücher cu mașina sa, pleacă la ora 13,10, revine la ora 17,05 și pleacă la ora 19,45, însoțit de Gustav Wöhler.

La ora 8,15, vine Gustav Wöhler cu un taxi pleacă la ora 13,10, revine la ora 15,55 și pleacă la ora 19,45 împreună cu Adolf Blücher cu mașina acestuia.

La ora 8,25, vine atașatul presei Werner Voss cu mașina sa. Pleacă la ora 11,30, revine la ora 13,00, pleacă la ora 13,10, revine la ora 17,15, pleacă la ora 18,00, revine la ora 19,45 și pleacă la ora 19,50.

La ora 8,35, vine atașatul militar Col. Karl Wahle cu mașina sa, însoțit de Ing. Voigt Hermann, pleacă la ora 10,35, împreună cu atașatul naval Amiral von der Marwitz Rolf cu mașina acestuia A.E.C.D. 0329 T.R. revine la ora 12,20, împreună pleacă tot împreună la ora 12,30, cu aceeași mașină, revine la ora 15,30 cu mașina sa și pleacă la ora 19,50.

La ora 8,35, vine Ing. Coigt Hermann, împreună cu Col. Karl Wahle cu mașina acestuia 9484 B.C.D. pleacă la ora 11 cu mașina 6712 B.C.D. prop. Col.

Karl Wahle, revine la ora 11,35, pleacă la ora 12,55 cu maşina 6712 B.C.D., revine la ora 17,00 şi pleacă la ora 19,50 cu aceeaşi maşină.

La ora 9,00, vine Heineric Klugkist cu maşina sa, pleacă la ora 10,20 pe jos revine la ora 18,50, pleacă la ora 14,05, revine la ora 18,05, pleacă la ora 18,20, revine la ora19,35 şi pleacă la ora 20.

La ora 9,05, vine Elsa von Schreuber, secretara ataşatului aerului Col Gerstenberg, pleacă la ora 13,40, revine la ora ....50, şi pleacă la ora 17,55.

La ora 9,10, vine Gerhard Stelzer cu maşina sa, pleacă la ora 11,55, revine la ora 13,25, pleacă la ora 13,40, revine la ora 17,50, şi pleacă la ora 17,55.

La ora 9,10, vine Gerhard Stelzer cu maşina sa, pleacă la ora 11,55 revine la ora 13,25, pleacă la ora 13,40, însoţit de Col. Gerstenberg, revine la ora 16,30, pe la ministru şi pleacă la ora 19,50.

La ora 9,10, vine Karl R. Rasmuss pleacă la ora 11,45 revine la ora 13,20, cu un taxi şi pleacă la ora 13,25.

La ora 9,10, vine Reinhold Schöber cu maşina sa, pleacă la ora 12,10, revine la ora 13,20, pleacă la ora 13,40 revine la ora 19,00 şi pleacă la ora 19,25.

La ora 9,15, vine Dr. Rolf Pusch cu un taxi, pleacă la ora 13,20 pe la Ministru, revine la ora 16,45 cu un taxi şi pleacă la ora 19,20.

La ora 9,25, vine Dritz Bauer cu maşina sa şi pleacă la ora 10,30.

La ora 9,25, vine ataşatul aerului Col. Gerstenberg cu un taxi, pleacă la ora 13,40, împreună cu Dr. Gerhard Stelzer cu maşina acestuia, revine la ora 16,45 cu un taxi şi pleacă la ora 19,00 cu un individ ce venise cu un taxi la ora 18,55.

La ora 8,55, vine un individ cu un taxi şi pleacă la ora 19,00 împreună cu Col. Gerstenberg cu acelaşi taxi şi merg la redacţia ziarului „Curentul" unde stă timp de 10 minute apoi merg pe str. Brezoianu de unde iau un taxi şi merg la hotel „Athénée Palace" unde locuieşte şi individul; ocupă camera 212. Se numeşte Donner Brunno, director ministerial, născut la Berlin în anul 1889 naţionalitate germană, domiciliază la Berlin, posedă paşaport Nr. 776/939 Berlin sosit în Bucureşti la 8.XII.a.c. venind din Berlin.

Individul ce vine cu maşina A.E.C.D. 0329 T.R. locuieşte la hotel „Athénée Palace" ocupă camera 108—109.

Se numeşte von der Marwitz Rolf, ataşat naval (din informaţii Amiral), născut la Aldemberg în 1888, de naţionalitate germană, domiciliat la Istambul, posedă paşaport Nr. 555 14 Aprilie 1939 Berlin.

Sosit la 6.XII.939, în Bucureşti venind de la Constanţa.

N O T A

14 Decembrie 1939

Legația Germană

DIN INFORMAȚII

La ora 9,30, vine la ministrul Wilhelm Fabricius, Contele Handemberger cu mașina sa și pleacă la ora 10,15.

La ora 11,00, ministrul pleacă și se înapoiază la ora 11,20.

La ora 12,40, vine un individ cu mașina 3190 B. prop. Niculescu Petre str. Luterană nr. 22 și pleacă la ora 12,55.

La ora 12,55, pleacă Dr. Pusch Rolf.

La ora 17,30, Wilhelm Fabricius pleacă la Ministerul de Externe și se înapoiază la ora 18,30.

La ora 9,30, vine atașatul naval von Marwitz Rolf și pleacă la ora 11,00.

La ora 10,00, vine Rittgen Hermann de la hotel „Athénée Palace", pleacă la ora 10,50 ; revine la ora 17,15 și pleacă la ora 17,40.

La ora 10,15, vine ziaristul Karl Hermann Theil din B-dul Dacia nr. 40 și pleacă la ora 11,50.

La ora 11,00, vine comerciantul Ullman Max Willy de la hotel „Ambasador" și pleacă la ora 11,50.

La ora 11,15, vine Dr. Schuster din str. Poincare nr.35—37, pleacă la ora 12,10 ; revine la ora 19,35 și pleacă la ora 19,55.

La ora 11,15, vine Marin cu un taxi, pleacă la ora 13,20 pe jos, revine la ora 18,10, cu taxi și peacă pe jos la ora 19,40.

La ora 11,15, vine comerciantul Wencher A. Rudolf de la hotel „Athénée Palace" cu un taxi și pleacă la ora 11,45.

La ora 12,30, vine Pomprein Rupert din str. Cîmpineanu nr. 31 și pleacă la ora 13,20.

La ora 18,55, vine Dr. Gotting din B-dul. Carol nr. 18, pensiunea „Favorit" și pleacă la ora 19,15.

În cursul zilei Legația a fost vizitată de următoarele mașini :

La ora 8,35, vine maşina 1348 B.C.D. prop. Mogadan, ministrul Iranului, numai cu şoferul care predă două cărţi de vizită şi pleacă imediat.

La ora 8,35, vine maşina 8543 B. prop. Schwartzen Paul, din str. Pleşoianu nr. 95 şi pleacă la ora 18,40.

La ora 9,15, vine maşina 8975 B. prop. Soc. Româno-germană de import şi export din str. N. Golescu cu un individ şi pleacă după 2 minute.

La ora 10,10, vine maşina 4383 B. prop. Hans Krack din Şos. Jianu nr. 18, cu un individ şi pleacă la ora 10,15.

La ora 10,00, vine maşina 8039 B. prop. Legaţiei Germane, cu Consulul din Braşov Rodde Wilhelm de la hotel „Athénée Palace" pleacă la ora 12,35; revine la ora 17,00 însoţit de Col. Gerstenberg Alfred şi pleacă pe jos la ora 18,20, tot cu Col. Gerstenberg Alfred.

La ora 10,55, vine maşina 3308 B.C.D. prop. Lt. col. F. R. Strpnik, Ataşatul Militar Jugoslav, cu un individ şi pleacă la ora 12,10.

La ora 12,05, vine maşina 5624 B. prop. Melita Duncan din str. Athena nr. 8, cu un individ, pleacă la ora 12,25, revine la ora 18,45 şi pleacă la ora 18,50.

La ora 12,10, vine maşina 8898 B. prop. Theleca Gerda, pleacă la ora 12,25.

La ora 16,40, vine maşina 40001 B. Soc. „Leul" din Calea Plevnei nr. 206 cu D-na Dr. Voss şi pleacă la ora 17,10.

La ora 16,40, vine maşina 3889 B.C.D. prop. Mignel A. Riviera Însărcinat de afaceri Legaţia Chili, numai cu şoferul care predă o carte de vizită şi pleacă imediat.

La ora 17,10, vine maşina 6188 B. prop. Feit Varvara din str. Sf. Elefterie nr. 18, cu un individ şi pleacă la ora 17,25.

La ora 8,30, vine maşina I.A. 5712 D. prop. ziaristei Edith von Coler numai cu şoferul care ţine în mînă mai multe hîrtii şi pleacă după 3 minute tot cu hîrtiile.

La ora 11,10, vine maşina 208 Sib. prop. Fabricius Fritz din Sibiu str. Octavian Goga 83, cu doi indivizi şi pleacă la ora 11,15.

La ora 13,10, vine maşina 4906 B. prop. Moldovschi Ctin. pilot aviator. str. Coşbuc 26 A, cu un individ şi pleacă la ora 19,15.

La ora 17,20, vine maşina 6562 B. prop. S.S. cu un individ care pleacă la ora 17,25, condus pînă la ieşire de Col. Karl Wahle.

FUNCŢIONARII

La ora 8,10, vine Rudolf Krüger şi pleacă la ora 16,15.

La ora 8,20, vine Adolf Blucher pe jos însoţit de Gustav Wohle, pleacă la ora 13,30, cu maşina sa; revine la ora 16,10, pleacă la ora 19,50.

La ora 8,20, vine Gustav Wohle pe jos împreună cu Adolf Blucher; pleacă la ora 13,15, revine la ora 16,10 şi pleacă la ora 19,35.

La ora 8,30, vine Ataşatul presei Werner Voss, cu maşina sa; pleacă la ora 13,10 pe jos revine la ora 16,55 şi pleacă la ora 20,05.

La ora 9,00, vine Hanna Hertzog, secretara ataşatului militar Col. Karl Wahle; pleacă la ora 13,30, împreună cu Ing. Voigt Hermann cu maşina 6712

B.C.D. ;revine la ora 16,50, pe jos și pleacă la ora 20,05, împreună cu Ing. Voigt cu mașina 6712 B.C.D.

La ora 9,05, vine pe jos Atașatul Militar Col. Karl Wahle însoțit de Ing. Voigt Hermann; pleacă la ora 13,20, cu mașina sa; revine la ora 16,10 și pleacă la ora 19,55.

La ora 9,05, vine pe jos Ing. Voigt Hermann însoțit de Atașatul Militar Col. Karl Wahle pleacă la ora 13,30, cu mașina 6712 B.C.D. împreună cu Hanna Hertzog; revine la ora 19,10 și pleacă la ora 20,05, cu aceeași mașină însoțit Hanna Hertzog.

La ora 9,05, vine Karl R. Rasmuss pleacă la ora 10,35, revine la ora 19,15 și pleacă la ora 19,20.

La ora 19,10 vine Fritz Bauer cu mașina sa; pleacă la ora 9,50; revine la ora 18,15 și pleacă la ora 18,35.

La ora 9,10, vine Elsa von Schreiber secretara atașatului aerului Col. Gerstenberg Alfred, pleacă la ora 12,10, cu aceeași mașină 6712 B.C.D. revine la ora 12,45, cu aceeași mașină; pleacă la ora 13,30; revine la ora 17,15 și pleacă la ora 19,10.

La ora 9,15, vine Heinerich Klugkist cu mașina sa; pleacă la ora 11,15, pe jos la ora 12,10, revine; pleacă la ora 12,25; revine la ora 17,05, pe jos; pleacă la ora 18,20, împreună cu Reinhold Schober; revine la ora 20,05 și pleacă la ora 20,30, cu mașina sa.

La ora 9,15, vine Reinhold Schober cu mașina sa; pleacă la ora 13,40; revine la ora 17,50; pleacă pe jos la ora 18,20 împreună cu Heinerich Klugkist; revine la ora 19,25 și pleacă la ora 20,30 cu mașina sa.

La ora 9,20, vine atașatul aerului Col. Gerstenberg Alfred, pleacă la ora 11,45, cu mașina 5624 B, care trece prin fața Legației; revine la ora 13,10, pleacă la ora 13,20, împreună cu Dr. Gerhard Stelzer cu mașina acestuia; revine la ora 17, cu mașina 8039 B. împreună cu Consulul din Brașov Rodde Wilhelm și pleacă la ora 18,20, tot cu acesta.

La ora 9,20, vine Dr. Gerhard cu mașina sa; pleacă la ora 13,20 însoțit de Col. Gerstenberg Alfred; revine la ora 17, și pleacă la ora 20,05.

La ora 9,25, vine Matuschka Ioseph Hans și pleacă la ora 10,00.

La ora 9,30, vine Böhn, pleacă imediat cu două pachete revine la ora 18,50, și pleacă după 2 minute.

La ora 10,50, vine Rudolf Müller cu mașina sa; pleacă la ora 10,55; revine la ora 17,15, pleacă la ora 17,20, revine la ora 19,00 și pleacă la ora 19,20.

La ora 11,30, vine Friedirie Wilhelm Bogun, pleacă la ora 12,35; revine la ora 18,50, și pleacă la ora 21,25.

La ora 16,20, vine Rolf Pusch care pleacă la ora 17,40.

La ora 10,50, vine un individ care pleacă la ora 11,10, și merge pe str. Popa Rusu Nr. 28 în casa unei Soc. Germane în apartamentele căruia locuiește. Se numește Iohanes Fleischer.

La ora 12,10, vine un individ care pleacă la ora 12,40 și în capătul străzii Victor Emanuel se întîlnește cu Col. Gerstenberg Alfred care venea cu taxi;

Gerstenberg Alfred achită taxiul şi stă de vorbă cu acest individ timp de 30 minute apoi se despart.

Individul ia taxi din Piaţa Romană şi merge la hotel „Ambasador" unde locuieşte.

Se numeşte Botzaris Spiro este rentier de naţionalitate greacă născut în anul 1896 şi este venit din Sinaia cu familia. Posedă paşaport Nr. 2409 eliberat Athena 15.IV.939 şi a sosit la 1 Septembrie (Din informaţie este cunoscut de poliţie şi a fost condamnat la pedepse corecţionale).

Funcţionara de la Legaţie iese la ora 19,10 şi merge pe Calea Victoriei unde se întîlneşte cu un individ. Merg amîndoi pe str. Lipscani de unde fac cumpărături ; apoi iau taxiul din Piaţa Sf. Gheorghe şi merg pe str. Popa Savu Nr. 11 Identificarea urmează ulterior.

N O T A

10 Decembrie 1939

Legația Germană

DIN INFORMAȚII

În cursul zilei Dr. Gerhard Stelzer a fost plecat la Sinaia cu mașina sa, aceasta fiind condusă de șoferul Atașatului Militar Colonelul Karl Wahle, Fleischer Andrei.

La ora 11,15, vine Atașatul de presă din Cairo Ritgen Hermann și pleacă la ora 11,55.

La ora 11,30, vine cu un taxi Curierul Diplomatic Wittko Kurt cu 5 valize, însoțit de curierul Paul Schiffer ; pleacă singur la ora 11,50 cu un taxi.

La ora 11,40, vine pe jos Dr. Chimist Albert Ross din Calea Plevnei nr. 206 și tot pe jos pleacă la ora 12,35.

La ora 18,25, vine Avocatul Syrup Guntner de la Hotelul „Athénée Palace" camera nr. 328 cu un taxi și pleacă la ora 18,55 cu Dr. Heinerich Klugkist cu mașina acestuia.

La ora 18,50, vine comerciantul Wschig Edgar de la Hotelul „Ambasador" camera 516 și pleacă după 2 minute.

În cursul zilei Legația a fost vizitată de următoarele mașini :

La ora 13,30, vine mașina 6562 B. prop. S.S. cu Dl. Maior I.M. și pleacă la ora 11,15 condus pînă la ieșire de atașatul militar Colonelul Karl Wahle.

FUNCȚIONARII

La ora 8,10, vine Friederich Wilhelm Bogum și pleacă la ora 8,30.

La ora 10,25, vine pe jos atașatul militar Colonelul Karl Wahle, pleacă.

La ora 13,10, cu mașina Nr. 6712 B.C.D. revine la ora 16,10 și pleacă la ora 19,30, cu mașina Nr. 7612 B.C.D.

La ora 10,40, vine Atașatul presei Werner Voss cu mașina sa și pleacă la ora 12,50.

La ora 10,40, vine cu un taxi Atașatul Aerului Colonelul Gerstenberg, pleacă

la ora 13,20, pe jos, revine la ora 16,30, cu un taxi și pleacă pe jos la ora 19,40.

La ora 10,45, vine Fritz Bauer cu mașina sa, pleacă la ora 11,20, revine la ora 18,10, și pleacă la ora 19,00.

La ora 11,35, vine Elsa von Schreiber secretara Atașatului Aerului Colonelul Gerstenberg și pleacă la ora 13,30.

La ora 11,40, vine Reinhold Schober cu mașina sa, pleacă la ora 12,00, revine la ora 13,10 și pleacă la ora 13,30 însoțit de Dr. Heinerich Klugkist.

La ora 12,15, vine Dr. Heinerich Klugkist pe jos, pleacă la ora 13,30, cu Reinhold Schöber cu mașina acestuia, revine la ora 18,00 cu mașina sa și pleacă la ora 18,55, însoțit de avocatul Syrup Guntner de la hotelul „Athéné Palace" camera Nr. 328.

La ora 17,35, vine Dr. Gerhard Stelzer cu mașina sa, aceasta condusă de șoferul Atașatului Militar Col. Karl Wahle, Fleischer Andrei și pleacă la ora 18,05.

La ora 18,35, vine S.P. cu mașina Nr. 9315 B.C.D. proprietatea Legației Germane și pleacă la ora 19,10.

CUPRINS

* * *